

Brussel, 13 december 2017
(OR. en)

15236/17

**Interinstitutioneel dossier:
2016/0382 (COD)**

**ENER 486
CLIMA 335
CONSOM 383
TRANS 532
AGRI 666
IND 352
ENV 1015
CODEC 1969**

NOTA

van:	het Comité van permanente vertegenwoordigers (1e deel)
aan:	de Raad
nr. vorig doc.:	8697/5/17 ENER 149 CLIMA 106 CONSOM 165 TRANS 159 AGRI 237 IND 97 ENV 394 CODEC 698 REV 5
Nr. Comdoc.:	15120/1/17 ENER 417 CLIMA 168 CONSOM 298 TRANS 479 AGRI 650 IND 261 ENV 757 IA 130 CODEC 1802 REV 1 (en) + ADD 1 REV 1 (en)
Betreft:	Voorstel voor een RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen (herschikking) - Algemene oriëntatie

1. De Commissie heeft het pakket "Schone energie voor alle Europeanen" , dat bovengenoemd voorstel bevat, op 30 november 2016 goedgekeurd. Het pakket is tijdens de Raad TTE (Energie) van december 2016 gepresenteerd. In februari 2017 wisselden de ministers voor het eerst van gedachten hierover en na de bestudering van de effectbeoordelingen en de eerste grondige besprekingen van de voorstellen, is in juni 2017 een voortgangsverslag over het pakket aan de ministers voorgelegd.

Na maanden van verdere intense onderhandelingen onder het Estse voorzitterschap, waaronder drie besprekingen in het Coreper, is een evenwichtig compromis opgesteld dat in de bijlage en het addendum is vervat. De Raad wordt verzocht het eens te worden over een algemene oriëntatie, teneinde de weg te bereiden voor onderhandelingen met het Europees Parlement, dat in januari 2018 overeenstemming moet bereiken over zijn onderhandelingsmandaat voor deze ontwerprichtlijn.

2. In aansluiting op de meest recente bespreking in het Coreper van 8 december is het voorzitterschap, zoals bij die gelegenheid aangekondigd, bilateraal overleg met de delegaties blijven plegen over twee belangrijke punten: hernieuwbare energie in verwarmings- en koelingsinstallaties (artikel 23) en hernieuwbare energie in de vervoersector (artikel 25). Het voorzitterschap was van oordeel dat het compromis op deze twee belangrijke punten nog verder kon worden verbeterd.

Wat verwarming en koeling (artikel 23) betreft, bepaalt de compromistekst van het voorzitterschap dat de lidstaten maatregelen moeten treffen om jaarlijks gemiddeld een indicatieve toename van 1% van het aandeel hernieuwbare energie in de sector te verwezenlijken. Er is in gerechtvaardigde gevallen tevens voorzien in de mogelijkheid om van de indicatieve waarde af te wijken, indien een kosteneffectiviteitsanalyse die rekening houdt met een minimumaantal parameters, resulteert in een haalbaar kosteneffectief niveau dat lager is dan 1%. De lidstaten met een aandeel hernieuwbare energie van meer dan 50% in de sector mogen deze verplichting als vervuld beschouwen.

Wat hernieuwbare energie in het vervoer (artikel 25) betreft, wordt er in de compromistekst van het voorzitterschap naar gestreefd een reeks tegenstrijdigheden en elkaar overlappende zaken in de sector aan te pakken. De ambitieuze aanpak bestaat erin te komen tot een algemeen streefcijfer van 14% hernieuwbare energiebronnen in de vervoersector voor elke lidstaat en een deelstreefcijfer van 3% voor "geavanceerde biobrandstoffen", met de mogelijkheid om deze brandstoffen dubbel te tellen. Elektromobiliteit krijgt voldoende ruimte om zich te ontwikkelen en wordt gestimuleerd met een vermenigvuldigingsfactor vijf, terwijl de vermenigvuldigingsfactor voor elektriciteit op het spoor wordt geschrapt. Ter wille van meer investeringszekerheid en een gewaarborgde beschikbaarheid van brandstoffen gedurende de hele periode, is voor geavanceerde biobrandstoffen een tussentijds bindend streefcijfer van 1% in 2025 vastgesteld.

Het plafond voor biobrandstoffen van de eerste generatie blijft op 7% (zoals de Unie in 2015 is overeengekomen), maar wordt gecombineerd met een extra motivering voor de lidstaten die hun algemeen streefcijfer mogen verlagen indien het plafond van 7% wordt verlaagd. De mogelijkheid om een onderscheid tussen biobrandstoffen te maken op basis van hun geconstateerde indirecte veranderingen in landgebruik (ILUC) wordt in de tekst gehandhaafd.

Volgens het voorzitterschap zal het moeilijk zijn een beter evenwicht te vinden tussen de verschillende standpunten van de delegaties over deze twee punten. Het verzoekt de ministers derhalve blijf te geven van de nodige flexibiliteit en in te stemmen met het compromis.

3. De Raad wordt verzocht overeenstemming te bereiken over het ontwerp van algemene oriëntatie als vervat in de bijlage en het addendum.

Wijzigingen ten opzichte van het Commissievoorstel zijn **vetgedrukt**; schrappingen zijn weergegeven met [].

Wijzigingen ten opzichte van de vorige tekst (doc. 8697/5/17 REV 5 + COR 1) zijn **vetgedrukt en onderstreept**; schrappingen zijn weergegeven met [].

N.B. Het advies van de Overleggroep van de juridische diensten staat in doc. 13344/17. In punt 1 van dit advies wordt gewezen op tekstgedeelten in het oorspronkelijke Commissievoorstel die met een grijze achtergrond gemarkeerd hadden moeten worden. De inhoudelijke correctie in punt 2 van het advies is in deze tekst geïntegreerd (REV 3).

Voorstel voor een

RICHTLIJN VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD

ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen (herschikking)

(Voor de EER relevante tekst)

HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD VAN DE EUROPESE UNIE,

Gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name artikel **192, lid 1**,
en artikel 194, lid 2,

Gezien het voorstel van de Europese Commissie,

Na toezending van het ontwerp van wetgevingshandeling aan de nationale parlementen,

Gezien het advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité,

Gezien het advies van het Comité van de Regio's,

Handelend volgens de gewone wetgevingsprocedure,

Overwegende hetgeen volgt:

- (1) Richtlijn 2009/28/EG van het Europees Parlement en de Raad¹ is herhaaldelijk en ingrijpend gewijzigd². Aangezien nieuwe wijzigingen nodig zijn, dient ter wille van de duidelijkheid tot herschikking van deze richtlijn te worden overgegaan.
- (2) De bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen is een van de doelstellingen van het energiebeleid van de Unie **die met deze richtlijn wordt nagestreefd. Tegelijk beoogt deze richtlijn de verwezenlijking van de milieudoelstellingen inzake de instandhouding, bescherming en verbetering van de kwaliteit van het milieu, de bescherming van de gezondheid van de mens en een behoedzaam en rationeel gebruik van natuurlijke hulpbronnen, door middel van de ontwikkeling van nieuwe en hernieuwbare energievormen. In deze richtlijn zijn beide reeksen doelstellingen onlosmakelijk met verbonden en is er onderling geen sprake van ondergeschiktheid of indirect belang.** Het veelvuldiger gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen vormt een belangrijk onderdeel van het pakket maatregelen dat nodig is om de broeikasgasemissies te doen dalen en om te voldoen aan de Klimaatovereenkomst van Parijs van 2015 het en aan beleidskader voor klimaat en energie 2030 van de Unie, met inbegrip van de bindende doelstelling om het emissieniveau tegen 2030 met ten minste 40 % te verminderen ten opzichte van het emissieniveau van 1990. **Het bindende EU-streefcijfer voor hernieuwbare energie voor 2030 en de bijdragen van de lidstaten daaraan, met inbegrip van hun basisscenario's met hun nationale algemene streefcijfers voor 2020, behoren tot de elementen die van overkoepelend belang zijn voor het energie- en milieubeleid van de Unie. Andere zulke elementen zitten bijvoorbeeld vervat in het kader van deze richtlijn voor de ontwikkeling van hernieuwbare verwarming en koeling en de ontwikkeling van hernieuwbare transportbrandstoffen.**

¹ Richtlijn 2009/28/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen en houdende wijziging en intrekking van Richtlijn 2001/77/EG en Richtlijn 2003/30/EG (PB L 140 van 5.6.2009, blz. 16).

² Zie bijlage XI, deel A.

- (2bis) [] **Het veelvuldiger gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen** speelt ook een belangrijke rol bij het versterken van de energievoorzieningszekerheid, technologische ontwikkeling en innovatie en het scheppen van werkgelegenheid en kansen voor regionale ontwikkeling, met name in plattelandsgebieden en geïsoleerde gebieden of gebieden met een lage bevolkingsdichtheid.
- (3) Vooral meer technologische verbeteringen, stimulansen voor het gebruik en de uitbreiding van het openbaar vervoer, het gebruik van technologieën die een efficiënter energiegebruik mogelijk maken en de bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen in de elektriciteits-, verwarmings- en koelingssectoren, alsmede in de vervoersector, zijn , samen met energie-efficiëntiebevorderende maatregelen, zeer doeltreffende middelen om de broeikasgasemissie in de Unie terug te dringen en de Unie minder afhankelijk te maken van de invoer van gas en olie.
- (4) In Richtlijn 2009/28/EG is een regelgevingskader vastgesteld ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen, met bindende, tegen 2020 te behalen nationale streefcijfers voor het aandeel hernieuwbare energiebronnen in het energieverbruik en het vervoer. In de mededeling van de Commissie van 22 januari 2014³ is een kader voor het toekomstige beleid van de Unie inzake energie en klimaat vastgesteld en is de aanzet gegeven tot een gemeenschappelijke visie op de ontwikkeling van dat beleid na 2020. De Commissie heeft hierin voorgesteld om op Unieniveau een streefcijfer van ten minste 27 % voor het aandeel van in de Unie tegen 2030 verbruikte hernieuwbare energie vast te stellen.
- (5) De Europese Raad van oktober 2014 heeft dit streefcijfer bekrachtigd en aangegeven dat lidstaten zelf ambitieuzere nationale streefcijfers kunnen vaststellen **om hun bijdrage aan het EU-streefcijfer voor 2030 daadwerkelijk te leveren en nog beter te doen.**

³ "Een beleidskader voor klimaat en energie in de periode 2020-2030" (COM/2014/015 final).

- (6) Het Europees Parlement heeft in zijn resoluties over “een beleidskader voor klimaat en energie in de periode 2020-2030” en “het voortgangsverslag hernieuwbare energie” de voorkeur gegeven aan een bindend streefcijfer op Unieniveau van ten minste 30 % voor het aandeel hernieuwbare energie in het totale eindenergieverbruik tegen 2030, hierbij benadrukkend dat dit doel moet worden nagestreefd door middel van individuele nationale streefcijfers, rekening houdend met de individuele situatie en het potentieel van elke lidstaat.
- (7) Bijgevolg is het passend om op Unieniveau een bindend streefcijfer van ten minste 27 % voor het aandeel hernieuwbare energie vast te stellen. De lidstaten moeten bepalen hoe zij in het kader van hun geïntegreerde nationale energie- en klimaatplannen zullen bijdragen tot de verwezenlijking van dit streefdoel door middel van de in Verordening [governance] vastgestelde governanceprocedure.
- (8) De vaststelling op Unieniveau van een bindend streefcijfer voor het gebruik van hernieuwbare energie tegen 2030 zou de ontwikkeling van technologieën voor de productie van hernieuwbare energie aanmoedigen en investeerders zekerheid bieden. Een op Unieniveau vastgesteld streefcijfer zou de lidstaten meer ruimte bieden om hun streefcijfers voor de beperking van broeikasgasemissies op de meest kosteneffectieve wijze te halen overeenkomstig hun specifieke situatie, energiemix en mogelijkheden om hernieuwbare energie te produceren.

- (9) **Met het oog op de consolidatie van de in het kader van Richtlijn 2009/28/EG behaalde resultaten moeten de nationale streefcijfers voor 2020 [] de minimale bijdrage van de lidstaten aan het nieuwe kader voor 2030 vormen. Het nationale aandeel hernieuwbare energie mag in geen geval onder deze drempel zakken en indien dat toch gebeurt [] moet de betrokken lidstaat passende maatregelen treffen om ervoor te zorgen dat dit basisaandeel behouden blijft [] zoals bepaald in Verordening [governance]. Indien een lidstaat zijn basisaandeel, gemeten over een periode van een jaar, niet handhaaft, moet hij binnen een jaar extra maatregelen treffen om de kloof met zijn basisscenario te dichten. Wanneer een lidstaat deze maatregelen effectief heeft genomen en zijn verplichting om de kloof overbruggen is nagekomen, dient hij te worden geacht aan de verplichte eisen van zijn basisscenario te voldoen vanaf het moment waarop de desbetreffende kloof zich heeft voorgedaan en uit hoofde van zowel deze richtlijn als Verordening [governance]. De lidstaat in kwestie kan daarom niet worden geacht zijn verplichting om het basisaandeel te handhaven niet te zijn nagekomen voor de periode waarin de kloof heeft zich voorgedaan. Zowel het kader voor 2020 als het kader voor 2030 strekken onverbrekkelijk tot de verwezenlijking van de milieu- en energiebeleidsdoelstellingen van de Unie.**
- (10) De lidstaten moeten aanvullende maatregelen nemen indien het aandeel hernieuwbare energie op Unieniveau niet op koers ligt voor het behalen van het streefcijfer van ten minste 27 % hernieuwbare energie. Als bepaald in Verordening [governance] kan de Commissie, indien bij de beoordeling van de geïntegreerde nationale energie- en klimaatplannen een ambitiekloof wordt vastgesteld, op Unieniveau maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat het streefcijfer wordt behaald. Indien de Commissie bij de beoordeling van de geïntegreerde nationale energie- en klimaatplannen een gebrek aan concrete resultaten vaststelt, moeten de lidstaten de in Verordening [governance] opgenomen maatregelen toepassen, die hen voldoende ruimte bieden om keuzes te maken.
- (11) Ter ondersteuning van de ambitieuze bijdragen die de lidstaten leveren aan de verwezenlijking van het streefcijfer van de Unie, moet een financieel kader worden vastgesteld om het investeren in projecten op het gebied van hernieuwbare energie in de lidstaten te vergemakkelijken, ook door middel van het gebruik van financieringsinstrumenten.

- (12) De Commissie moet zich bij de toekenning van fondsen concentreren op de verlaging van de kapitaalkosten van projecten op het gebied van hernieuwbare energie, die de kost van dergelijke projecten materieel beïnvloeden, alsmede op hun concurrentievermogen **en op de ontwikkeling van essentiële infrastructuur voor een beter technisch haalbaar en economisch betaalbaar gebruik van hernieuwbare energie, waaronder transmissie- en distributienetwerkinfrastructuur, intelligente netwerken en interconnecties.**
- (13) De Commissie moet de uitwisseling van beste praktijken tussen de bevoegde nationale of regionale autoriteiten of organen vergemakkelijken, bijvoorbeeld door middel van periodieke vergaderingen teneinde een gezamenlijke aanpak uit te werken ter bevordering van kostenefficiënte projecten op het gebied van hernieuwbare energie en investeringen in nieuwe, flexibele en schone technologieën en om een adequate strategie uit te werken voor de stopzetting, op basis van transparant criteria en betrouwbare marktprijssignalen, van technologieën die niet bijdragen aan de emissiereductie of die onvoldoende flexibiliteit bieden.
- (14) Richtlijn 2001/77/EG van het Europees Parlement en de Raad⁴, Richtlijn 2003/30/EG van het Europees Parlement en de Raad⁵, en Verordening (EG) nr. 1099/2008 van het Europees Parlement en de Raad⁶ bevatten definities van verschillende typen energie uit hernieuwbare bronnen. Richtlijn XXXX/XX/EU van het Europees Parlement en de Raad⁷ bevat definities voor de elektriciteitssector in het algemeen. In het belang van de rechtszekerheid en de duidelijkheid moeten die definities in deze richtlijn worden gebruikt.

⁴ Richtlijn 2001/77/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 september 2001 betreffende de bevordering van elektriciteitsopwekking uit hernieuwbare energiebronnen op de interne elektriciteitsmarkt (PB L 283 van 27.10.2001, blz. 33).

⁵ Richtlijn 2003/30/EG van het Europees Parlement en de Raad van 8 mei 2003 ter bevordering van het gebruik van biobrandstoffen of andere hernieuwbare brandstoffen in het vervoer (PB L 123 van 17.5.2003, blz. 42).

⁶ Verordening (EG) nr. 1099/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2008 betreffende energiestatistiek (PB L 304 van 14.11.2008, blz. 1).

⁷ Richtlijn XXXX/XX/EU van het Europees Parlement en de Raad van ... betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit (PB L...).

- (15) Van steunregelingen voor uit hernieuwbare bronnen opgewekte elektriciteit is gebleken dat zij op een doeltreffende manier het gebruik van hernieuwbare energie aanmoedigen.
- Wanneer lidstaten beslissen steunregelingen ten uitvoer te leggen, moet dergelijke steun zodanig worden verleend dat deze de werking van de elektriciteitsmarkten zo min mogelijk verstoort. Daartoe kennen steeds meer lidstaten de steun zodanig toe dat deze een aanvulling vormt op de marktinkomsten **en voeren zij marktgebaseerde systemen in om het nodige steunniveau te bepalen. Samen met maatregelen om de markt geschikt te maken voor toenemende aandelen hernieuwbare energie vormt dit een belangrijk element voor het vergroten van de marktintegratie van hernieuwbare energie. Voor kleinschalige en demonstratieprojecten kunnen specifieke voorwaarden, met inbegrip van feed-in-tarieven, nog steeds nodig zijn om een positieve kosten-batenverhouding te waarborgen. Deze voorwaarden moeten in overeenstemming zijn met de in artikel 11 van Verordening [Elektriciteitsmarkt] vastgestelde regels.**

- (16) De opwekking van elektriciteit uit hernieuwbare bronnen moet worden ingezet op een manier die de afnemers en belastingbetalers zo weinig mogelijk kost. Bij het ontwerpen van steunregelingen en het toekennen van steun moeten de lidstaten ernaar streven de totale systeemkosten voor de inzet ervan te minimaliseren **terwijl de economie steeds koolstof-vrijer wordt gemaakt om de doelstelling van een koolstofarme economie voor 2050 te verwezenlijken. Op de markt gebaseerde mechanismen, zoals concurrerende bied-procedures, hebben bewezen dat zij de steunkosten in concurrerende markten in veel gevallen doeltreffend verlagen. In specifieke gevallen van een zeer geringe concurrentie leiden concurrerende biedprocedures niet noodzakelijkerwijs tot efficiënte prijs-vorming. Daarom moeten mogelijk evenwichtige vrijstellingen worden overwogen om de kosteneffectiviteit te waarborgen en de totale steunkosten tot een minimum te beperken. Bij de ontwikkeling van hun steunregelingen moeten de lidstaten nadenken over de verschillende effecten die op de markt gebaseerde mechanismen kunnen hebben op beleidsmaatregelen in andere sectoren dan de elektriciteitssector, en kunnen zij het gerechtvaardigd achten de concurrerende biedprocedures te beperken tot specifieke technologieën wanneer het noodzakelijk is [] ten volle rekening te houden met de integratie en de ontwikkelingsbehoeften [] van het net en het systeem, de hieruit voortvloeiende energiemix en het langetermijnpotentieel van technologieën. Dankzij deze technologiespecifieke steun kan tevens rekening worden gehouden met technologie-specifieke kenmerken, waaronder verschillende doorlooptijden en voorschriften inzake ruimtelijke ordening en milieuvergunningen, die een belemmering kunnen vormen voor doeltreffende concurrentie tussen de verschillende technologieën.**

(16bis) De lidstaten hebben een verschillend potentieel inzake hernieuwbare energie en hanteren op nationaal niveau verschillende steunregelingen voor energie uit hernieuwbare bronnen. De meerderheid van de lidstaten hanteert steunregelingen waarbij uitsluitend de op hun grondgebied geproduceerde energie uit hernieuwbare bronnen voor steun in aanmerking komt. Het is voor het goed functioneren van de nationale steunregelingen van wezenlijk belang dat de lidstaten greep blijven hebben op het effect en de kosten van hun nationale steunregelingen naargelang hun respectieve potentieel. Een belangrijke manier om het doel van deze richtlijn te verwezenlijken, blijft het waarborgen van het goed functioneren van de nationale steunregelingen, uit hoofde van Richtlijn 2001/77/EG en Richtlijn 2009/28/EG, teneinde het vertrouwen van de investeerders te behouden en de lidstaten in staat te stellen doeltreffende nationale maatregelen te ontwikkelen voor hun respectieve bijdragen aan het EU-streefcijfer voor 2030 en voor eventuele nationale streefcijfers die zij zelf nastreven. Deze richtlijn moet de grensoverschrijdende ondersteuning van energie uit hernieuwbare bronnen vergemakkelijken zonder op disproportionele wijze te raken aan de nationale steunregelingen.

- (17) Door grensoverschrijdende participatie in aanmerking te laten komen voor steunregelingen, worden de negatieve gevolgen voor de interne energiemarkt beperkt en kunnen lidstaten onder bepaalde voorwaarden op een kostenefficiëntere manier het streefcijfer op Unieniveau behalen. Grensoverschrijdende participatie is ook een logisch gevolg van de ontwikkeling van het beleid van de Unie op het gebied van hernieuwbare energiebronnen [] **dat convergentie en samenwerking bevordert teneinde bij te dragen aan het bindend streefcijfer op Unieniveau []. Het is derhalve passend [] de lidstaten [] ertoe aan te moedigen** dat zij de steun geleidelijk en deels openstellen voor projecten in andere lidstaten en verschillende manieren te bepalen waarop een dergelijke geleidelijke openstelling ten uitvoer kan worden gelegd met inachtneming van de bepalingen van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name de artikelen 30, 34 en 110. **Aangezien elektriciteitsstromen niet kunnen worden getraceerd, is het passend om de openstelling te koppelen aan aandelen die een streven naar effectieve niveaus van fysieke interconnecties vertegenwoordigen en om de lidstaten in staat te stellen hun opengestelde steunregelingen te beperken tot lidstaten waarmee zij een directe netwerkverbinding hebben als een praktische benadering voor het aantonen van het bestaan van fysieke stromen tussen de lidstaten. Dit mag echter geenszins raken aan het regio- en grensoverschrijdend functioneren van de elektriciteitsmarkten.**

- (17bis) Teneinde ervoor te zorgen dat de openstelling van steunregelingen wederzijds is en wederzijdse voordelen biedt, dienen de deelnemende lidstaten een samenwerkings-overeenkomst te ondertekenen. De lidstaten moeten de controle bewaren over de snelheid waarmee de capaciteit aan hernieuwbare elektriciteit op hun grondgebied wordt ingezet, teneinde met name rekening te houden met de gerelateerde integratiekosten en noodzakelijke investeringen voor het net. De lidstaten moeten bijgevolg de mogelijkheid hebben om de participatie van installaties die zich op hun grondgebied bevinden, te beperken tot aanbestedingen die voor hen door andere lidstaten zijn opengesteld []. In de bilaterale overeenkomst moet voldoende worden ingegaan op alle relevante punten, zoals op de vraag hoe de kosten in verband met een project dat door een staat op het grondgebied van een andere staat wordt gebouwd, in rekening worden gebracht, met inbegrip van de uitgaven in verband met het versterken van netwerken, het overdragen van energie, de mogelijkheden van opslag en back-up, en de mogelijke congesties in het netwerk. Wanneer zij daartoe overgaan moeten de lidstaten evenwel terdege rekening houden met alle maatregelen die een kostenefficiënte integratie van die bijkomende capaciteit aan hernieuwbare elektriciteit mogelijk kunnen maken, maatregelen van regelgevende aard (bijvoorbeeld in verband met marktopzet) dan wel bijkomende investeringen in diverse bronnen van flexibiliteit (bijvoorbeeld interconnectie, opslag, vraagrespons of flexibele opwekking).
- (18) Onverlet de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie [], moeten beleidsmaatregelen ter ondersteuning van hernieuwbare energie stabiel zijn en moet worden vermeden dat deze [] **ongerechtvaardigd met terugwerkende kracht** worden gewijzigd. Dergelijke wijzigingen hebben een directe impact op de kapitaalkosten, de projectontwikkelingskosten en bijgevolg op de totale kost voor de inzet van hernieuwbare energiebronnen in de Unie. De lidstaten moeten voorkomen dat de herziening van steun **die is toegekend** aan projecten op het gebied van hernieuwbare energie, een negatieve impact heeft op de economische levensvatbaarheid van die projecten, **tenzij die herziening, op basis van duidelijke, objectieve en vooraf bepaalde criteria, al werd overwogen in het oorspronkelijke ontwerp van de steunregeling**. In dit verband moeten de lidstaten kostenefficiënte steunmaatregelen bevorderen en de financiële duurzaamheid ervan garanderen.

- (19) De verplichtingen van de lidstaten om actieplannen en voortgangsverslagen met betrekking tot energie uit hernieuwbare bronnen op te stellen en de verplichting van de Commissie om verslag uit te brengen over de voortgang van de lidstaten, zijn van cruciaal belang om de transparantie te vergroten, investeerders en consumenten klaarheid te verschaffen en doeltreffende monitoring mogelijk te maken. In Verordening [governance] worden deze verplichtingen geïntegreerd in het governancestelsel van de energie-unie, waarin de verplichtingen inzake planning, rapportage en toezicht op het vlak van energie en klimaat worden gestroomlijnd. Het transparantieplatform voor hernieuwbare energie is ook geïntegreerd in het ruimere, bij Verordening [governance] vastgestelde e-platform.
- (20) Er moeten transparante en eenduidige regels worden opgesteld voor het berekenen van het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen en voor de definiëring van die bronnen.
- (21) Bij het berekenen van de bijdrage van waterkracht en windenergie voor de toepassing van deze richtlijn, moet het effect van de klimaatverandering worden uitgevlakt door de toepassing van een normaliseringsregel. Voorts moet elektriciteit die geproduceerd wordt door middel van pompaccumulatie waarbij gebruik wordt gemaakt van water dat eerder opwaarts is gepompt, niet worden beschouwd als uit hernieuwbare energiebronnen geproduceerde elektriciteit.
- (22) Warmtepompen die het gebruik van [] **omgevings- en geothermische energie** op een bruikbaar temperatuurniveau mogelijk maken **of systemen voor koeling** werken op elektriciteit of een andere aanvullende energiebron. De energie die gebruikt wordt om **die systemen []** aan te drijven moet derhalve in mindering worden gebracht van de totale bruikbare **energie of van de energie die aan de betrokken zone wordt onttrokken []**. Alleen **systemen voor verwarming en voor koeling [] waarvan de output of de energie die aan de betrokken zone wordt onttrokken**, aanzienlijk de voor de aandrijving ervan noodzakelijke primaire energie overschrijdt, worden in aanmerking genomen. **Systemen voor koeling dragen bij tot het energiegebruik in de lidstaten en het is bijgevolg dienstig [] dat in de berekeningsmethoden het hernieuwbare aandeel van de in die systemen gebruikte energie in alle sectoren van eindgebruik in aanmerking wordt genomen.**
- (23) Passieve energie betekent dat gebouwen zodanig worden ontworpen dat de energie niet kan weglekken. Dit moet beschouwd worden als een energiebesparing. Om dubbele tellingen te vermijden, moet met het oog op de toepassing van deze richtlijn geen rekening gehouden met deze als dusdanig ingesloten energie.

- (24) In sommige lidstaten is het aandeel van de luchtvaart in het bruto-eindverbruik van energie groot. Gelet op de bestaande beperkingen op het gebied van technologie en regelgeving die het commerciële gebruik van biobrandstoffen in de luchtvaart belemmeren, is het wenselijk te voorzien in een gedeeltelijke vrijstelling voor deze lidstaten, door bij de berekening van hun bruto-eindverbruik van energie in het nationale luchtvervoer geen rekening te houden met de hoeveelheid waarmee zij het Uniegemiddelde van het bruto-eindverbruik van energie in de luchtvaart in 2005 als vastgesteld door Eurostat anderhalve maal overschrijden, namelijk 6,18 %. Cyprus en Malta, vanwege hun insulair en perifeer karakter, zijn afhankelijk van de luchtvaart als transportmodus die essentieel is voor hun burgers en economie. Derhalve is het bruto-eindverbruik van energie van Cyprus en Malta in het nationale luchtvervoer onevenredig hoog, zijnde meer dan drie maal het Uniegemiddelde in 2005, en zijn zij dus onevenredig getroffen door de huidige beperkingen op het gebied van technologie en regelgeving. Voor deze lidstaten is het derhalve wenselijk te voorzien dat de vrijstelling de hoeveelheid dient te dekken waarmee zij het Uniegemiddelde van het bruto-eindverbruik van energie in de luchtvaart in 2005 als vastgesteld door Eurostat overschrijden, namelijk 4,12 %.
- (25) Teneinde ervoor te zorgen dat in bijlage IX rekening wordt gehouden met de in Richtlijn 2008/98/EG van het Europees Parlement en de Raad⁸ vastgestelde beginselen van afvalhiërarchie, de duurzaamheidscriteria van de Unie, en de noodzaak om geen extra landgebruik te veroorzaken door de bevordering van het gebruik van afvalstoffen en residuen, moet de Commissie bij haar regelmatige beoordelingen van de bijlage overwegen deze uit te breiden met aanvullende grondstoffen die geen significant verstorend effect hebben op markten voor (bij)producten, afvalstoffen of residuen.

⁸ Richtlijn 2008/98/EG van het Europees Parlement en de Raad van 19 november 2008 betreffende afvalstoffen en tot intrekking van een aantal richtlijnen (PB L 312 van 22.11.2008, blz. 3).

- (26) Om het mogelijk te maken de kosten voor het bereiken van het in deze richtlijn vastgestelde streefcijfer van de Unie te drukken en de lidstaten meer ruimte te bieden om te voldoen aan hun verplichting om na 2020 niet onder hun nationale doelstelling voor 2020 te zakken, moeten lidstaten gemakkelijker energie kunnen verbruiken die in andere lidstaten uit hernieuwbare bronnen is geproduceerd en moeten zij in andere lidstaten verbruikte energie uit hernieuwbare bronnen kunnen meetellen voor het behalen van hun eigen aandeel van hernieuwbare energie. Daarom **zal, naast bilaterale samenwerkingsovereenkomsten, een Platform van de Europese Unie voor hernieuwbare energie ("ERDP") worden ingesteld, waarop aandelen hernieuwbare energie kunnen worden verhandeld tussen de lidstaten.** [] Dit zal een aanvulling vormen op het vrijwillig openstellen van de steunregelingen voor projecten in andere lidstaten []. [] De overeenkomsten tussen de lidstaten omvatten statistische overdrachten, gezamenlijke projecten van lidstaten of gezamenlijke steunregelingen.
- (27) De lidstaten moeten worden aangemoedigd om te streven naar alle passende vormen van samenwerking in verband met de in deze richtlijn bepaalde doelstellingen. Deze samenwerking kan plaatsvinden op alle niveaus, bilateraal of multilateraal. Naast de mechanismen die gevolgen hebben voor de berekening en naleving van de streefcijfers met betrekking tot het aandeel hernieuwbare energie waarin deze richtlijn uitsluitend voorziet, zijnde **op bilaterale wijze of via het ERDP verlopen** statistische overdrachten tussen lidstaten, gezamenlijke projecten en gezamenlijke steunregelingen, kan samenwerking ook de vorm aannemen van bijvoorbeeld de uitwisseling van informatie en goede praktijken, zoals met name in het bij Verordening [governance] ingestelde e-platform is voorzien, en andere vormen van vrijwillige coördinatie tussen allerlei soorten steunregelingen.

- (28) Het moet mogelijk zijn dat ingevoerde elektriciteit die geproduceerd is uit hernieuwbare energiebronnen buiten de Unie, meetelt voor het verwezenlijken van de aandelen hernieuwbare energie van de lidstaten. Teneinde ervoor te zorgen dat de vervanging van conventionele energie door energie uit hernieuwbare bronnen zowel in de Unie als in de derde landen een passend effect sorteert, dient te worden gegarandeerd dat ingevoerde energie op betrouwbare wijze kan worden getraceerd en verantwoord. Overeenkomsten met derde landen betreffende de organisatie van deze handel in elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen zullen worden overwogen. Indien bij een op grond van het Energiegemeenschapsverdrag⁹ genomen besluit daartoe, de toepasselijke bepalingen van deze richtlijn bindend zijn voor de betrokken verdragspartijen, moeten de in deze richtlijn bepaalde maatregelen voor samenwerking tussen de lidstaten op die partijen van toepassing zijn .
- (29) De voor de toestemming voor en de certificering en het vergunnen van installaties die gebruikmaken van energie uit hernieuwbare bronnen, gebruikte procedure moet objectief, transparant, niet-discriminerend en evenredig zijn bij de toepassing van de voorschriften op specifieke projecten. Het is vooral zaak ervoor te zorgen dat elke onnodige belasting, die zich zou kunnen voordoen als projecten voor energie uit hernieuwbare bronnen worden behandeld als installaties met een groot gezondheidsrisico, wordt vermeden.
- (30) Met het oog op de snelle inzet van energie uit hernieuwbare bronnen en gelet op de algemene hoge duurzaamheid en positieve impact op het milieu die deze energie heeft, moeten de lidstaten bij de toepassing van administratieve regels, planningsstructuren en wetgeving die bedoeld zijn om vergunningen te verlenen voor installaties met betrekking tot de vermindering en controle van de vervuiling in industriële installaties, om de luchtvervuiling te bestrijden of om de lozing van gevaarlijke stoffen in het milieu te voorkomen of tot een minimum te beperken, rekening houden met de bijdrage die hernieuwbare energiebronnen tot het halen van de doelstellingen op het gebied van milieu en klimaatverandering leveren, in het bijzonder in vergelijking met installaties zonder energie uit hernieuwbare bronnen.

⁹ PB L 198 van 20.7.2006, blz. 18.

- (31) De samenhang tussen de doelstellingen van deze richtlijn en de overige milieuwetgeving van de Unie moet gewaarborgd zijn. Met name tijdens de beoordelings-, plannings- of vergunningsprocedures voor installaties voor energie uit hernieuwbare bronnen, dienen de lidstaten rekening te houden met alle milieuwetgeving van de Unie en met de bijdrage van hernieuwbare energiebronnen aan de milieu- en klimaatveranderingsdoelstellingen, in het bijzonder in vergelijking met installaties voor energie uit niet-hernieuwbare bronnen.
- (32) De nationale technische specificaties en andere voorschriften van Richtlijn (EU) 2015/1535 van het Europees Parlement en de Raad¹⁰, die bijvoorbeeld betrekking hebben op het kwaliteitsniveau, de testmethoden of de gebruiksomstandigheden, mogen geen hinderpalen vormen voor de handel in apparatuur en systemen voor energie uit hernieuwbare bronnen. Steunregelingen voor energie uit hernieuwbare bronnen mogen daarom geen nationale technische specificaties voorschrijven die afwijken van de geldende normen van de Unie, of waarbij vereist wordt dat de gesteunde apparatuur of systemen op een specifieke plaats of door een specifieke entiteit moeten worden gecertificeerd of getest.
- (33) Op nationaal en regionaal niveau hebben regels en verplichtingen betreffende minimumeisen voor het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen in nieuwe en gerenoveerde gebouwen geleid tot een aanzienlijke toename in het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen. Dergelijke maatregelen moeten ook op ruimere schaal in de hele Unie worden aangemoedigd; voorts moet ook het gebruik van energie-efficiëntere toepassingen van energie uit hernieuwbare bronnen in het kader van bouwvoorschriften en -regels worden aangemoedigd.
- (34) Om de bepaling van minimumniveaus voor het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen in gebouwen te vergemakkelijken en te bespoedigen, moet de berekening van deze minimumniveaus in nieuwe gebouwen en gebouwen die ingrijpend worden gerenoveerd, **een toereikende basis vormen om te kunnen beoordelen of het opnemen van minimum-niveaus voor hernieuwbare energie haalbaar is op technisch, functioneel en economisch gebied. De lidstaten moeten onder meer toestaan dat efficiënte stadsverwarming en stadskoeling en - indien geen netwerken van stadsverwarming en stadskoeling worden gebruikt - andere energie-infrastructuren worden gebruikt om aan deze eisen te voldoen.**

¹⁰ Richtlijn (EU) 2015/1535 van het Europees Parlement en de Raad van 9 september 2015 betreffende een informatieprocedure op het gebied van technische voorschriften en regels betreffende de diensten van de informatiemaatschappij (PB L 241 van 17.9.2015, blz. 1)

- (35) Om ervoor te zorgen dat nationale maatregelen ter ontwikkeling van hernieuwbare bronnen voor verwarming en koeling gebaseerd zijn op een uitgebreide inventarisatie en analyse van het nationale potentieel inzake hernieuwbare energie en afvalenergie, en om te voorzien in een betere integratie van hernieuwbare energiebronnen en afvalwarmte- en afvalkoudebronnen voor verwarming en koeling, is het passend van de lidstaten te verlangen dat zij hun nationale potentieel inzake hernieuwbare energiebronnen en het gebruik van afvalwarmte en -koude voor verwarming en koeling beoordelen, met name ter bevordering van de brede integratie van hernieuwbare energie in verwarmings- en koelingsinstallaties en van efficiënte en concurrerende stadsverwarming en -koeling als gedefinieerd in artikel 2, punt 41, van Richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad¹¹. Om de samenhang met de vereisten betreffende energie-efficiëntie voor verwarming en koeling te garanderen en de administratieve lasten te verminderen, moet deze beoordeling worden opgenomen in de overeenkomstig artikel 14 van die richtlijn uitgevoerde en meegedeelde uitgebreide beoordelingen.

¹¹ Richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 betreffende energie-efficiëntie, tot wijziging van Richtlijnen 2009/125/EG en 2010/30/EU en houdende intrekking van de Richtlijnen 2004/8/EG en 2006/32/EG (PB L 315 van 14.11.2012, blz. 1).

- (36) Het gebrek aan transparante regels en coördinatie tussen de verschillende vergunningsinstanties is een hinderpaal voor de ontwikkeling van energie uit hernieuwbare bronnen gebleken. [] **Het verstrekken van sturing aan de aanvragers gedurende de volledige procedure voor de goedkeuring van hun vergunning door middel van één enkel administratief contactpunt [] moet de complexiteit voor projectontwikkelaars verminderen en de efficiëntie en transparantie verhogen. Sturing moet op een passend bestuursniveau worden verstrekt, rekening houdend met de specifieke kenmerken van de lidstaten. De contactpunten moeten gedetailleerde sturing kunnen verstrekken in de mate dat zij bevoegd zijn, en zij moeten in andere gevallen de aanvrager naar een passende bron van betrouwbare informatie verwijzen. []** Administratieve goedkeuringsprocedures voor installaties die gebruikmaken van energie uit hernieuwbare bronnen dienen te worden gestroomlijnd met transparante tijdschema's en termijnen voor besluiten, in de mate van het mogelijke, waarbij rekening wordt gehouden met eventuele onvoorspelbare vertragingen die zich gaandeweg kunnen voordoen. Er moet een handleiding met procedures beschikbaar worden gesteld teneinde de procedures begrijpelijk te maken voor de projectontwikkelaars en voor de burgers die wensen te investeren in hernieuwbare energiebronnen. Om te stimuleren dat hernieuwbare energie ingang vindt bij kleine, middelgrote en micro-ondernemingen (kmo's) en individuele burgers conform [] de doelstellingen van deze richtlijn, moeten besluiten over netwerkconnectie worden vervangen door een eenvoudige kennisgeving aan de bevoegde instantie in gevallen van kleine projecten op het gebied van hernieuwbare energie, met inbegrip van gedecentraliseerde projecten zoals zonne-installaties op daken. Teneinde in te spelen op de toenemende behoefte van repowering van bestaande installaties voor hernieuwbare energie, moeten gestroomlijnde vergunningsprocedures worden vastgesteld. De voorschriften en regels op het gebied van ruimtelijke ordening moeten worden aangepast om rekening te houden met kostenefficiënte en milieuvriendelijke apparatuur voor verwarming, koeling en elektriciteitsopwekking op basis van hernieuwbare energiebronnen. Deze richtlijn, en met name de bepalingen inzake de organisatie en duurtijd van de vergunningsprocedure, moet worden toegepast onverminderd de toepassing van het internationale recht en het recht van de Unie, waaronder de bepalingen ter bescherming van het milieu en de volksgezondheid.

- (38) Een ander obstakel voor het kostenefficiënte gebruik van hernieuwbare energiebronnen is dat de mogelijke ondersteuning door de lidstaten onvoldoende voorspelbaar is voor investeerders. De lidstaten moeten er met name zorgen voor dat het geplande gebruik van steun door de lidstaten **in de vorm van, onder andere, steunregelingen, fiscale stimuli of op de markt gebaseerde verplichtingsregelingen voor hernieuwbare energie**, voldoende voorspelbaar is voor investeerders. Zo kan de industrie vooruitzien en een toeleveringsketen ontwikkelen, waardoor de totale gebruikskost vermindert.

[]¹²

- (40) Hiaten op het vlak van informatieverstrekking en opleiding, met name in de sector verwarming en koeling, moeten worden weggewerkt om de toepassing van energie uit hernieuwbare bronnen aan te moedigen.
- (41) Voor zover de toegang tot of de uitoefening van het beroep van installateur gereguleerd is, gelden de voorafgaande voorwaarden voor de erkenning van beroepskwalificaties zoals vastgelegd in Richtlijn 2005/36/EG van het Europees Parlement en de Raad¹³. De toepassing van deze richtlijn laat derhalve Richtlijn 2005/36/EG onverlet.
- (42) In Richtlijn 2005/36/EG zijn eisen vastgesteld voor de wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties, onder meer voor architecten, maar voorts moet er ook voor worden gezorgd dat architecten en planologen in hun plannen en ontwerpen voldoende oog hebben voor een optimale combinatie van hernieuwbare energiebronnen en hogerrendementstechnologieën. De lidstaten moeten ter zake duidelijke richtsnoeren opstellen, zonder dat dit afbreuk mag doen aan Richtlijn 2005/36/EG en met name de artikelen 46 en 49.

¹² **Opmerking: delen van overweging 39 zijn verwerkt in overweging 36.**

¹³ Richtlijn 2005/36/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 september 2005 betreffende de erkenning van beroepskwalificaties (PB L 255 van 30.9.2005, blz. 22).

- (43) Een garantie van oorsprong die is afgegeven met het oog op de toepassing van deze richtlijn heeft uitsluitend tot doel de eindafnemer aan te tonen dat een bepaald aandeel of een bepaalde hoeveelheid energie geproduceerd is uit hernieuwbare bronnen. Een garantie van oorsprong kan, ongeacht de energie waarop zij betrekking heeft, van de ene houder aan de andere worden overgedragen. Teneinde ervoor te zorgen dat een eenheid hernieuwbare energie slechts eenmaal aan een afnemer verstrekt wordt, moeten dubbeltellingen en dubbele verstrekkingen van garanties van oorsprong worden vermeden. Energie uit hernieuwbare bronnen waarvan de bijbehorende garantie van oorsprong afzonderlijk door de producent is verkocht, zou niet aan de eindafnemer mogen verstrekt of verkocht worden als energie uit hernieuwbare bronnen.
- (44) De consumentenmarkt voor elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen moet de mogelijkheid hebben bij te dragen tot de ontwikkeling met betrekking tot energie uit hernieuwbare bronnen. Daarom moeten de lidstaten van elektriciteitsleveranciers die aan eindafnemers overeenkomstig artikel X van Richtlijn [opzet van de markt] informatie over hun energiemix verstrekken, of die energie verkopen aan consumenten en daarbij verwijzen naar het verbruik van energie uit hernieuwbare bronnen, **kunnen** verlangen dat zij gebruikmaken van garanties van oorsprong uit installaties die energie uit hernieuwbare bronnen produceren.
- (45) Het is belangrijk informatie te verstrekken over de wijze waarop de elektriciteit waarvoor steun wordt verleend, aan de eindafnemers wordt toegewezen. Om de kwaliteit van deze informatie aan de consumenten te verbeteren, moeten de lidstaten ervoor zorgen dat garanties van oorsprong worden afgegeven voor alle geproduceerde eenheden hernieuwbare energie, **behalve wanneer zij besluiten geen garantie van oorsprong af te geven aan producenten die ook financiële steun ontvangen, teneinde de marktwaarde van de garanties van oorsprong in aanmerking te nemen.** Om dubbele compensatie te vermijden, dient voor producenten van hernieuwbare energie die al financiële steun ontvangen, de marktwaarde van de aan hen afgegeven garanties van oorsprong, in de desbetreffende steunregeling in mindering te worden gebracht. []

- (46) Bij Richtlijn 2012/27/EU zijn garanties van oorsprong ingesteld die dienen als bewijs voor de oorsprong van elektriciteit die geproduceerd is door hoogrenderende installaties voor warmtekrachtkoppeling. Er is voor deze garanties van oorsprong echter geen **gebruik** gespecificeerd en het gebruik ervan moet [] dus ook **mogelijk worden gemaakt** [] bij de informatieverstrekking over het gebruik van energie uit hoogrenderende warmtekrachtkoppeling.
- (47) De bestaande garanties van oorsprong voor hernieuwbare elektriciteit [] moeten worden uitgebreid tot hernieuwbaar gas. **Het moet tevens mogelijk worden gemaakt om de garanties van oorsprong als optie uit te breiden tot hernieuwbare verwarming en koeling en tot hernieuwbare bronnen uit fossiele brandstoffen.** Dit zou een consistente manier zijn om aan eindafnemers het bewijs van oorsprong van hernieuwbaar gas zoals biomethaan te leveren en de grensoverschrijdende handel in dergelijke gasen te vergemakkelijken. Hierdoor zouden ook garanties van oorsprong voor andere hernieuwbare gasen, zoals waterstof, kunnen worden gecreëerd.
- (48) De integratie van energie uit hernieuwbare bronnen in het transmissie- en distributienet en het gebruik van systemen voor de opslag van energie uit geïntegreerde variabele productie van energie uit hernieuwbare bronnen moet worden gesteund, met name wat de regels inzake dispatching en toegang tot het net betreft. Richtlijn [opzet van de elektriciteitsmarkt] biedt een kader voor de integratie van elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen. Dit kader omvat evenwel geen bepalingen voor de integratie van gas uit hernieuwbare energiebronnen in het gasnet. Bijgevolg is het belangrijk deze bepalingen in onderhavige richtlijn te behouden.
- (49) De mogelijkheden om via innovatie en een duurzaam concurrerend energiebeleid tot economische groei te komen, zijn onderkend. De productie van energie uit hernieuwbare bronnen hangt vaak af van lokale of regionale kmo's. De kansen op het gebied van groei en werkgelegenheid die investeringen in regionale en lokale productie van energie uit hernieuwbare bronnen in de lidstaten en hun regio's scheppen, zijn belangrijk. De Commissie en de lidstaten zouden daarom nationale en regionale ontwikkelingsmaatregelen op deze gebieden moeten steunen, de uitwisseling van optimale praktijken bij de productie van energie uit hernieuwbare bronnen tussen lokale en regionale ontwikkelingsinitiatieven moeten aanmoedigen en het gebruik van de fondsen van het cohesiebeleid op dit gebied moeten bevorderen.

- (50) Ter bevordering van de ontwikkeling van een markt voor energie uit hernieuwbare bronnen is het noodzakelijk rekening te houden met de positieve gevolgen daarvan voor de regionale en lokale ontwikkelingsmogelijkheden, de perspectieven voor de uitvoer, de sociale samenhang en de werkgelegenheidskansen, vooral wat betreft kmo's en onafhankelijke energieproducenten.
- (51) De specifieke situatie van de ultraperifere gebieden wordt erkend in artikel 349 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie. De energiesector in de ultraperifere gebieden wordt vaak gekenmerkt door isolement, beperkte levering en afhankelijkheid van fossiele brandstoffen, hoewel deze gebieden over grote lokale hernieuwbare energiebronnen beschikken. De ultraperifere gebieden kunnen de Unie dus tot voorbeeld strekken wat de toepassing van innovatieve energietechnologieën betreft. Daarom is het nodig dat het gebruik van hernieuwbare energie wordt gestimuleerd, zodat deze gebieden autonomer in hun energiebehoeften kunnen voorzien, en dat hun specifieke situatie wordt erkend met betrekking tot hun potentieel op het gebied van hernieuwbare energie en hun behoeften op het vlak van overheidssteun.

Er moet worden voorzien in een afwijking met een beperkt lokaal effect, op grond waarvan de lidstaten specifieke criteria kunnen vaststellen om ervoor te zorgen dat het verbruik van bepaalde biomassabrandstoffen voor financiële steun in aanmerking komt. De lidstaten moeten deze specifieke criteria kunnen vaststellen voor installaties die biomassabrandstof gebruiken en zich bevinden in een ultraperifeer gebied als bedoeld in artikel 349 VWEU, alsmede voor biomassa die als brandstof in zulke installaties wordt gebruikt en niet voldoet aan de geharmoniseerde criteria inzake duurzaamheid, energie-efficiëntie en broeikasgasemissiereductie van deze richtlijn. Zulke specifieke criteria voor biomassabrandstoffen moeten ongeacht de plaats van oorsprong in een lidstaat of derde land van toepassing zijn. Voorts moeten specifieke criteria objectief gerechtvaardigd zijn om redenen van energie-onafhankelijkheid van het betrokken ultraperifere gebied en om ervoor te zorgen dat de overgang naar de criteria inzake duurzaamheid, energie-efficiëntie en broeikasgasemissiereductie van deze richtlijn in dat ultraperifere gebied vlot verloopt.

Aangezien de energiemix voor de opwekking van elektriciteit voor de ultraperifere gebieden in wezen grotendeels uit stookolie bestaat, moeten de criteria inzake broeikasgasemissiereductie in deze gebieden op passende wijze in overweging kunnen worden genomen. Het zou derhalve dienstig zijn om ten behoeve van de in de ultraperifere gebieden geproduceerde elektriciteit te voorzien in een specifieke waarde voor de vergelijking met fossiele brandstoffen.

De lidstaten moeten ervoor zorgen dat de specifieke criteria die zij hebben vastgesteld, daadwerkelijk worden nageleefd. Tot slot mogen nationale specifieke criteria in geen geval afbreuk doen aan artikel 26, lid 9, van deze richtlijn. Hierdoor wordt ervoor gezorgd dat biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassa die voldoen aan de geharmoniseerde criteria van deze richtlijn, in aanmerking blijven komen voor de met deze richtlijn beoogde handelsfacilitatie, ook wat betreft de betrokken ultraperifere gebieden.

- (52) Het is passend om de ontwikkeling van technologieën voor gedecentraliseerde hernieuwbare energie mogelijk te maken onder niet-discriminerende voorwaarden en zonder de financiering van investeringen in infrastructuur te belemmeren. De overgang naar een gedecentraliseerde energieproductie heeft vele voordelen, waaronder het gebruik van lokale energiebronnen, meer plaatselijke energievoorzieningszekerheid, kortere aanvoerwegen en minder verliezen bij de transmissie van energie. Ook de ontwikkeling en de cohesie van gemeenschappen worden door zulke decentralisatie bevorderd, omdat er lokaal bronnen van inkomsten en werkgelegenheid worden gecreëerd.
- (53) Door het toenemende belang van de consumptie van zelfgeproduceerde hernieuwbare elektriciteit is er behoefte aan een definitie van “consumenten van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie”, alsook aan een regelgevingskader dat consumenten van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie de mogelijkheid biedt om elektriciteit te produceren, op te slaan, te verbruiken en te verkopen zonder met onevenredige lasten te worden geconfronteerd. [] **Burgers die in appartementen wonen, moeten dezelfde mate van empowerment kunnen genieten als huishoudens in eengezinswoningen. Hoewel het eerder gebruikelijk is dat hernieuwbare energie wordt geproduceerd op de plaats waar ze wordt verbruikt, dienen de lidstaten de mogelijkheid te krijgen zelf de grenzen te bepalen waarbinnen de consumptie van zelfgeproduceerde hernieuwbare elektriciteit kan plaatsvinden, door bijvoorbeeld het geografische toepassingsgebied verder te omschrijven of het gebruik van het publieke net uit te sluiten, waarbij binnen hun respectieve kaders een gelijk speelveld en gelijke behandeling worden gegarandeerd.**

(53bis) Consumenten van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie mogen niet met onevenredige lasten en kosten worden geconfronteerd. Hun bijdrage aan het halen van de klimaat- en energiedoelstelling en de kosten en baten die zij in het bredere energiesysteem voortbrengen, moeten in aanmerking worden genomen. De lidstaten moeten er, met name bij het beoordelen of de tarieven de kosten weerspiegelen, tegelijkertijd voor zorgen dat alle afnemers op een evenwichtige en passende wijze bijdragen aan het algemene systeem voor deling van de kosten van elektriciteitsopwekking, -distributie en -verbruik via tarieven, heffingen en belastingen, met inbegrip van kosten in verband met de steun die voor elektriciteit uit hernieuwbare bronnen wordt verleend, en wel op een zodanige wijze dat consumptie van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie mogelijk is en dat er wordt gezorgd voor evenredigheid en financiële houdbaarheid van het systeem. Mits aan deze voorwaarden is voldaan en onverminderd de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, dienen de lidstaten het recht te behouden om voor groepen consumenten van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie, zoals burgers die in appartementen wonen, of commerciële locaties, andere financiële voorwaarden te hanteren dan voor individuele consumenten van zelfgeproduceerde energie, zoals huishoudens in eengezinswoningen.

(54) Lokale burgerparticipatie in projecten op het gebied van hernieuwbare energie via hernieuwbare-energiegemeenschappen heeft tot aanzienlijk meer lokale acceptatie van hernieuwbare energie en toegang tot extra particulier kapitaal geleid. Deze lokale betrokkenheid zal des te essentiëler zijn wanneer in de toekomst de hernieuwbare-energiecapaciteit toeneemt. Maatregelen om hernieuwbare-energiegemeenschappen in staat te stellen op gelijke voet te concurreren met andere producenten, hebben ook ten doel de participatie van plaatselijke burgers aan projecten op het gebied van hernieuwbare energie, en bijgevolg ook de aanvaarding van hernieuwbare energie, te doen toenemen.

- (55) De specifieke kenmerken van lokale hernieuwbare-energiegemeenschappen met betrekking tot hun grootte, eigendomsstructuur en aantal projecten kan hun een concurrentieel nadeel opleveren ten opzichte van grote spelers, zoals concurrenten met grotere projecten of portfolio's. **Daarom moeten de lidstaten voor energiegemeenschappen om het even welke vorm van entiteit kunnen kiezen, zolang een dergelijke entiteit die in eigen naam handelt, rechten mag uitoefenen en verplichtingen opgelegd mag krijgen.** Deze nadelen kunnen onder andere worden geneutraliseerd door energiegemeenschappen toe te laten werkzaam te zijn in het energiesysteem en door hun marktintegratie te vergemakkelijken. **Hernieuwbare-energiegemeenschappen moeten in staat zijn onderling energie uit te wisselen die is geproduceerd in de installaties die eigendom zijn van de gemeenschap. De leden van die gemeenschappen mogen echter niet worden vrijgesteld van de desbetreffende kosten, tarieven, heffingen en belastingen die door eindverbruikers of producenten die geen lid zijn van de gemeenschap, zouden worden gedragen in een vergelijkbare situatie of wanneer eender welke openbare netwerkinfrastructuur wordt gebruikt voor deze overdrachten.**
- (55bis) **Hernieuwbare-energiegemeenschappen, evenals consumenten van zelfgeproduceerde energie, moeten op een evenwichtige en passende wijze bijdragen aan het algemene systeem voor deling van de kosten van elektriciteitsopwekking, -distributie en -verbruik, ook via tarieven, heffingen en belastingen, met inbegrip van, in voorkomend geval, kosten in verband met de steun die voor elektriciteit uit hernieuwbare bronnen wordt verleend. De lidstaten moeten de mogelijkheid hebben om regelgevingsmaatregelen en voorwaarden in te voeren ter voorkoming van misbruik en oneerlijke concurrentie.**
- (56) Verwarming en koeling zijn samen goed voor ongeveer de helft van het eindenergieverbruik van de Unie en worden gezien als een essentiële sector om het energiesysteem sneller koolstofarm te maken. Bovendien is deze sector ook van strategisch belang voor de energiezekerheid, aangezien hernieuwbare verwarming en koeling in 2030 naar verwachting goed zullen zijn voor 40 % van het hernieuwbare-energieverbruik. Het ontbreken van een geharmoniseerde strategie op Unieniveau, het gebrek aan internalisering van externe kosten en de fragmentatie van de markten voor verwarming en koeling hebben ertoe geleid dat in deze sector tot dusver relatief traag vooruitgang is geboekt.

- (57) Verscheidene lidstaten hebben maatregelen genomen in de verwarmings- en koelingssector om hun streefcijfer inzake hernieuwbare energie voor 2020 te halen. Bij gebrek aan bindende nationale streefcijfers voor de periode na 2020 zullen de overblijvende nationale stimulansen wellicht onvoldoende zijn om de langetermijndoelstellingen inzake decarbonisatie voor 2030 en 2050 te halen. Om met het oog op dergelijke doelstellingen te handelen, investeerders meer zekerheid te bieden en de ontwikkeling van een Uniebrede markt voor hernieuwbare verwarming en koeling te bevorderen, is het passend de lidstaten aan te moedigen wanneer zij een inspanning leveren met betrekking tot de levering van hernieuwbare verwarming en koeling teneinde bij te dragen aan een progressieve toename van het aandeel hernieuwbare energie. Aangezien sommige markten voor verwarming en koeling versnipperd zijn, is het van groot belang dat bij dergelijke inspanningen voor flexibiliteit wordt gezorgd. Het is ook belangrijk om ervoor te zorgen dat een potentiële toename van het gebruik van hernieuwbare verwarming en koeling geen schadelijke neven-effecten heeft voor het milieu **en geen onevenredig hoge totale kosten meebrengt. Om dit risico zoveel mogelijk te beperken, moet bij de verhoging van het aandeel van hernieuwbare energie voor verwarming en koeling rekening worden gehouden met de situatie van de lidstaten waar dit aandeel reeds zeer hoog is, en met het feit dat een verhoging van het aandeel van hernieuwbare energiebronnen in systemen voor stadsverwarming en -koeling aan het tempo dat als referentiewaarde is vastgesteld, misschien niet de meest kosteneffectieve manier is om het totale aandeel van hernieuwbare energiebronnen in het systeem te verhogen en de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. De lidstaten moeten de mogelijkheid krijgen een waarde vast te stellen die verschilt van de referentiewaarde voor hun plannen.**
- (58) Stadsverwarming en -koeling maken momenteel ongeveer 10 % uit van de warmtebehoefte in de hele Unie, waarbij er grote verschillen zijn tussen de lidstaten. In de strategie van de Commissie inzake verwarming en koeling wordt rekening gehouden met de potentiële decarbonisatie van stadsverwarming door middel van meer energie-efficiëntie en een groter gebruik van hernieuwbare energie.
- (59) In de strategie van de energie-unie is bij de energietransitie ook een rol weggelegd voor de burger, waarbij deze inspraak heeft in en controle heeft over de energietransitie, van de nieuwe technologieën profiteert in de vorm van een lagere energiefactuur en een actieve marktdeelnemer is.

- (60) Nadruk moet worden gelegd op de potentiële synergieën tussen de inspanning om het gebruik van hernieuwbare verwarming en koeling te laten toenemen enerzijds en de bestaande regelingen van de Richtlijnen 2010/31/EU en 2012/27/EU anderzijds. In de mate van het mogelijke moeten lidstaten de mogelijkheid hebben om bestaande administratieve structuren te gebruiken om aan een dergelijke inspanning uitvoering te geven, zodat de administratieve lasten worden beperkt.
- (61) Op het gebied van stadsverwarming is het bijgevolg van cruciaal belang dat **de consument de mogelijkheid krijgt te vragen om de levering van warmte [] uit hernieuwbare energiebronnen** en dat een lock-in op het vlak van regelgeving en technologie alsook een technologische lock-out worden vermeden door producenten van hernieuwbare energie en eindverbruikers meer rechten te geven, en de eindverbruikers instrumenten te geven om hun keuze te vergemakkelijken tussen de oplossingen die de hoogste energieprestatie bieden en die rekening houden met toekomstige behoeften met betrekking tot verwarming en koeling overeenkomstig de verwachte criteria inzake de prestaties van gebouwen. **De eindverbruiker moet transparante en betrouwbare informatie krijgen over de efficiëntie van het netwerk en het aandeel van hernieuwbare energiebronnen in de warmte die specifiek aan hem wordt geleverd. De eindverbruiker dient ook de gelegenheid te krijgen uitdrukkelijk te vragen om de levering van verwarmingsproducten die uitsluitend van hernieuwbare energiebronnen afkomstig zijn.**
- (62) [] Om de overgang naar geavanceerde biobrandstoffen voor te bereiden en de totale impact van **directe en** indirecte veranderingen in het landgebruik tot een minimum te beperken, is het wenselijk om de hoeveelheid uit **granen en andere zetmeelrijke gewassen, suikers en oliegewassen []** geproduceerde biobrandstoffen en vloeibare biomassa die kan worden meegeteld voor het behalen van de in deze richtlijn vastgestelde streefcijfers [], te [] **begeven, zonder dat de globale mogelijkheid om dergelijke biobrandstoffen en vloeibare biomassa te gebruiken, wordt beperkt.**

De invoering van een begrenzing op Unieniveau mag de lidstaten niet beletten om lagere grenzen vast te stellen voor de hoeveelheid biobrandstoffen en vloeibare biomassa die uit granen en andere zetmeelrijke gewassen, suikers en oliegewassen wordt geproduceerd, en die op nationaal niveau kan worden meegeteld voor het behalen van de in deze richtlijn vastgestelde streefcijfers, zonder dat de globale mogelijkheid om dergelijke biobrandstoffen en vloeibare biomassa te gebruiken, wordt beperkt.

- (62bis) Opbrengstvermeerderingen in de landbouwsectoren door intensief onderzoek, technologische ontwikkeling en kennisoverdracht, die verder gaan dan wat zou zijn bereikt zonder productiviteitsbevorderende regelingen voor biobrandstoffen op basis van voor voedsel of veevoeder bestemde gewassen, alsook door de teelt van een tweede eenjarig gewas op grond die voordien niet voor het verbouwen van een tweede eenjarig gewas is gebruikt, kunnen bijdragen aan de vermindering van indirecte veranderingen in het landgebruik.
- (62ter) Om de overgang naar geavanceerde biobrandstoffen voor te bereiden en de directe en indirecte broeikasgasemissies van biobrandstoffen en vloeibare biomassa tot een minimum te beperken, is het dienstig de lidstaten toe te staan de hoeveelheid uit granen en andere zetmeelrijke gewassen, suikers en oliegewassen geproduceerde biobrandstoffen en vloeibare biomassa die geen positieve broeikasgasgerelateerde effecten met het oog op de in deze richtlijn vastgestelde streefcijfers hebben, te beperken. De teelt van de grondstoffen voor biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen die leidt tot het vrijkomen van opgeslagen koolstof in de atmosfeer en tot de vorming van koolstofdioxide, kan een oorzaak van broeikasgasemissies zijn. Dat risico bestaat bijvoorbeeld bij de teelt van niet-duurzame plantaardige oliegewassen, aangezien zij worden geteeld op land met hoge koolstofvoorraden in de bodem of de vegetatie.

(63) In Richtlijn (EU) 2015/1513 van het Europees Parlement en de Raad¹⁴ werd de Commissie verzocht om onverwijld met een alomvattend voorstel te komen voor een kosteneffectief en technologie-neutraal beleid na 2020 om een langetermijnperspectief te scheppen voor investeringen in duurzame biobrandstoffen met een laag risico op indirecte veranderingen in het landgebruik [] **met als kerndoel de vervoersector koolstofvrij te maken. Een verplichting voor de lidstaten om van [] brandstofleveranciers te eisen dat zij een globaal aandeel brandstoffen uit hernieuwbare energiebronnen leveren,** kan investeerders zekerheid bieden en de voortdurende ontwikkeling van alternatieve hernieuwbare transportbrandstoffen stimuleren, zoals geavanceerde biobrandstoffen, hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong, en hernieuwbare elektriciteit in het vervoer. [] **Aangezien hernieuwbare alternatieven misschien niet voor alle brandstofleveranciers vrijelijk en op kosteneffectieve wijze beschikbaar zijn, moeten de lidstaten de mogelijkheid krijgen een onderscheid tussen hen te maken en, indien nodig, bepaalde types brandstofleveranciers vrij te stellen van de verplichting.** Aangezien transportbrandstoffen gemakkelijk kunnen worden verhandeld, moeten brandstofleveranciers in lidstaten die over weinig eigen relevante hulpbronnen beschikken gemakkelijk biobrandstoffen van elders kunnen invoeren.

(63bis) Er moet een Europese databank worden opgezet om transparantie en traceerbaarheid van duurzame biobrandstoffen te garanderen. Hoewel de lidstaten nationale databanken moeten kunnen blijven gebruiken of opzetten, moeten deze databanken aan de Europese databank worden gekoppeld, zodat onmiddellijke gegevensoverdracht en harmonisatie van gegevensstromen worden gewaarborgd.

¹⁴ Richtlijn (EU) 2015/1513 van het Europees Parlement en de Raad van 9 september 2015 tot wijziging van Richtlijn 98/70/EG betreffende de kwaliteit van benzine en van diesel-brandstof en tot wijziging van Richtlijn 2009/28/EG ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen (PB L 239 van 15.9.2015, blz. 1).

(64) Geavanceerde biobrandstoffen en andere biobrandstoffen en biogassen die worden geproduceerd uit in bijlage IX vermelde grondstoffen, hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong, en hernieuwbare elektriciteit in het vervoer kunnen bijdragen aan lage koolstofemissies, het koolstofvrij maken van de vervoersector van de Unie op een kosteneffectieve manier stimuleren en onder meer de diversificatie in de vervoersector verbeteren, en tegelijkertijd innovatie, groei en werkgelegenheid in de economie van de Unie bevorderen en de afhankelijkheid van ingevoerde energie verminderen. [] **De verplichting voor de lidstaten om van [] brandstofleveranciers een aandeel van geavanceerde biobrandstoffen te eisen**, moet een stimulans zijn voor de voortdurende ontwikkeling van geavanceerde brandstoffen, zoals biobrandstoffen, [] en het is belangrijk om ervoor te zorgen dat deze verplichting stimulansen biedt voor de verbetering van de broeikasgasprestaties van de brandstoffen die worden geleverd om aan deze verplichting te voldoen. De Commissie moet de broeikasgasprestaties, technische vernieuwing en duurzaamheid van die brandstoffen beoordelen.

(64bis) Elektromobiliteit zal naar verwachting tegen 2030 een wezenlijk deel van de hernieuwbare energie in de vervoersector vormen. Er moeten nog meer stimulansen worden geboden, gelet op de snelle ontwikkeling van elektromobiliteit en het potentieel van deze sector op het gebied van groei en banen voor de Europese Unie. Er moeten vermenigvuldigingsfactoren voor hernieuwbare elektriciteit voor de vervoersector worden gehanteerd om het gebruik van elektriciteit in het vervoer te stimuleren en het comparatieve nadeel in energiestatistieken te verkleinen. Elektrische aandrijving is ongeveer driemaal energie-efficiënter dan een verbrandingsmotor, en het is niet mogelijk alle voor elektrische [] wegvoertuigen geleverde elektriciteit door middel van specifieke meteropneming (bv. thuis opladen) in de statistieken op te nemen; vandaar dat vermenigvuldigingsfactoren moeten worden gebruikt om ervoor te zorgen dat de positieve effecten van geëlektrificeerd vervoer op basis van hernieuwbare energie naar behoren worden opgenomen.

□

- (65) Door **brandstoffen op basis van gerecyclede koolstof** [] geproduceerd uit [] **afvalverwerkings- en uitlaatgassen van niet-hernieuwbare oorsprong uit industriële installaties** te promoten, kan ook een bijdrage worden geleverd aan de beleidsdoelstellingen inzake de energiediversificatie en het koolstofvrij maken van het vervoer **als daarbij de passende minimumdrempel voor de broeikasgasemissiereductie in acht wordt genomen**. Daarom is het passend om deze brandstoffen op te nemen in de [] verplichting voor brandstofleveranciers, **en de lidstaten tevens de mogelijkheid te bieden om in de verplichting desgewenst geen rekening te houden met deze brandstoffen**.
- (66) Grondstoffen die slechts in beperkte mate tot indirecte veranderingen in het landgebruik leiden wanneer ze worden gebruikt voor biobrandstoffen, moeten worden bevorderd vanwege de bijdrage die hiermee kan worden geleverd aan het koolstofvrij maken van de economie. In het bijzonder grondstoffen voor geavanceerde biobrandstoffen die innovatievere en minder ontwikkelde technologie en dus meer ondersteuning vereisen, moeten worden opgenomen in een bijlage bij deze richtlijn. Om ervoor te zorgen dat deze bijlage de nieuwste technologische ontwikkelingen volgt en dat onbedoelde negatieve gevolgen worden vermeden, moet na de vaststelling van de richtlijn een evaluatie plaatsvinden om na te gaan of de bijlage kan worden uitgebreid tot nieuwe grondstoffen.
- (67) De kosten voor het aansluiten van nieuwe producenten van gas uit hernieuwbare energiebronnen op het gasnet moeten gebaseerd zijn op objectieve, transparante en niet-discriminerende criteria en er moet naar behoren rekening worden gehouden met de voordelen die ingebedde lokale producenten van gas uit hernieuwbare energiebronnen opleveren voor het gasnet.

- (68) Teneinde maximaal voordeel te halen uit het potentieel van biomassa om bij te dragen aan het koolstofarm maken van de economie dankzij het gebruik ervan voor materialen en energie, moeten de Unie en de lidstaten het duurzame gebruik van bestaande houtopstanden en agrarische hulpbronnen stimuleren en zorgen voor de ontwikkeling van nieuwe bosbouw-systemen en systemen voor landbouwproductie. **Voorbeelden van dergelijke systemen zijn de teelten van tussengewassen of bodembedekkende gewassen, die worden geteeld wanneer de groeiomstandigheden niet optimaal of gunstig zijn voor de teelt van het hoofdgewas. Aangezien tussengewassen op hetzelfde land worden geteeld als het hoofdgewas, is er geen sprake van extra landgebruik. Tussengewassen verhogen de landbouwproductie per oppervlakte-eenheid, waarbij de bodemkwaliteit wordt verbeterd en bodemerosie wordt verminderd.**
- (69) Biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen moeten altijd op een duurzame manier worden geproduceerd. Biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen die worden gebruikt om de streefcijfers van deze richtlijn te halen en deze waarop steunregelingen van toepassing zijn, moeten dan ook voldoen aan duurzaamheidscriteria en criteria inzake broeikasgasemissiereductie. **De harmonisatie van die criteria voor biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassa is van essentieel belang voor het verwezenlijken van de doelstellingen van het energiebeleid van de Unie die zijn vervat in artikel 194, lid 1, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie. In dit verband garandeert ze de werking van de interne energiemarkt en faciliteert ze bijgevolg, vooral met betrekking tot artikel 26, lid 9, van deze richtlijn, de handel tussen de lidstaten in conforme biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen. De positieve effecten van de harmonisatie van de bovenbedoelde criteria op een vlotte werking van de interne energiemarkt en op het voorkomen van concurrentievervalsing in de Unie mogen niet in het gedrang komen. Om echter een vlotte invoering van de geharmoniseerde criteria inzake duurzaamheid en broeikasgasemissiereductie ten aanzien van de bij opwekking van warmte en elektriciteit gebruikte biomassabrandstoffen mogelijk te maken, moeten het de lidstaten worden toegestaan om, als overgangsmaatregel, de nationale criteria inzake duurzaamheid en broeikasgasemissiereductie die bestaan vóór de inwerkingtreding van deze richtlijn toe te passen op de installaties die uit hoofde van reeds goedgekeurde regelingen steun ontvangen, totdat de uit hoofde van deze regelingen toegekende subsidies aflopen.**

- (70) De Unie dient passende maatregelen te nemen in het kader van deze richtlijn, zoals de bevordering van duurzaamheidscriteria en criteria inzake broeikasgasemissiereductie voor biobrandstoffen en voor vloeibare biomassa en biomassa-brandstoffen die worden gebruikt voor de opwekking van verwarming of koeling en elektriciteit.
- (71) De productie van landbouwgrondstoffen voor biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassa-brandstoffen en de in deze richtlijn vastgestelde stimulansen voor hun gebruik mogen niet leiden tot de vernietiging van gebieden met grote biodiversiteit. Dergelijke eindige hulpbronnen, die volgens diverse internationale instrumenten waardevol zijn voor de volledige mensheid, moeten worden beschermd. Het is dan ook noodzakelijk duurzaamheidscriteria en criteria inzake broeikasgasemissiereductie vast te stellen om te garanderen dat biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassa-brandstoffen alleen voor stimuleringsmaatregelen in aanmerking komen indien gewaarborgd is dat de landbouwgrondstoffen niet afkomstig zijn van gebieden met grote biodiversiteit of wanneer de bevoegde autoriteiten ten aanzien van voor natuurbescherming of voor de bescherming van zeldzame, kwetsbare of bedreigde ecosystemen of soorten aangewezen gebieden, aantoont dat de productie van de landbouwgrondstoffen niet in strijd is met dergelijke doelstellingen. Volgens de duurzaamheidscriteria moeten bossen worden geacht een grote biodiversiteit te herbergen als het gaat om oerbossen volgens de definitie die gebruikt wordt door de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO) in haar raming van het wereldbosbestand (Global Forest Resource Assessment) of om bossen die beschermd zijn door nationale wetgeving voor natuurbescherming. Gebieden waar andere bosproducten dan hout worden verzameld, moeten worden beschouwd als bossen met een grote biodiversiteit, mits de gevolgen van het menselijk ingrijpen gering blijven. Andere bostypen in de zin van de definitie van de FAO, zoals gewijzigde natuurlijke bossen, semi-natuurlijke bossen en plantages dienen niet als oerbossen te worden beschouwd. Gezien de grote biodiversiteitswaarde van bepaalde graslanden, zowel in gematigde als tropische gebieden, waaronder savannen, steppen, met struikgewas bedekte gronden en prairies met een grote biodiversiteit, mogen biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassa-brandstoffen die geproduceerd zijn op basis van landbouwgrondstoffen die op dergelijke gronden worden geteeld, niet in aanmerking komen voor de in deze richtlijn vastgestelde stimulansen. De Commissie moet passende criteria vaststellen om dergelijke graslanden met grote biodiversiteitswaarde te definiëren overeenkomstig de beste beschikbare wetenschappelijke kennis en relevante internationale normen.

- (72) Landgebruik dient niet te worden omgeschakeld voor de productie van landbouwgrondstoffen voor biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen indien zijn koolstofvoorraden die vrijkomen bij de omschakeling niet binnen een redelijke termijn, rekening houdende met de hoogdringendheid van de klimaatverandering, kunnen worden gecompenseerd door de broeikasgasemissiereducties die voortkomen uit de productie en het gebruik van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen. Dit zou onnodig moeizaam onderzoek door marktpartijen vermijden en voorkomen dat landen met grote koolstofvoorraden, die achteraf bekeken niet geschikt waren voor de productie van landbouwgrondstoffen voor biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen, toch daarvoor worden gebruikt. Uit de inventarisering van de wereldwijde koolstofvoorraden kan worden geconcludeerd dat waterrijke en permanent beboste gebieden met een bedekkingsgraad van meer dan 30 % in deze categorie moeten worden opgenomen.

[]

- (74) In het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid moeten landbouwers in de Unie aan een uitgebreide reeks milieueisen voldoen om in aanmerking te komen voor rechtstreekse steun. De naleving van deze eisen kan het meest doeltreffend worden gecontroleerd in het kader van het landbouwbeleid. Het is niet passend om deze eisen op te nemen in de duurzaamheidsregeling aangezien met de duurzaamheidscriteria voor bio-energie regels moeten worden vastgesteld die objectief en algemeen toepasbaar zijn. Het controleren van de naleving in het kader van deze richtlijn zou ook een risico op onnodige administratieve lasten met zich meebrengen.
- (75) Het is passend om in de hele Unie duurzaamheidscriteria en criteria inzake broeikasgasemissiereductie in te voeren voor biomassabrandstoffen die worden gebruikt voor de productie van elektriciteit, verwarming en koeling, om hoge broeikasgasemissiereducties te blijven garanderen ten opzichte van alternatieven op basis van fossiele brandstoffen zodat onbedoelde duurzaamheidseffecten worden vermeden, en om de interne markt te bevorderen.

- (76) Om ervoor te zorgen dat bosbiomassa, ondanks de toenemende vraag ernaar, op een duurzame manier wordt geoogst in bossen met gewaarborgde herbebossing, dat er bijzondere aandacht wordt geschonken aan gebieden die expliciet zijn aangewezen ter bescherming van de biodiversiteit, de landschappen en specifieke natuurlijke elementen, dat de biodiversiteit wordt beschermd en dat koolstofvoorraden worden gevolgd, dient hout als grondstof enkel uit bossen te komen waarin wordt geoogst volgens de beginselen van duurzaam bosbeheer die zijn ontwikkeld in het kader van internationale bosbouwprocessen zoals Forest Europe en die worden uitgevoerd door middel van nationale wetgeving of de beste beheerspraktijken op het niveau van het bosbedrijf. De beheerders moeten de nodige stappen zetten om het risico op het gebruik van niet-duurzame bosbiomassa voor de productie van bio-energie tot een minimum te beperken. Daartoe moeten de beheerders een risicogebaseerde aanpak invoeren. In dit verband is het passend dat de Commissie operationele richtsnoeren ontwikkelt inzake de controle op de naleving van de op risico gebaseerde aanpak, na raadpleging van het comité voor de governance van de energie-unie en het bij Beschikking 89/367/EEG van de Raad ingestelde Permanent Comité voor de bosbouw¹⁵.
- (77) Om de administratieve lasten tot een minimum te beperken, moeten de duurzaamheids-criteria en criteria inzake broeikasgasemissiereductie van de Unie uitsluitend van toepassing zijn op elektriciteit en warmte uit biomassabrandstoffen die worden geproduceerd in installaties met een [] **totaal nominaal thermisch ingangsvermogen** van 20 MW of meer.

¹⁵ Beschikking 89/367/EEG van de Raad van 29 mei 1989 tot instelling van een Permanent Comité voor de bosbouw (PB L 165 van 15.6.1989, blz. 14).

- (78) Biomassabrandstoffen moeten op een efficiënte manier worden omgezet in elektriciteit en warmte met het oog op maximale energiezekerheid en broeikasgasemissiereductie en om de uitstoot van luchtverontreinigende stoffen te beperken en de druk op beperkte bronnen van biomassa zo veel mogelijk te beperken. Daarom moet overheidssteun aan installaties met een [] **totaal nominaal thermisch ingangsvermogen** van 20 MW of meer, indien nodig, uitsluitend worden toegekend aan hoogrenderende warmtekrachtkoppelingsinstallaties als gedefinieerd in artikel 2, punt 34, van Richtlijn 2012/27/EU. Bestaande steunregelingen voor elektriciteit uit biomassa moeten echter tot hun voorziene einddatum voor alle biomassainstallaties worden toegestaan. Bovendien dient elektriciteit die wordt opgewekt uit biomassa in nieuwe installaties met een [] **totaal nominaal thermisch ingangsvermogen** van 20 MW of meer enkel te worden meegerekend voor de streefcijfers en verplichtingen inzake hernieuwbare energie in het geval van hoogrenderende warmtekrachtkoppelingsinstallaties. Om een grotere afhankelijkheid van fossiele brandstoffen met een grote impact op het klimaat en het milieu te vermijden, moeten de lidstaten overeenkomstig de staatssteunregels echter de mogelijkheid hebben om installaties overheidssteun toe te kennen voor de opwekking van hernieuwbare energie en de in deze installaties geproduceerde elektriciteit mee te rekenen voor de streefcijfers en verplichtingen inzake hernieuwbare energie indien zij, na alle technische en economische mogelijkheden voor de bouw van hoogrenderende warmtekrachtkoppelingsinstallaties te hebben benut, een gegronnd risico zouden lopen wat de leveringszekerheid van elektriciteit betreft.
- (79) De minimumdrempel voor de broeikasgasemissiereductie door in nieuwe installaties geproduceerde biobrandstoffen en vloeibare biomassa moet worden verhoogd teneinde de totale broeikasgasbalans daarvan te verbeteren en verdere investeringen in installaties met lage prestaties qua broeikasgasemissiereductie te ontmoedigen. Deze verhoging van de drempel zorgt voor investeringszekerheid voor de productiecapaciteit van biobrandstoffen en vloeibare biomassa.
- (80) Uit ervaring met de praktische uitvoering van de duurzaamheidscriteria van de Unie blijkt dat het passend is de rol van vrijwillige internationale en nationale certificeringsregelingen voor de controle op de naleving van de duurzaamheidscriteria op geharmoniseerde wijze te versterken.

- (81) Het is in het belang van de Unie stimulansen te bieden voor de ontwikkeling van vrijwillige internationale of nationale systemen voor het vaststellen van normen voor de productie van duurzame biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassa-brandstoffen en voor het certificeren van het feit dat de productie van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassa-brandstoffen aan die normen voldoet. Daarom moeten voorzieningen worden getroffen om te garanderen dat systemen als dusdanig erkend worden dat zij betrouwbare bewijzen en gegevens opleveren, indien ze voldoen aan passende normen inzake betrouwbaarheid, transparantie en een onafhankelijke audit. Om te garanderen dat op een krachtige en geharmoniseerde manier wordt gecontroleerd of de duurzaamheidscriteria en criteria inzake broeikasgasemissiereductie worden nageleefd, en in het bijzonder om fraude te voorkomen, moet de Commissie worden gemachtigd om gedetailleerde uitvoeringsbepalingen vast te stellen, met inbegrip van op de vrijwillige regelingen toe te passen adequate normen voor betrouwbaarheid, transparantie en onafhankelijke doorlichting.
- (82) Vrijwillige regelingen spelen een steeds belangrijkere rol bij het leveren van bewijzen dat aan de duurzaamheidscriteria en criteria inzake broeikasgasemissiereductie voor biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassa-brandstoffen wordt voldaan. Daarom is het passend dat de Commissie eist dat vrijwillige regelingen, ook de reeds door de Commissie erkende, op regelmatige basis verslag uitbrengen over hun werkzaamheden. Dergelijke verslagen moeten openbaar worden gemaakt om de transparantie te vergroten en het toezicht door de Commissie te verbeteren. Daarnaast zouden deze verslagen de Commissie de nodige informatie geven om verslag uit te brengen over de werking van de vrijwillige regelingen om een beste praktijk vast te stellen en indien passend een voorstel in te dienen om een dergelijke beste praktijk verder te promoten.
- (83) Om de werking van de interne markt te bevorderen, moeten bewijzen inzake de duurzaamheidscriteria en criteria inzake broeikasgasemissiereductie voor biomassa met betrekking tot energie die wordt opgewekt overeenkomstig een door de Commissie erkende regeling, in alle lidstaten worden aanvaard. De lidstaten moeten helpen ervoor te zorgen dat de certificeringsbeginselen van vrijwillige regelingen correct worden toegepast door toezicht te houden op het beheer van de door het nationale accrediteringsorgaan geaccrediteerde certificeringsorganen en de vrijwillige regelingen in kennis te stellen van relevante opmerkingen.

- (84) Om disproportionele administratieve lasten te vermijden, moet een lijst standaardwaarden voor gebruikelijke routes voor de productie van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen worden vastgesteld, die, steeds wanneer nieuwe betrouwbare gegevens beschikbaar komen, geactualiseerd en uitgebreid moet worden. Marktpartijen moeten steeds het recht hebben het in die lijst voor biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen vermelde niveau van broeikasgasemissiereductie te doen gelden. Als de standaardwaarde voor broeikasgasemissiereductie van een productieketen onder de vereiste minimumreductie voor broeikasgasemissiereductie blijft, moeten producenten die wensen aan te tonen dat ze dit minimumniveau bereikten, aantonen dat de werkelijke emissies van hun productieprocessen lager zijn dan die waarvan is uitgegaan bij de berekening van de standaardwaarden.
- (85) Het is noodzakelijk duidelijke regels vast te stellen voor de berekening van de reductie van broeikasgasemissie van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen en van vergelijkbare fossiele brandstoffen.
- (86) Volgens de huidige technische en wetenschappelijke kennis moet in de boekhoudingsmethodiek voor broeikasgassen rekening worden gehouden met de omzetting van vaste en gasvormige biomassabrandstoffen in uiteindelijke energie teneinde consistent te zijn met de berekening van hernieuwbare energie met het oog op de berekening van de voortgang naar het in deze richtlijn vastgestelde streefcijfer van de Unie. De toewijzing van emissies aan bijproducten, te onderscheiden van afvalstoffen en residuen, moet ook worden herzien in gevallen waarin elektriciteit en/of verwarming en koeling worden geproduceerd in warmtekrachtkoppelingcentrales of polygeneratiecentrales.

[]

- (88) Als het gebruik van gronden met grote koolstofvoorraden in de bodem of de vegetatie wordt gewijzigd voor de teelt van grondstoffen voor biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen, komt doorgaans een gedeelte van de opgeslagen koolstof vrij in de atmosfeer, wat tot de vorming van koolstofdioxide leidt. De daaruit voortvloeiende negatieve invloed op broeikasgas kan de positieve invloed van biobrandstoffen, vloeibare biomassa of biomassabrandstoffen op de broeikasgasemissie overtreffen, en soms zelfs ruimschoots. Bij het berekenen van de broeikasgasemissiereductie van bepaalde biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen moet daarom rekening worden gehouden met het volledige effect van dergelijke wijzigingen van het grondgebruik. Dit is nodig teneinde te garanderen dat bij het berekenen van de broeikasgasemissiereductie rekening wordt gehouden met het totale koolstofeffect van het gebruik van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen.

- (89) Bij de berekening van de invloed van de omschakeling van het landgebruik op broeikasgas moeten de marktpartijen gebruik kunnen maken van feitelijke waarden voor de koolstofvoorraden van het referentielandgebruik en het landgebruik na de omschakeling. Ook moeten zij gebruik kunnen maken van standaardwaarden. De methodologie van het Intergouvernementeel Panel inzake klimaatverandering bieden voor zulke standaardwaarden een passende basis. Deze werkzaamheden worden thans niet in een vorm gegoten die de marktpartijen zonder meer kunnen gebruiken. Daarom moet de Commissie de richtsnoeren van 10 juni 2010 voor de berekening van koolstofvoorraden in de grond voor de toepassing van bijlage V bij deze richtlijn herzien en tegelijk zorgen voor samenhang met Verordening (EU) nr. 525/2013 van het Europees Parlement en de Raad¹⁶.
- (90) Bij de berekening van broeikasgasemissies moet ook rekening worden gehouden met bijproducten van de productie en het gebruik van brandstoffen. De substitutiemethode is geschikt voor het analyseren van het beleid, maar niet voor regulering van individuele marktpartijen en individuele leveringen van transportbrandstoffen. In dit laatste geval is de energietoewijzingsmethode het meest geschikte instrument omdat het gemakkelijk toepasbaar en voorspelbaar in de tijd is, contraproductieve stimulansen tot een minimum beperkt en resultaten oplevert die in het algemeen vergelijkbaar zijn met de resultaten van de substitutiemethode. Voor het analyseren van het beleid moet de Commissie in haar verslagen ook de resultaten van de substitutiemethode opnemen.
- (91) Bijproducten verschillen van residuen en landbouwresiduen aangezien zij het hoofddoel van het productieproces vormen. Bijgevolg is het wenselijk te verduidelijken dat residuen van landbouwproducten residuen zijn en geen bijproducten. Dit heeft geen gevolgen voor de bestaande methodiek, maar verduidelijkt de bestaande bepalingen.

¹⁶ Verordening (EU) nr. 525/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 21 mei 2013 betreffende een bewakings- en rapportagesysteem voor de uitstoot van broeikasgassen en een rapportagemechanisme voor overige informatie op nationaal niveau en op het niveau van de Unie met betrekking tot klimaatverandering, en tot intrekking van Beschikking nr. 280/2004/EG (PB L 165 van 18.6.2013, blz. 13).

- (92) De energietoewijzingsmethode die is vastgesteld om in de regel broeikasgasemissies te verdelen tussen bijproducten, heeft goed gewerkt en moet worden gehandhaafd. Het is wenselijk om de methodologie voor de berekening van broeikasgasemissies door het gebruik van warmtekrachtkoppeling (WKK) wanneer de WKK wordt gebruikt bij de verwerking van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen op één lijn te brengen met de methodologie die wordt toegepast op een WKK voor eindgebruik.
- (93) In de methodologie wordt rekening gehouden met de lagere broeikasgasemissies als gevolg van het gebruik van WKK, in vergelijking met het gebruik van centrales die uitsluitend elektriciteit of warmte produceren, door rekening te houden met de bruikbaarheid van warmte in vergelijking met die van elektriciteit en met de bruikbaarheid van warmte op verschillende temperaturen. Bijgevolg moet een hoogcalorische warmte worden gekoppeld aan een groter aandeel van de totale broeikasgasemissie dan laagcalorische warmte, wanneer de warmte samen met elektriciteit wordt geproduceerd. De methodologie houdt rekening met het volledige traject naar de uiteindelijke energie, met inbegrip van omzetting naar warmte of elektriciteit.
- (94) Het is dienstig dat de gegevens die worden gebruikt voor de berekening van de standaardwaarden, afkomstig zijn uit onafhankelijke en wetenschappelijk deskundige bronnen en in voorkomend geval worden geactualiseerd naarmate hun werk vordert. De Commissie zou deze bronnen moeten aanmoedigen om zich bij het actualiseren ook bezig te houden met de bij de teelt vrijkomende emissies, het effect van regionale en klimatologische omstandigheden, het effect van de teelt waarbij gebruik wordt gemaakt van duurzame en organische landbouwmethoden en de wetenschappelijke bijdragen van producenten in de Unie en in derde landen, en van het maatschappelijk middenveld.
- (95) De wereldwijde vraag naar landbouwgrondstoffen stijgt. Het antwoord op deze stijgende vraag ligt ten dele in een toename van het landbouwareaal. Het herstel van gronden die ernstig zijn aangetast en bijgevolg in hun huidige toestand niet voor landbouwdoeleinden kunnen worden gebruikt, is een van de middelen om het voor de teelt beschikbare areaal te vergroten. Omdat het bevorderen van het gebruik van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen de vraag naar landbouwgrondstoffen zal doen toenemen, moet de duurzaamheidsregeling het gebruik van hersteld aangetast land stimuleren.

(96) Om te zorgen voor een geharmoniseerde toepassing van de methode voor de berekening van de broeikasgasemissies en teneinde zich te richten naar de nieuwste wetenschappelijke bewijzen moet de Commissie worden gemachtigd om de methodologische beginselen en waarden aan te passen die nodig zijn om te beoordelen of aan de criteria inzake broeikasgas-emissiereductie is voldaan en te besluiten dat door lidstaten en derde landen ingediende verslagen nauwkeurige gegevens bevatten over de broeikasgasemissies gerelateerd aan de teelt van grondstoffen.

(96bis) Europese gasnetten worden steeds meer geïntegreerd. De bevordering van de productie en het gebruik van biomethaan, de injectie ervan in het aardgasnet en de desbetreffende grensoverschrijdende handel doen de behoefte ontstaan om hernieuwbare energie op correcte wijze te verrekenen en dubbele stimulansen als gevolg van verschillende steunregelingen in diverse lidstaten te voorkomen. Het massabalans-systeem voor de verificatie van de duurzaamheid van bio-energie moet dit helpen aanpakken.

(97) Om de doelstellingen van deze richtlijn te kunnen verwezenlijken, dienen de Unie en de lidstaten aanzienlijke financiële middelen uit te trekken voor onderzoek en ontwikkeling op het gebied van technologieën voor energie uit hernieuwbare bronnen. Het Europees Instituut voor innovatie en technologie dient met name hoge prioriteit te geven aan het onderzoek en de ontwikkeling van technologieën op het gebied van energie uit hernieuwbare bronnen.

(98) Bij de uitvoering van deze richtlijn dient in voorkomend geval rekening gehouden te worden met het bepaalde in het Verdrag betreffende toegang tot informatie, inspraak bij besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden, met name zoals ten uitvoer gelegd bij Richtlijn 2003/4/EG van het Europees Parlement en de Raad¹⁷.

¹⁷ Richtlijn 2003/4/EG van het Europees Parlement en de Raad van 28 januari 2003 inzake de toegang van het publiek tot milieu-informatie (PB L 41 van 14.2.2003, blz. 26).

(99) Om niet-essentiële onderdelen van de bepalingen van deze richtlijn te wijzigen of aan te vullen, moet de bevoegdheid om handelingen vast te stellen overeenkomstig artikel 290 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie aan de Commissie worden gedelegeerd met betrekking tot de lijst van grondstoffen voor de productie van geavanceerde biobrandstoffen, waarvan de bijdrage aan de naleving door de brandstofleveranciers van hun verplichting op het gebied van vervoer beperkt is; de aanpassing van de energie-inhoud van transportbrandstoffen aan de wetenschappelijke en technische vooruitgang; de methode om het aandeel biobrandstof uit biomassa te bepalen wanneer deze in een gemeenschappelijk proces met fossiele brandstoffen wordt verwerkt; de uitvoering van overeenkomsten van onderlinge erkenning van garanties van oorsprong; de vaststelling van regels om toezicht te houden op de werking van het systeem van garanties van oorsprong; en de regels voor het berekenen van het effect van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en hun fossiele alternatieven op de broeikasgasemissie. Het is van bijzonder belang dat de Commissie bij haar voorbereidende werkzaamheden tot passende raadpleging overgaat, onder meer op deskundigenniveau, in overeenstemming met de beginselen die zijn vastgelegd in het Interinstitutioneel Akkoord over beter wetgeven van 13 april 2016. Met name om te zorgen voor gelijke deelname aan de voorbereiding van gedelegeerde handelingen ontvangen het Europees Parlement en de Raad alle documenten op hetzelfde tijdstip als de deskundigen van de lidstaten, en hebben hun deskundigen systematisch toegang tot de vergaderingen van de deskundigengroepen van de Commissie die zich bezighouden met de voorbereiding van de gedelegeerde handelingen.

[]

(101) Daar de doelstellingen van deze richtlijn, namelijk het halen van een aandeel van ten minste 27 % energie uit hernieuwbare bronnen in het bruto-eindverbruik van energie van de Unie tegen 2030, niet voldoende door de lidstaten kan worden verwezenlijkt, maar vanwege de omvang van de te nemen maatregelen, beter door de Unie kan worden verwezenlijkt, kan de Unie, overeenkomstig het in artikel 5 van het Verdrag betreffende de Europese Unie neergelegde subsidiariteitsbeginsel, maatregelen nemen. Overeenkomstig het in hetzelfde artikel neergelegde evenredigheidsbeginsel gaat deze richtlijn niet verder dan nodig is om deze doelstellingen te verwezenlijken.

- (102) De verplichting tot omzetting van deze richtlijn in nationaal recht dient te worden beperkt tot de bepalingen die ten opzichte van de vorige richtlijn zijn gewijzigd. De verplichting tot omzetting van de ongewijzigde bepalingen vloeit voort uit de vorige richtlijn.
- (103) Overeenkomstig de gezamenlijke politieke verklaring van de lidstaten en de Commissie van 28 september 2011 over toelichtende stukken¹⁸, hebben de lidstaten zich ertoe verbonden om in gerechtvaardigde gevallen de kennisgeving van hun omzettingsmaatregelen vergezeld te doen gaan van één of meer stukken waarin het verband tussen de onderdelen van een richtlijn en de overeenkomstige delen van de nationale omzettingsinstrumenten wordt toegelicht.
- (104) Deze richtlijn dient de verplichtingen van de lidstaten met betrekking tot de in bijlage XI, deel B, genoemde termijnen voor omzetting in nationaal recht van de aldaar genoemde richtlijnen onverlet te laten,

HEBBEN DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

Artikel 1

Voorwerp

In deze richtlijn wordt een gemeenschappelijk kader vastgesteld voor het bevorderen van energie uit hernieuwbare bronnen. Voorts wordt een bindend streefcijfer op Unieniveau vastgesteld voor het totale aandeel van energie uit hernieuwbare bronnen in het bruto-eindverbruik van energie in 2030. Zij stelt ook regels vast voor financiële steun aan uit hernieuwbare bronnen opgewekte elektriciteit, de consumptie van zelfgeproduceerde hernieuwbare elektriciteit en aan het gebruik van hernieuwbare energie in de verwarmings- en koelings- en vervoersectoren, regionale samenwerking tussen lidstaten onderling en met derde landen, garanties van oorsprong, administratieve procedures en voorlichting en opleiding. Zij stelt duurzaamheidscriteria en criteria inzake broeikasgasemissiereductie vast voor biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen.

¹⁸ PB C 369 van 17.12.2011, blz. 14.

Artikel 2

Definities

Voor de toepassing van deze richtlijn gelden de definities van Richtlijn 2009/72/EG van het Europees Parlement en de Raad¹⁹.

De volgende definities gelden eveneens:

- a) "energie uit hernieuwbare bronnen": energie uit hernieuwbare niet-fossiele bronnen, namelijk wind-, zonne- (thermische zonne-energie en fotovoltaïsche energie) en geothermische energie, omgevingsenergie [], getijdenenergie, golfslagenergie en andere energie uit de oceanen, waterkracht, biomassa, stortgas, gas van rioolzuiveringsinstallaties en biogassen;
- b) "omgevingsenergie []": **van nature voorkomende thermische energie [] en geaccumuleerde energie in het milieu met afgebakende grenzen**, die [] in de omgevingslucht [], onder het vaste aardoppervlak of in het oppervlaktewater kan worden opgeslagen. [];
- b bis) "geothermische energie": energie die in de vorm van warmte onder het vaste aardoppervlak is opgeslagen;**
- c) "biomassa": de biologisch afbreekbare fractie van producten, afvalstoffen en residuen van biologische oorsprong uit de landbouw, met inbegrip van plantaardige en dierlijke stoffen, de bosbouw en aanverwante bedrijfstakken, met inbegrip van de visserij en de aquacultuur, alsmede de biologisch afbreekbare fractie van afval, met inbegrip van industrieel en huishoudelijk afval van biologische oorsprong;

¹⁹ Richtlijn 2009/72/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit en tot intrekking van Richtlijn 2003/54/EG (PB L 211 van 14.8.2009, blz. 55).

- d) "bruto-eindverbruik van energie": de energiegrondstoffen die geleverd worden aan de industrie, het vervoer, de huishoudens, de dienstensector inclusief de openbare diensten, de land- en bosbouw en de visserij, inclusief het verbruik van elektriciteit en warmte door de energiesector voor het produceren van elektriciteit en warmte en inclusief het verlies aan elektriciteit en warmte tijdens de distributie en de transmissie;
- e) "stadsverwarming" of "stadskoeling": de distributie van thermische energie in de vorm van stoom, warm water of gekoelde vloeistoffen vanuit een centrale productie-installatie via een netwerk dat verbonden is met meerdere gebouwen of locaties, voor het verwarmen of koelen van ruimten of processen;
- f) "vloeibare biomassa": vloeibare brandstof voor energiedoeleinden andere dan vervoer, waaronder elektriciteit, verwarming en koeling, die geproduceerd is uit biomassa;
- g) "biobrandstof": vloeibare brandstof voor vervoer die geproduceerd is uit biomassa;
- h) "garantie van oorsprong": een elektronisch document dat uitsluitend tot doel heeft de eindafnemer aan te tonen dat een bepaald aandeel of een bepaalde hoeveelheid energie geproduceerd is op basis van hernieuwbare bronnen;
- i) "steunregeling": een instrument, regeling of mechanisme, toegepast door een lidstaat of een groep lidstaten, die het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen bevordert door de kosten van deze energievorm te verlagen, de verkoopprijs te verhogen of het volume aangekochte energie te vergroten door een verplichting tot het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen of op een andere wijze. Dit omvat, maar blijft niet beperkt tot, investeringssteun, belastingvrijstelling of -verlaging, terugbetaling van belasting, steunregelingen voor verplichting tot gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen, met inbegrip van regelingen betreffende groenestroomcertificaten, en directe prijssteunregelingen, met inbegrip van feed-in-tarieven en **graduele en vaste** premiebetalingen;

- j) "verplichting tot het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen": een steunregeling waarbij energieproducenten worden verplicht een bepaald aandeel energie uit hernieuwbare bronnen in hun productie op te nemen, energieleveranciers worden verplicht een bepaald aandeel energie uit hernieuwbare bronnen in de levering op te nemen of energieconsumenten worden verplicht een bepaald gedeelte van hun energieverbruik uit hernieuwbare bronnen te halen. Inbegrepen zijn regelingen waarbij middels het gebruik van groenestroomcertificaten aan deze eisen kan worden voldaan;
- k) "feitelijke waarde": de broeikasgasemissiereductie die bereikt wordt met bepaalde of met alle stappen van een specifiek productieproces voor biobrandstof als berekend volgens de werkwijze in deel C van bijlage V;
- l) "typische waarde": een raming van de broeikasemissie en emissiereductie voor een bepaalde productieroute van biobrandstoffen, vloeibare biomassa of biomassabrandstoffen, die representatief is voor het verbruik in de Unie;
- m) "standaardwaarde": een waarde die is afgeleid van een typische waarde middels toepassing van tevoren vastgestelde factoren en die, onder in deze richtlijn welomschreven voorwaarden, gebruikt mag worden in plaats van een feitelijke waarde;
- n) "afvalstof": een stof als gedefinieerd in artikel 3, punt 1; stoffen die doelbewust zijn gewijzigd of besmet om aan die definitie te voldoen, vallen niet binnen die begripsomschrijving;
- o) "zetmeelrijke gewassen": gewassen die hoofdzakelijk granen bevatten (ongeacht of enkel de granen dan wel de volledige plant worden gebruikt, zoals in het geval van snijmaïs), knollen en wortelgewassen (zoals aardappelen, aardperen, zoete aardappelen, cassave en yamswortelen) en stengelknolgewassen (zoals taro en cocoyam);
- p) "lignocellulosisch materiaal": materiaal bestaande uit lignine, cellulose en hemicellulose, zoals biomassa afkomstig van bossen, houtachtige energiegewassen en residuen en afvalstoffen van de houtsector;

q) "non-food cellulosemateriaal": grondstoffen hoofdzakelijk bestaande uit cellulose en hemicellulose, en met een lager ligninegehalte dan lignocellulosisch materiaal; het omvat residuen van voedsel- en voedergewassen (zoals stro, stelen en bladeren, vliezen en doppen), grasachtige energiegewassen met een laag zetmeelgehalte (zoals raaigras, switchgrass, miscanthus, pijlriet) en bodembedekkende gewassen die worden verbouwd voor en na de hoofdgewassen [1], industriële residuen (ook uit voedsel- en voedergewassen nadat plantaardige oliën, suikers, zetmeel en eiwitten zijn geëxtraheerd) en materiaal uit bioafval;

r) "procesresidu": een stof die niet het eindproduct (de eindproducten) vormt waarop een productieproces rechtstreeks is gericht; het vormt geen hoofddoel van het productieproces en het proces is niet opzettelijk gewijzigd om het te produceren;

s) "hernieuwbare vloeibare of gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong": andere vloeibare of gasvormige brandstoffen dan biobrandstoffen, waarvan de energie-inhoud afkomstig is van andere hernieuwbare energiebronnen dan biomassa en die in de vervoersector worden gebruikt;

t) "van landbouw, aquacultuur, visserij of bosbouw afkomstige residuen": residuen die rechtstreeks afkomstig zijn uit de landbouw, de aquacultuur, de visserij en de bosbouw; doch met uitsluiting van residuen van aanverwante bedrijfstakken of van verwerking;

u) "biobrandstoffen en vloeibare biomassa met een laag risico op indirecte veranderingen in het landgebruik": biobrandstoffen en vloeibare biomassa waarvan de grondstoffen zijn geproduceerd in het kader van regelingen die de verplaatsing van productie voor andere doeleinden dan het maken van biobrandstoffen en vloeibare biomassa beperken, en die zijn geproduceerd overeenkomstig de duurzaamheidscriteria voor biobrandstoffen en vloeibare biomassa vermeld in artikel 26;

x) "distributiesysteembeheerder": een beheerder als gedefinieerd in artikel 2, punt 6, van Richtlijn 2009/72/EG;

- y) "afvalwarmte of afvalkoude": warmte of koude die als bijproduct in industriële, **tertiairesector-** [] of stroomopwekkingsinstallaties wordt geproduceerd, **uitgezonderd bij gebruik van warmtekrachtkoppeling**, en die ongebruikt terecht zou komen in lucht of water zonder verbinding met een stadsverwarmings- of stadskoelingssysteem;
- z) "repowering": het vernieuwen van hernieuwbare energie producerende elektriciteitscentrales, met inbegrip van de volledige of gedeeltelijke vervanging van installaties of exploitatie-systemen en apparatuur, teneinde de capaciteit te vervangen of de efficiëntie **of capaciteit van de installatie** te verhogen;
- aa) "consument van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie": een actieve afnemer als gedefinieerd in Richtlijn [MDI Directive] **die binnen afgebakende grenzen opereert en hernieuwbare energie voor zijn eigen behoeften genereert, [] en zelfgeproduceerde** hernieuwbare elektriciteit [] kan opslaan en verkopen, op voorwaarde dat dit voor niet-huishoudelijke consumenten van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie niet hun primaire commerciële of professionele activiteit is;
- []
- cc) "stroomafnameovereenkomst": een overeenkomst waarmee een rechtspersoon zich ertoe verbindt hernieuwbare energie rechtstreeks van een stroomproducent te kopen;
- dd) "voedsel- en voedergewassen": zetmeelrijke gewassen, suikers en oliegewassen die als hoofdgewas op landbouwgrond worden geteeld, met uitzondering van residuen, afvalstoffen of lignocellulosisch materiaal. **Tussenteelten zoals tussengewassen en bodembedekkende gewassen worden niet aangemerkt als hoofdgewassen;**
- ee) "geavanceerde biobrandstoffen": brandstoffen die worden geproduceerd uit in bijlage IX, deel A, vermelde grondstoffen;

- ff) **"brandstoffen op basis van gerecycleerde koolstof"²⁰: vloeibare en gasvormige brandstoffen die worden geproduceerd uit afvalverwerkingsgassen en uitlaatgassen van niet-hernieuwbare oorsprong uit industriële installaties;**
- gg) "brandstofleverancier": de entiteit die de markt brandstof levert en die brandstof langs een punt voert waar accijns wordt geheven of, **in het geval van elektriciteit of** indien er geen accijns verschuldigd is, elke andere relevante, door een lidstaat aangewezen entiteit;
- hh) "agrarische biomassa": van landbouw afkomstige biomassa;
- ii) "bosbiomassa": van bosbouw afkomstige biomassa;
- []
- kk) "kmo": een kleine, middelgrote of micro-onderneming als gedefinieerd in Aanbeveling 2003/361/EG van de Commissie²¹;
- ll) "herbebossing": het herstel van een bosareaal langs natuurlijke of kunstmatige weg, nadat de vorige begroeiing door het omhakken ervan of als gevolg van natuurlijke oorzaken, zoals brand of storm, is verwijderd;
- mm) "bosbedrijf": één of meerdere percelen bosgebied en andere beboste grond die vanuit het oogpunt van beheer of gebruik een eenheid vormen;

²⁰ **Noot: voor deze "brandstoffen op basis van gerecycleerde koolstof" moet de methode voor de berekening van de broeikasgasemissiereducties ervan worden bepaald door middel van een gedelegeerde handeling op grond van artikel 25, lid 6, en het niveau van de broeikasgasemissiereducties wordt in artikel 25 vastgesteld op 70%.**

²¹ Aanbeveling van de Commissie van 6 mei 2003 betreffende de definitie van kleine, middelgrote en micro-ondernemingen (PB L 124 van 20.5.2003, blz. 36).

- nn) "bioafval": **bioafval als gedefinieerd in artikel 3, punt 4, van Richtlijn 2008/98/EG []**;
- oo) "restenergiemix": de totale jaarlijkse energiemix voor een lidstaat, met uitzondering van het aandeel dat onder de geschrapte garanties van oorsprong valt;
- pp) "biomassabrandstoffen": gasvormige of vaste brandstoffen die uit biomassa worden geproduceerd;
- qq) "biogas": gasvormige brandstof die uit biomassa is geproduceerd;
- rr) "opengestelde aanbesteding": een door een lidstaat uitgeschreven aanbestedingsprocedure voor de bouw van installaties voor de opwekking van hernieuwbare energie, waarop projecten in een of meerdere andere lidstaten kunnen inschrijven;
- ss) "gezamenlijke aanbesteding": een aanbestedingsprocedure voor de bouw van installaties die gebruikmaken van energie uit hernieuwbare bronnen, die twee of meer lidstaten gezamenlijk hebben ontworpen en georganiseerd en waarop projecten in alle betrokken lidstaten kunnen inschrijven;
- tt) "opengestelde certificeringsregeling": een door een lidstaat uitgevoerde certificeringsregeling die is opengesteld voor installaties die zich in een of meerdere andere lidstaten bevinden;
- uu) "financieringsinstrument": financieringsinstrumenten als gedefinieerd als in Verordening (EU, Euratom) nr. 966/2012 van het Europees Parlement en de Raad²²;
- vv) **"oorsprongsgebied": het geografisch omschreven gebied waar de bosbiomassa vandaan komt, waarvan betrouwbare en onafhankelijke informatie beschikbaar is en waar de omstandigheden voldoende homogeen zijn voor het beoordelen van het risico inzake de duurzaamheids- en wettigheidskenmerken van de bosbiomassa;**

²² Verordening (EU, Euratom) nr. 966/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van de financiële regels van toepassing op de algemene begroting van de Unie en tot intrekking van Verordening (EG, Euratom) nr. 1605/2002 (PB L 298 van 26.10.2012, blz. 1).

ww) **"hernieuwbare-energiegemeenschap": een juridische entiteit die, volgens het toepasselijke nationale recht, effectief wordt gecontroleerd door aandeelhouders of leden die natuurlijke personen, lokale autoriteiten, waaronder gemeenten, of kleine en micro-ondernemingen zijn welke zich in de nabijheid bevinden van de projecten inzake hernieuwbare energie die eigendom zijn van en worden ontwikkeld door die gemeenschap. Het primaire doel van een energiegemeenschap is het verschaffen van voordelen op milieugebied of op economisch of sociaal gebied aan haar leden of aan de lokale gebieden waar zij actief is, en niet het realiseren van winst. Met betrekking tot de activiteiten in de elektriciteitssector wordt ze beschouwd als een energie-gemeenschap in de zin van Richtlijn [MDI Directive].**

□

Artikel 3

Algemeen bindend streefcijfer op Unieniveau voor 2030

1. De lidstaten zorgen er samen voor dat het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen in het bruto-eindverbruik van energie in de Unie in 2030 minstens 27 % bedraagt.
2. De respectieve bijdragen van de lidstaten aan dit algemeen streefcijfer voor 2030 worden vastgesteld en meegedeeld aan de Commissie als onderdeel van hun geïntegreerde nationale energie- en klimaatplannen overeenkomstig de artikelen 3 tot en met 5 en de artikelen 9 tot en met 11 van Verordening [governance].
3. **Vanaf 1 januari 2021 mag het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen in het bruto-eindverbruik van energie in elke lidstaat niet lager zijn dan het percentage in de derde kolom van de tabel in deel A van bijlage I. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat dit basisscenario wordt nageleefd. Als een lidstaat zijn basisaandeel, gemeten over een periode van een jaar, niet handhaaft, is artikel 27, lid 4 bis, eerste en tweede alinea, van Verordening [governance] van toepassing.**

4. De Commissie ondersteunt het hoge ambitieniveau van de lidstaten door middel van een kader dat een intensiever gebruik van EU-middelen mogelijk maakt, met name van financieringsinstrumenten, voornamelijk [] **voor de volgende doeleinden:**

a) verlaging van de kapitaalkosten voor projecten op het gebied van hernieuwbare energie;

b) de ontwikkeling van infrastructuur voor transmissie- en distributienetten, intelligente netwerken, opslagfaciliteiten en interconnecties, [] **met als doel om uiterlijk in 2030 een streefcijfer voor elektriciteitsinterconnectiviteit van 15 % te halen, teneinde het technisch haalbare en economisch betaalbare aandeel hernieuwbare energiebronnen in het elektriciteitssysteem te verhogen;**

c) een betere regionale samenwerking tussen lidstaten onderling en tussen lidstaten en derde landen, via gezamenlijke projecten, gezamenlijke steunregelingen en de openstelling van steunregelingen inzake hernieuwbare elektriciteit voor producenten die zich in andere lidstaten bevinden.

4 bis. De Commissie ondersteunt de lidstaten die ervoor kiezen via samenwerkingsmechanismen tot het algemeen bindend streefcijfer op Unieniveau bij te dragen door een faciliterend platform in te stellen.

Artikel 4

Financiële steun voor elektriciteit uit hernieuwbare bronnen

1. [] **Om het in artikel 3, lid 1, vastgestelde streefcijfer op Unieniveau te halen, alsmede de respectieve bijdragen van de lidstaten aan dit streefcijfer die op nationaal niveau voor de invoering van hernieuwbare energie zijn vastgesteld, kunnen de lidstaten steunregelingen hanteren. Steunregelingen voor elektriciteit uit hernieuwbare bronnen vormen een stimulans voor een op de markt gebaseerde en op de markt afgestemde integratie van elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen in de elektriciteitsmarkt, [] waarbij onnodige verstoringen van de elektriciteitsmarkten worden vermeden [].**

2. Steun voor elektriciteit uit hernieuwbare bronnen wordt zodanig ontworpen dat elektriciteit uit hernieuwbare bronnen wordt geïntegreerd in de elektriciteitsmarkt en ervoor wordt gezorgd dat producenten van hernieuwbare energie inspelen op marktprijsignalen en hun marktinkomsten maximaliseren. **Daartoe wordt in het kader van directe prijssteunregelingen steun verleend in de vorm van een [] marktpremie, die onder meer gradueel of vast kan zijn. De lidstaten kunnen overwegen, in overeenstemming met [de elektriciteitsrichtlijn] en [de elektriciteitsverordening], specifieke voorwaarden te ontwikkelen voor het steunen van kleinschalige installaties en demonstratieprojecten.**

3. De lidstaten zorgen ervoor dat steun voor hernieuwbare elektriciteit wordt toegekend op een open, transparante, concurrerende, niet-discriminerende en kosteneffectieve wijze. **De lidstaten kunnen overwegen specifieke voorwaarden te ontwikkelen of in vrijstellingen van concurrerende biedprocedures te voorzien, met name voor kleinschalige installaties en demonstratieprojecten.**

De lidstaten kunnen ook nadenken over mechanismen voor regionale diversificatie van de toepassing van hernieuwbare energie, met name om een kosteneffectieve systeemintegratie te garanderen.

3 bis. De lidstaten kunnen overwegen de concurrentie tussen technologieën op basis van één of meer van de volgende doelstellingen te beperken, wanneer die doelstellingen niet in aanmerking kunnen worden genomen bij de vormgeving van de steun: doelstellingen inzake netwerk- en systeemontwikkeling, het potentieel op langere termijn van een bepaalde technologie, de doelstelling om de energiemix te diversifiëren, de doelstelling om verstoringen op de grondstoffenmarkten te vermijden, en de systeemintegratiekosten.

[]

5. De toepassing van dit artikel laat de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie [] onverlet.

Artikel 5

Openstelling van steunregelingen voor hernieuwbare elektriciteit

1. De lidstaten hebben het recht om, overeenkomstig de artikelen 7 tot en met 13 van deze richtlijn, te besluiten in welke mate zij in een andere lidstaat geproduceerde energie uit **hernieuwbare bronnen steunen**. De lidstaten **kunnen** [] de steun aan uit hernieuwbare bronnen opgewekte elektriciteit [] **evenwel openstellen** voor producenten die in andere lidstaten gevestigd zijn overeenkomstig de in dit artikel vastgestelde voorwaarden.

[] **Aldus kunnen de lidstaten** [] **erin voorzien** dat steun voor [] **een deel** van de nieuw gefinancierde capaciteit, **of van het daaraan toegewezen budget**, in elk jaar [] wordt opengesteld voor installaties die zich in andere lidstaten bevinden.

De lidstaten worden ertoe aangespoord [] **ernaar te streven dit aandeel in elk jaar vast te stellen op ten minste 10% tussen 2021 en 2025 en ten minste 15% tussen 2026 en 2030, maar kunnen daar ook van afwijken als gevolg van, onder andere, een lager niveau van elektriciteitsinterconnectiviteit van een bepaalde lidstaat in een bepaald jaar.** []

2 bis. De lidstaten kunnen om bewijs van fysieke invoer verzoeken. Zij brengen evenwel geen veranderingen of wijzigingen aan of raken op geen andere manier aan regio-overschrijdende regelingen en capaciteitstoewijzing vanwege het feit dat producenten deelnemen aan grensoverschrijdende steunregelingen. Grensoverschrijdende elektriciteitsoverdrachten worden uitsluitend bepaald door het resultaat van de capaciteitstoewijzing overeenkomstig [artikel 14 van de Verordening betreffende de elektriciteitsmarkt].

[] 3. [] **Indien een lidstaat beslist steun open te stellen voor producenten die zich in andere lidstaten bevinden, komen die deelnemende lidstaten de beginselen van de deelname aan de grensoverschrijdende steunregelingen voor hernieuwbare energie overeen. Die overeenkomsten bestrijken ten minste de beginselen voor toewijzing van hernieuwbare elektriciteit waarvoor grensoverschrijdende steun wordt toegekend** [].

4. De Commissie beoordeelt tegen 2025 de **kosten en voordelen** van de bepalingen van dit artikel ten aanzien van [] het gebruik van hernieuwbare elektriciteit in de Unie. []

Artikel 6

Stabiliteit van de financiële steun

Onverminderd de nodige aanpassingen om te voldoen aan de artikelen **107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie** [] zorgen de lidstaten ervoor dat de herziening van het niveau van en de voorwaarden voor de steun die [] **is** toegekend aan projecten op het gebied van hernieuwbare energie geen [] **beperkingen meebrengt** voor de in dat kader verleende rechten en de [] **economische levensvatbaarheid** van de gefinancierde projecten **niet ondermijnt**.²³ **Deze bepaling doet geen afbreuk aan [] de mogelijkheid voor de lidstaten om de hoogte van de steun volgens objectieve criteria aan te passen, op voorwaarde dat [] die criteria in de oorspronkelijke opzet van de steunregeling zijn opgenomen [].**

Artikel 7

Berekening van het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen

1. Het bruto-eindverbruik van energie uit hernieuwbare bronnen in elke lidstaat wordt berekend als de som van:

- a) het bruto-eindverbruik van elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen;
- b) het bruto-eindverbruik van energie uit hernieuwbare bronnen voor verwarming en koeling; en
- c) het eindverbruik van energie uit hernieuwbare bronnen in het vervoer.

Gas, elektriciteit en waterstof uit hernieuwbare energiebronnen worden slechts een keer in aanmerking genomen in de punten a), b) of c), van de eerste alinea, voor het berekenen van het aandeel van het bruto-eindverbruik van energie uit hernieuwbare bronnen.

²³ **Noot: zie de tekst die is toegevoegd aan overweging 18.**

Onverminderd de tweede alinea van artikel 26, lid 1, worden biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen die niet aan de duurzaamheidscriteria en de criteria inzake broeikasgas-emissiereductie van artikel 26, leden 2 tot en met (7), voldoen, niet in aanmerking genomen.

[]²⁴

2. Voor de toepassing van lid 1, onder a), wordt het bruto-eindverbruik van elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen berekend als de hoeveelheid elektriciteit die in een lidstaat wordt geproduceerd uit hernieuwbare energiebronnen, met inbegrip van de productie van elektriciteit door consumenten van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie en energiegemeenschappen, en met uitzondering van de elektriciteitsproductie door middel van pompaccumulatie van water dat eerder omhoog is gepompt.

In installaties die zowel hernieuwbare als conventionele bronnen als brandstof gebruiken, wordt alleen rekening gehouden met de hoeveelheid elektriciteit die uit hernieuwbare energiebronnen is geproduceerd. Met het oog op deze berekening wordt de bijdrage van elke energiebron berekend op basis van haar energie-inhoud.

Elektriciteit die is opgewekt met waterkracht en windenergie wordt in aanmerking genomen overeenkomstig de normaliseringsregels bedoeld in bijlage II.

3. Met het oog op de toepassing van lid 1, onder b), wordt het bruto-eindverbruik van energie uit hernieuwbare bronnen voor verwarming en koeling berekend als de hoeveelheid stadsverwarming en -koeling die in een lidstaat wordt geproduceerd uit hernieuwbare bronnen, plus het verbruik van andere energie uit hernieuwbare bronnen in de industrie, de huishoudens, de dienstensector, de land- en bosbouw en de visserij, voor verwarmings-, koelings- en verwerkingsdoeleinden.

In installaties die zowel hernieuwbare als conventionele bronnen als brandstof gebruiken, wordt alleen rekening gehouden met de hoeveelheid verwarming of koeling die uit hernieuwbare energiebronnen is geproduceerd. Met het oog op deze berekening wordt de bijdrage van elke energiebron berekend op basis van haar energie-inhoud.

²⁴ **Noot: deze alinea is verplaatst naar artikel 25 over brede integratie van hernieuwbare energie in de vervoersector.**

Omgevings- [] en geothermische energie die wordt gebruikt voor verwarming en koeling door middel van [] warmtepompen en [] systemen voor stadskoeling worden in aanmerking genomen voor de toepassing van lid 1, onder b), mits de output van finale energie de input van primaire energie die nodig is voor het aandrijven van de warmtepompen, aanzienlijk overstijgt. De hoeveelheid warmte **of koude** die voor de toepassing van deze richtlijn geacht wordt energie uit hernieuwbare bronnen te zijn, wordt berekend volgens de in bijlage VII bepaalde methodiek, waarbij rekening wordt gehouden met het energieverbruik in alle sectoren van eindgebruik.

Thermische energie die wordt opgewekt door passieve energiesystemen, waarbij op passieve wijze een lager energieverbruik wordt bereikt via het ontwerp van de gebouwen, of van warmte opgewekt uit energie uit niet-hernieuwbare bronnen, wordt niet meegerekend voor de toepassing van lid 1, onder b).

De Commissie stelt, door middel van uitvoeringshandelingen overeenkomstig artikel 31, uiterlijk op 31 december 2018 een tussentijdse methode vast voor de berekening van de hoeveelheid hernieuwbare energie die wordt gebruikt voor koeling en voor stadskoeling.

De Commissie wijzigt, door middel van gedelegeerde handelingen overeenkomstig 32, bijlage VII met behulp van een methode voor de berekening van de hoeveelheid hernieuwbare energie die wordt gebruikt voor koeling en stadskoeling, teneinde de tussentijdse methode bedoeld in de vijfde alinea uiterlijk op 31 december 2021 verder uit te werken en te verfijnen.

Beide methoden omvatten minimale seizoensgebonden rendementen voor warmtepompen die in de reverse stand werken. De uitvoeringshandelingen als bedoeld in de vijfde alinea zijn niet meer van toepassing zodra de gedelegeerde handeling als bedoeld in de zesde alinea van toepassing wordt.²⁵

²⁵ Noot: met het oog op ontwerpen van energie- en klimaatplannen moet de Commissie zorgen voor tijdige richtsnoeren. Daarnaast moet een eerste ontwerp voor de berekening van hernieuwbare stadskoeling uiterlijk op 31 december 2020 worden ingediend.

4. Voor de toepassing van lid 1, onder c), [] **wordt** het bruto-eindverbruik van energie uit hernieuwbare bronnen in het vervoer berekend als de som van alle biobrandstoffen, biomassa-brandstoffen en hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong die worden verbruikt in de vervoersector. Hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong die worden geproduceerd uit hernieuwbare elektriciteit worden echter alleen in aanmerking genomen voor de in lid 1, onder a), bedoelde berekening wanneer de hoeveelheid elektriciteit die in een lidstaat wordt geproduceerd uit hernieuwbare energiebronnen wordt berekend.

[]²⁶

7. Het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen wordt berekend als het bruto-eindverbruik van energie uit hernieuwbare bronnen, gedeeld door het bruto-eindverbruik van energie uit alle energiebronnen, uitgedrukt als een percentage.

Voor de toepassing van de eerste alinea wordt de in lid 1 bedoelde som aangepast overeenkomstig de artikelen 5, 8, 10, 12 en 13.

Bij het berekenen van het bruto-eindverbruik van energie van een lidstaat met het oog op het meten van de mate waarin voldaan wordt aan de streefcijfers en de indicatieve keten die is vastgesteld in deze richtlijn, wordt de hoeveelheid in de luchtvaart verbruikte energie beschouwd als niet meer dan 6,18 % van het bruto-eindverbruik van energie van die lidstaat. Voor Cyprus en Malta wordt de hoeveelheid in de luchtvaart verbruikte energie beschouwd als niet meer dan 4,12 % van het bruto-eindverbruik van energie van die lidstaten.

8. De methoden en definities die gebruikt worden voor de berekening van het aandeel van energie uit hernieuwbare bronnen zijn vastgesteld in Verordening (EG) nr. 1099/2008.

De lidstaten zien toe op de coherentie van de statistische informatie die wordt gebruikt voor de berekening van het aandeel per sector en het totale aandeel en de statistische informatie die aan de Commissie uit hoofde van Verordening (EG) nr. 1099/2008 verstrekt wordt.

²⁶ **Noot: De tekst betreffende de vervoersector die hier is weggelaten, is nu opgenomen in artikel 25.**

Artikel 8

Platform van de Europese Unie voor de ontwikkeling van hernieuwbare energie en statistische overdrachten tussen lidstaten

1. De lidstaten kunnen afspraken maken over de statistische overdracht van een gespecificeerde hoeveelheid energie uit hernieuwbare bronnen van de ene naar de andere lidstaat. De overgedragen hoeveelheid:

- a) wordt afgetrokken van de hoeveelheid energie uit hernieuwbare bronnen die in aanmerking wordt genomen wanneer het aandeel hernieuwbare energie wordt gemeten van de lidstaat die de overdracht uitvoert voor de toepassing van deze richtlijn, en
- b) wordt opgeteld bij de hoeveelheid energie uit hernieuwbare bronnen die in aanmerking wordt genomen wanneer het aandeel hernieuwbare energie wordt gemeten van de lidstaat die de overdracht aanvaardt voor de toepassing van deze richtlijn.

1 bis. Om het halen van het bindende streefcijfer op Unieniveau, de respectieve bijdragen van de lidstaten aan dit streefcijfer als opgenomen in artikel 3 van deze richtlijn en de statistische overdrachten overeenkomstig lid 1 van dit artikel te vergemakkelijken, zet de Commissie een platform van de Europese Unie voor de ontwikkeling van hernieuwbare energie ("ERDP") op. De lidstaten kunnen aan dit platform jaarlijks op vrijwillige basis gegevens over hun bijdragen aan het bindende streefcijfer op EU-niveau voor 2030 voorleggen, of enige benchmark voor het monitoren van de in het kader van de verordening [governance] geboekte vooruitgang, met inbegrip van het verwachte tekort of surplus, en een indicatie van de prijs waarvoor zij zouden instemmen met de overdracht van overproductie van energie uit hernieuwbare bronnen van of aan een andere lidstaat. De werkelijke prijs van deze overdrachten zal per geval worden vastgesteld op basis van het mechanisme van het ERDP voor het op elkaar afstemmen van vraag en aanbod.

1 ter. De Commissie zorgt ervoor dat het ERDP in staat is vraag en aanbod op elkaar af te stemmen voor hoeveelheden energie uit hernieuwbare bronnen die in aanmerking worden genomen wanneer het aandeel hernieuwbare energie van de lidstaten wordt gemeten op basis van prijzen of andere aanvullende criteria die worden gespecificeerd door de lidstaat waaraan de energie wordt overgedragen.

De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 32 gedelegeerde handelingen vast te stellen met betrekking tot het opzetten van het ERDP en het bepalen van de voorwaarden voor het afhandelen van transacties als bedoeld in lid 3 van dit artikel.

2. De in lid 1 **en lid 1 bis** bedoelde regelingen kunnen één of meer jaar duren. [] **Dergelijke regelingen tussen lidstaten** worden binnen twaalf maanden na afloop van ieder jaar waarin zij van kracht waren, gemeld aan de Commissie **of afgehandeld op het ERDP**. De aan de Commissie verstrekte informatie omvat de hoeveelheid en de prijs van de energie in kwestie. **Voor op het ERDP afgehandelde overdrachten kunnen de bij een bepaalde overdracht betrokken partijen en andere parameters van die transacties alleen worden bekendgemaakt wanneer de betrokken lidstaten daarom verzoeken.**

3. Overdrachten worden [] van kracht **nadat de verrekeningsvoorwaarden op het ERDP zijn vervuld of** nadat alle bij de overdracht betrokken lidstaten de overdracht aan de Commissie hebben gemeld.

Artikel 9

Gezamenlijke projecten tussen lidstaten

1. Twee of meer lidstaten kunnen samenwerken in alle soorten gezamenlijke projecten betreffende de productie van elektriciteit, verwarming of koeling uit hernieuwbare energiebronnen. Bij deze samenwerking kunnen particuliere exploitanten betrokken zijn.

2. De lidstaten stellen de Commissie in kennis van het aandeel of de hoeveelheid elektriciteit, verwarming of koeling uit hernieuwbare energiebronnen dat/die is geproduceerd door een gezamenlijk project op hun grondgebied, dat na 25 juni 2009 operationeel is geworden, of door de capaciteitsverhoging van een installatie die gerenoveerd is na die datum, en dat/die moet worden meegeteld voor het nationaal algemeen aandeel hernieuwbare energie van een andere lidstaat voor de toepassing van deze richtlijn.

3. De in lid 2 bedoelde kennisgeving bevat:

- a) een beschrijving van de voorgestelde installatie of de identificatiegegevens van de gerenoveerde installatie;
- b) een specificatie van het aandeel of de hoeveelheid door de installatie geproduceerde elektriciteit of verwarming of koeling dat/die moet worden meegeteld voor het nationale algemene aandeel hernieuwbare energie van een andere lidstaat;

- c) de naam van de lidstaat in wiens voordeel de kennisgeving wordt gedaan; en
- d) de periode, in gehele kalenderjaren, tijdens welke de door de installatie uit hernieuwbare energiebronnen geproduceerde elektriciteit, koeling of verwarming moet worden meegeteld voor het nationaal algemeen aandeel hernieuwbare energie van de andere lidstaat.

4. De duur van een gezamenlijk project mag doorlopen tot na 2030.

5. Een kennisgeving uit hoofde van dit artikel wordt niet veranderd of ingetrokken zonder de gezamenlijke instemming van de lidstaat die de kennisgeving doet en de lidstaat die overeenkomstig lid 3, onder c), is kenbaar gemaakt.

Artikel 10

Gevolgen van gezamenlijke projecten tussen lidstaten

1. Binnen drie maanden na afloop van ieder jaar dat valt binnen de periode van artikel 9, lid 3, onder d), doet de lidstaat die de kennisgeving uit hoofde van artikel 9 heeft gedaan, een kennisgevingsbrief uitgaan met vermelding van:

- a) de totale hoeveelheid elektriciteit of verwarming of koeling die tijdens dat jaar uit hernieuwbare energiebronnen werd geproduceerd door de installatie die genoemd werd in de kennisgeving uit hoofde van artikel 9; en
- b) de hoeveelheid elektriciteit of verwarming of koeling die tijdens dat jaar uit hernieuwbare energiebronnen werd geproduceerd door die installatie en die moet worden meegeteld voor het nationaal algemeen aandeel hernieuwbare energie van een andere lidstaat overeenkomstig de kennisgeving.

2. De lidstaat die de kennisgeving doet, stuurt de kennisgevingsbrief aan de lidstaat in wiens voordeel de kennisgeving is gedaan, en aan de Commissie.

3. Voor de toepassing van deze richtlijn wordt de hoeveelheid elektriciteit of verwarming of koeling uit hernieuwbare energiebronnen, waarvan overeenkomstig lid 1, onder b), kennis is gegeven:

a) afgetrokken van de hoeveelheid energie of verwarming of koeling uit hernieuwbare energiebronnen die in aanmerking wordt genomen wanneer het aandeel hernieuwbare energie wordt gemeten van de lidstaat die de in lid 1 bedoelde kennisgevingsbrief doet uitgaan; en

b) opgeteld bij de hoeveelheid energie of verwarming of koeling uit hernieuwbare energiebronnen die in aanmerking wordt genomen wanneer het aandeel hernieuwbare energie wordt gemeten van de lidstaat die overeenkomstig lid 2 de kennisgevingsbrief ontvangt.

Artikel 11

Gezamenlijke projecten tussen lidstaten en derde landen

1. Een of meerdere lidstaten kunnen met een of meer derde landen samenwerken in alle soorten gezamenlijke projecten betreffende productie van elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen. Bij deze samenwerking kunnen particuliere exploitanten betrokken zijn.

2. Met elektriciteit die in derde landen uit hernieuwbare energiebronnen is opgewekt, wordt voor het meten van de aandelen van hernieuwbare energie van de lidstaten alleen rekening gehouden als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

a) de elektriciteit wordt verbruikt in de Unie. Aan deze voorwaarde wordt geacht te zijn voldaan indien:

i) alle verantwoordelijke transmissiesysteembeheerders in het land van oorsprong, het land van bestemming en in voorkomend geval, elk derde land van doorvoer, aan de toegewezen interconnectiecapaciteit definitief een hoeveelheid elektriciteit hebben genomineerd die gelijkwaardig is aan de in rekening gebrachte hoeveelheid elektriciteit;

ii) de verantwoordelijke transmissiesysteembeheerder aan de zijde van de Unie van een interconnector definitief een hoeveelheid elektriciteit heeft geregistreerd in het balansschema die gelijkwaardig is aan de in rekening gebrachte hoeveelheid elektriciteit; en

iii) de genomineerde capaciteit en de productie van elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen door de in lid 2, onder b), genoemde installatie, betrekking hebben op dezelfde periode;

b) de elektriciteit is geproduceerd door een nieuwe installatie die operationeel is geworden na 25 juni 2009 of door de capaciteitsverhoging van een installatie die gerenoveerd is na die datum, in het kader van een gezamenlijk project als bedoeld in lid 1; en

c) de hoeveelheid geproduceerde en uitgevoerde elektriciteit heeft geen steun gekregen uit een steunregeling van een derde land, met uitzondering van investeringssteun voor de installatie.

3. Onder de hierna vermelde voorwaarden mogen de lidstaten de Commissie in het kader van de aanleg van een interconnector met een zeer lange opleveringstermijn tussen een lidstaat en een derde land indien er is voldaan aan de hierna volgende voorwaarden, verzoeken, met het oog op de toepassing van artikel 7, rekening te houden met in een derde land geproduceerde en verbruikte elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen:

a) de aanleg van de interconnector is van start gegaan uiterlijk 31 december 2026 ;

b) het is onmogelijk dat de interconnector operationeel wordt uiterlijk 31 december 2030;

c) het is mogelijk dat de interconnector operationeel wordt uiterlijk 31 december 2032;

d) nadat de interconnector operationeel is geworden, wordt deze gebruikt voor de uitvoer naar de Unie, overeenkomstig lid 2, van elektriciteit geproduceerd uit hernieuwbare energiebronnen;

e) de toepassing heeft betrekking op een gezamenlijk project dat voldoet aan de criteria van lid 2, onder b) en c), en maakt gebruik van de interconnector nadat deze operationeel is geworden, en op een hoeveelheid elektriciteit die niet groter is dan de hoeveelheid die naar de Unie zal worden uitgevoerd nadat de interconnector operationeel wordt.

4. De Commissie wordt in kennis gesteld van het aandeel of de hoeveelheid door een installatie op het grondgebied van een derde land geproduceerde elektriciteit dat/die moet worden meegeteld voor het nationaal algemeen aandeel hernieuwbare energie van een lidstaat of van verscheidene lidstaten voor de toepassing van deze richtlijn. Indien het om verscheidene lidstaten gaat, wordt de verdeling van dit aandeel of deze hoeveelheid over de lidstaten aan de Commissie meegedeeld. Het aandeel of de hoeveelheid mag niet groter zijn dan dat welk/die welke momenteel naar de Unie wordt uitgevoerd en in de Unie wordt verbruikt, moet overeenkomen met de in lid 2, onder a), i) en ii), van dit artikel, vermelde hoeveelheid en moet voldoen aan de voorwaarden van lid 2, onder a), van dit artikel. De kennisgeving gebeurt door iedere lidstaat waarvoor het aandeel of de hoeveelheid elektriciteit zal meetellen voor het nationaal algemeen streefcijfer.

5. De in lid 4 bedoelde kennisgeving bevat:

- a) een beschrijving van de voorgestelde installatie of de identificatiegegevens van de gerenoveerde installatie;
- b) een specificatie van het aandeel of de hoeveelheid door de installatie geproduceerde elektriciteit dat/die moet worden meegeteld voor het nationaal aandeel hernieuwbare energie van een lidstaat, alsmede, met inachtneming van de vertrouwelijkheidsvereisten, de desbetreffende financiële regelingen;
- c) de periode, in gehele kalenderjaren, tijdens welke de elektriciteit moet worden meegeteld voor het algemeen nationaal aandeel hernieuwbare energie van de lidstaat; en
- d) een schriftelijke bevestiging van de punten onder b) en c) door het derde land op wiens grondgebied de installatie operationeel zal worden, en het aandeel of de hoeveelheid door de installatie geproduceerde elektriciteit voor binnenlands verbruik in dit derde land.

6. De duur van een gezamenlijk project mag doorlopen tot na 2030.

7. Een kennisgeving uit hoofde van dit artikel kan niet worden veranderd of ingetrokken zonder de gezamenlijke instemming van de lidstaat die de kennisgeving doet en van het derde land dat overeenkomstig lid 5, onder d), het gezamenlijk project heeft bevestigd.

8. De lidstaten en de Unie moedigen de desbetreffende organen van het Energiegemeenschapsverdrag aan om overeenkomstig dit verdrag de nodige maatregelen te nemen opdat de verdragspartijen de bepalingen inzake samenwerking tussen de lidstaten bepaald in deze richtlijn, kunnen toepassen.

Artikel 12

Gevolgen van gezamenlijke projecten tussen lidstaten en derde landen

1. Binnen twaalf maanden na afloop van ieder jaar dat valt binnen de periode van artikel 11, lid 5, onder c), doet de lidstaat die de kennisgeving uit hoofde van artikel 11 heeft gedaan, een kennisgevingsbrief uitgaan met vermelding van:

- a) de totale hoeveelheid elektriciteit die tijdens dat jaar uit hernieuwbare energiebronnen werd geproduceerd door de installatie die genoemd werd in de kennisgeving uit hoofde van artikel 11;
- b) de hoeveelheid elektriciteit die tijdens dat jaar uit hernieuwbare energiebronnen werd geproduceerd door die installatie en die moet worden meegeteld voor zijn nationaal algemeen aandeel hernieuwbare energie overeenkomstig de kennisgeving uit hoofde van artikel 11; en
- c) het bewijs dat aan de voorwaarden van artikel 11, lid 2, is voldaan.

2. De lidstaat stuurt de kennisgevingsbrief aan het derde land dat het project uit hoofde van artikel 11, lid 5, onder d), heeft bevestigd, en aan de Commissie.

3. Wanneer de nationale algemene aandelen van hernieuwbare energie uit hoofde van deze richtlijn worden berekend, wordt de hoeveelheid elektriciteit die is geproduceerd uit hernieuwbare energiebronnen, waarvan overeenkomstig lid 1, onder b), kennis is gegeven, opgeteld bij de hoeveelheid energie uit hernieuwbare energiebronnen die in aanmerking wordt genomen wanneer het aandeel hernieuwbare energie wordt gemeten van de lidstaat die de kennisgevingsbrief doet uitgaan.

Artikel 13

Gezamenlijke steunregelingen

1. Onverminderd de verplichtingen van de lidstaten uit hoofde van artikel 5 kunnen twee of meerdere lidstaten vrijwillig besluiten hun nationale steunregelingen samen te voegen of deels te coördineren. In dat geval kan een bepaalde hoeveelheid energie die op het grondgebied van een deelnemende lidstaat uit hernieuwbare energiebronnen is geproduceerd, worden meegeteld voor het nationaal aandeel hernieuwbare energie van een andere deelnemende lidstaat, indien de betrokken lidstaten:

- a) gespecificeerde hoeveelheden energie uit hernieuwbare energiebronnen statistisch overdragen van de ene naar de andere lidstaat overeenkomstig artikel 8; of
- b) een door de deelnemende lidstaten overeengekomen verdeelsleutel vaststellen op grond waarvan de hoeveelheden energie uit hernieuwbare energiebronnen tussen de deelnemende lidstaten worden verdeeld. Deze sleutel wordt binnen drie maanden na afloop van het eerste jaar waarin hij van kracht wordt, meegedeeld aan de Commissie.

2. Binnen drie maanden na afloop van ieder jaar stuurt elke lidstaat die een kennisgeving uit hoofde van lid 1, onder b), heeft gedaan, een kennisgevingsbrief met vermelding van de totale hoeveelheid elektriciteit of verwarming of koeling die tijdens dat jaar uit hernieuwbare energiebronnen is geproduceerd en waarop de verdeelsleutel moet worden toegepast.

3. Wanneer de nationale algemene aandelen van hernieuwbare energie uit hoofde van deze richtlijn worden berekend, wordt de hoeveelheid elektriciteit of verwarming of koeling uit hernieuwbare energiebronnen, waarvan overeenkomstig lid 2 kennis is gegeven, opnieuw tussen de betrokken lidstaten verdeeld volgens de meegedeelde verdeelsleutel.

Artikel 14

Capaciteitsverhogingen

Met het oog op de toepassing van artikel 9, lid 2, en artikel 11, lid 2, onder b), worden eenheden energie uit hernieuwbare energiebronnen die zijn toe te schrijven aan de capaciteitsverhoging van een installatie behandeld alsof ze geproduceerd zijn door een afzonderlijke installatie die operationeel is geworden op het ogenblik waarop de capaciteitsverhoging heeft plaatsgevonden.

Artikel 15

Administratieve procedures, voorschriften en regels

1. De lidstaten zien erop toe dat nationale regels voor toestemmings-, certificerings- en vergunningsprocedures die worden toegepast op centrales en bijbehorende transmissie- en distributienetinfrastructuur voor de productie van elektriciteit, verwarming of koeling uit hernieuwbare energiebronnen, en op de omzetting van biomassa in biobrandstoffen of andere energieproducten, evenredig en noodzakelijk zijn.

De lidstaten nemen met name passende maatregelen om ervoor te zorgen dat:

- a) de administratieve procedures worden gestroomlijnd en worden afgehandeld op het juiste administratieve niveau;
- b) de toestemmings-, certificerings- en vergunningsregels objectief, transparant en evenredig zijn, geen onderscheid maken tussen aanvragers en ten volle rekening houden met de bijzondere kenmerken van individuele technologieën op het gebied van energie uit hernieuwbare bronnen;

c) de door de consumenten, planologen, architecten, aannemers en installateurs en leveranciers van apparatuur en systemen te betalen administratieve heffingen transparant en kostengerelateerd zijn; en

d) vereenvoudigde en minder omslachtige toestemmingsprocedures, onder meer door een eenvoudige kennisgeving indien dit op grond van het toepasselijk regelgevend kader is toegestaan, worden opgesteld voor gedecentraliseerde apparaten voor het produceren van energie uit hernieuwbare bronnen.

2. De lidstaten moeten duidelijk definiëren aan welke technische specificaties apparatuur en systemen op duurzame energie moeten voldoen om in aanmerking te komen voor steunregelingen. Wanneer er Europese normen bestaan, zoals milieukeuren, energielabels en andere door Europese normalisatie-instellingen opgestelde technische referentiesystemen, worden die technische specificaties in termen van die normen opgesteld. Dergelijke technische specificaties schrijven niet voor waar de apparatuur en de systemen moeten worden gecertificeerd en zouden de werking van de interne markt niet mogen belemmeren.

3. De lidstaten zorgen voor voldoende voorspelbaarheid voor investeerders met betrekking tot het geplande gebruik van steunmaatregelen voor energie uit hernieuwbare bronnen. Hiertoe wordt door de lidstaten een [] planning [] **waarin** de verwachte steuntoewijzing **wordt voorzien**, vastgesteld en bekendgemaakt, die betrekking heeft op ten minste de drie daaropvolgende jaren en waarin voor elke regeling het indicatieve tijdschema, de capaciteit, het **verwachte** budget [] en **beginselen voor de []** raadpleging van belanghebbenden over het ontwerp van de steun is opgenomen.

Voor op de markt gebaseerde steun en belastingregelingen waarvoor geen capaciteit of budget is toegewezen, moeten de lidstaten verslag uitbrengen over de belangrijkste parameters van de steun.

4. De lidstaten zorgen ervoor dat hun bevoegde autoriteiten op nationaal, regionaal en lokaal niveau voorzien in bepalingen over de integratie en inzet van hernieuwbare energie en het gebruik van onvermijdelijke afvalwarmte of -koude bij de planning, het ontwerp, de bouw, en de renovatie van stedelijke infrastructuur, industriële of residentiële zones en energie-infrastructuur, met inbegrip van elektriciteit, stadsverwarming en -koeling, en netwerken voor aardgas en alternatieve brandstoffen.

5. In het kader van hun bouwvoorschriften en -regels voeren de lidstaten passende maatregelen in om het aandeel van alle soorten energie uit hernieuwbare energiebronnen in de bouwsector te vergroten.

Bij de vaststelling van zulke maatregelen of in hun steunregelingen kunnen de lidstaten rekening houden met nationale maatregelen die verband houden met aanzienlijke verbeteringen van de energie-efficiëntie en met warmtekrachtkoppeling en passieve, lage- of nulenergiegebouwen.

In hun bouwvoorschriften en -regels of op andere wijze met gelijkwaardig effect eisen de lidstaten dat in nieuwe gebouwen en bestaande gebouwen die ingrijpend worden gerenoveerd minimum-niveaus van energie uit hernieuwbare bronnen worden gebruikt [] **voor zover dit technisch, functioneel en economisch haalbaar is en geen negatieve invloed op de binnenlucht heeft.** De lidstaten staan toe dat deze minimumniveaus onder meer worden verwezenlijkt middels **efficiënte stadsverwarming of -koeling die voor een aanzienlijk deel uit** hernieuwbare energiebronnen **wordt geproduceerd.**

De in de eerste alinea bedoelde voorschriften gelden voor de strijdkrachten, alleen voor zover de toepassing ervan niet in strijd is met de aard en het voornaamste doel van hun activiteiten, en met uitzondering van materieel dat uitsluitend voor militaire doeleinden wordt gebruikt.

6. De lidstaten dragen er zorg voor dat nieuwe gebouwen, en bestaande gebouwen die ingrijpend worden gerenoveerd, van nationale, regionale en lokale overheden in het kader van deze richtlijn vanaf 1 januari 2012 een voorbeeldfunctie vervullen. De lidstaten kunnen onder meer toestaan dat aan die verplichting moet worden voldaan door ervoor te zorgen dat de daken van openbare of gemengde private-openbare gebouwen door derde partijen worden gebruikt voor installaties die energie uit hernieuwbare bronnen produceren.

7. Met betrekking tot hun bouwvoorschriften en -regels bevorderen de lidstaten het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen voor verwarmings- en koelingssystemen en apparatuur die een aanzienlijk lager energieverbruik mogelijk maakt. De lidstaten maken gebruik van energie- of milieukeuren of van andere op nationaal of Unieniveau opgestelde geschikte certificaten of normen, voor zover deze bestaan, om dergelijke systemen en apparatuur aan te moedigen.

8. De lidstaten beoordelen hun potentieel inzake hernieuwbare energiebronnen en het gebruik van afvalwarmte en -koude voor verwarming en koeling. Deze beoordeling wordt opgenomen in de tweede uitgebreide beoordeling die is vereist overeenkomstig artikel 14, lid 1, van Richtlijn 2012/27/EU, voor het eerst uiterlijk op 31 december 2020 en in de daaropvolgende actualiseringen van de uitgebreide beoordelingen.

9. De lidstaten nemen de administratieve belemmeringen weg voor langlopende stroomafname-overeenkomsten op bedrijfsniveau om hernieuwbare energie te financieren en het gebruik ervan te bevorderen.

Artikel 16

Organisatie en duurtijd van de vergunningsprocedure

1. Uiterlijk op 1 januari 2021 richten de lidstaten een of meerdere ☐ contactpunten op, **of wijzen zij deze aan, die op verzoek van de aanvrager sturing verlenen gedurende ☐ de volledige ☐ administratieve aanvraag- en vergunningsprocedure. ☐ Een aanvrager dient gedurende de gehele administratieve procedure slechts met één contactpunt contact te hebben. De vergunningsprocedure heeft betrekking op relevante administratieve bouw- en exploitatievergunningen voor installaties en activa die nodig zijn voor de aansluiting ervan op het netwerk ☐ voor de productie van elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen en aanvragen voor repowering. De vergunningsprocedure omvat alle procedures vanaf de bevestiging van ontvangst van de aanvraag tot de toezending van het resultaat van de procedure zoals bedoeld in lid 2 van dit artikel.**

2. Het ☐ contactpunt biedt op transparante wijze bijstand aan de aanvrager doorheen de aanvraagprocedure, verstrekt de aanvrager alle nodige informatie ☐ en betreft in voorkomend geval andere **administratieve** autoriteiten.

3. ☐ Het ☐ contactpunt **stelt** een procedurehandleiding voor ontwikkelaars van projecten op het gebied van hernieuwbare-energie**productie beschikbaar waarin ook specifieke aandacht wordt besteed aan ☐ kleinschalige projecten en projecten voor consumenten van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie.**

4. De in lid 1 bedoelde vergunningsprocedure duurt niet langer dan drie jaar []. **De termijn van drie jaar kan evenwel worden verlengd indien de aanvrager niet alle vereiste informatie heeft verstrekt om de betrokken autoriteit in staat te stellen de aanvraag te beoordelen of wanneer zorgvuldige besluitvorming meer tijd vergt. De termijn [] kan eveneens worden verlengd met wederzijdse instemming van de betrokken goedkeurende autoriteit en de aanvrager. Deze termijn doet geen afbreuk aan beroepsprocedures, rechtsmiddelen en andere procedures voor een rechterlijke instantie en kan worden verlengd met hoogstens de duur van deze procedures.**

5. **Onverminderd de toepasselijke milieuverplichtingen en verplichtingen in verband met planning en de veiligheid van gebouwen bevorderen [] de lidstaten [] de repowering van bestaande installaties voor hernieuwbare energie door onder meer te voorzien in een eenvoudige en snelle vergunningsprocedure, met termijnen van drie jaar. [] De termijn kan worden verlengd met wederzijdse instemming van de betrokken goedkeurende autoriteit en de aanvrager of wanneer zorgvuldige besluitvorming meer tijd vergt.**

Artikel 17

Procedures voor eenvoudige kennisgeving voor netaansluitingen

1. [] De lidstaten stellen een eenvoudige kennisgevingsprocedure vast waarbij installaties of geaggregeerde productie-eenheden van consumenten van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie en demonstratieprojecten met een elektrisch vermogen gelijk aan of lager dan [...] 10,8 kW voor een aansluiting van drie fasen (3,6 kW per fase), worden aangesloten op het net na een kennisgeving aan de distributiesysteembeheerder, tenzij niet aan de veiligheids- of technische eisen van het net wordt voldaan.

De distributiesysteembeheerder kan binnen een maand na de kennisgeving besluiten het netaansluitingspunt af te wijzen, of een alternatief netaansluitingspunt voor te stellen, op grond van veiligheidsoverwegingen of technische incompatibiliteit van de systeemonderdelen. In geval van een positief besluit van de distributiesysteembeheerder, of wanneer de deze binnen een maand na de kennisgeving geen besluit heeft genomen, kan de installatie of geaggregeerde productie-eenheid worden aangesloten, tenzij eventuele aansluitingsvergoedingen of -kosten niet zijn betaald.

De lidstaten kunnen procedures voor eenvoudige kennisgeving toestaan voor installaties of geaggregeerde productie-eenheden met een hogere elektrische capaciteit dan bedoeld in lid 1, mits de netwerkstabiliteit, -betrouwbaarheid en -veiligheid worden gehandhaafd.

[]

Artikel 18

Informatie en opleiding

1. De lidstaten zien erop toe dat informatie over steunmaatregelen ter beschikking wordt gesteld van alle belanghebbende actoren, zoals consumenten, fabrikanten, installateurs, architecten, en leveranciers van apparatuur en systemen voor verwarming, koeling en elektriciteitsopwekking en van voertuigen die gebruik kunnen maken van energie uit hernieuwbare bronnen.
2. De lidstaten zien erop toe dat informatie over de netto baten en kosten en de energie-efficiëntie van apparatuur en systemen voor gebruik van verwarming, koeling en elektriciteit op basis van hernieuwbare energiebronnen ter beschikking wordt gesteld door de leverancier van de apparatuur of het systeem of door de nationale bevoegde autoriteiten.

3. De lidstaten zorgen ervoor dat er certificatieregelingen of gelijkwaardige kwalificatieregelingen beschikbaar zijn voor installateurs van kleinschalige warmwaterketels en verwarmingsketels op biomassa, fotovoltaïsche en thermische systemen op zonne-energie, ondiepe geothermische systemen en warmtepompen. Dergelijke regelingen kunnen in voorkomend geval rekening houden met bestaande regelingen en structuren en worden gebaseerd op de in bijlage IV vastgelegde criteria. Elke lidstaat erkent de certificaten die door andere lidstaten overeenkomstig die criteria zijn afgegeven.

4. De lidstaten stellen het publiek informatie beschikbaar over de in lid 3 bedoelde certificatieregelingen of gelijkwaardige kwalificatieregelingen. De lidstaten kunnen ook de lijst van de overeenkomstig lid 3 gekwalificeerde of erkende installateurs aan het publiek beschikbaar stellen.

5. De lidstaten zorgen ervoor dat alle belanghebbende actoren, met name planologen en architecten, kunnen beschikken over begeleiding, zodat zij bij het plannen, ontwerpen, bouwen en renoveren van industriële, commerciële of residentiële zones terdege de optimale combinatie van hernieuwbare energiebronnen, hoogrendementstechnologie en stadsverwarming en -koeling kunnen overwegen.

6. De lidstaten ontwikkelen met deelneming van lokale en regionale autoriteiten passende informatie-, voorlichtings-, begeleidings- en/of opleidingsprogramma's om hun burgers in te lichten over de voordelen en praktische aspecten van de ontwikkeling en het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen.

Artikel 19

Garanties van oorsprong voor elektriciteit, verwarming en koeling geproduceerd uit hernieuwbare energiebronnen

1. Teneinde aan de eindafnemer het aandeel of de hoeveelheid energie uit hernieuwbare bronnen aan te tonen in de energiemix van een energieleverancier en in energie die aan consumenten wordt geleverd in het kader van contracten die op de markt zijn gebracht met verwijzing naar de consumptie van energie uit hernieuwbare bronnen, zien de lidstaten erop toe dat de oorsprong van [] **elektriciteit en gas** die uit hernieuwbare energiebronnen [] **zijn** geproduceerd als zodanig kan worden gegarandeerd in de zin van deze richtlijn, overeenkomstig objectieve, transparante en niet-discriminerende criteria.

2. Daartoe zien de lidstaten erop toe dat een garantie van oorsprong wordt afgegeven op verzoek van een producent van [] **elektriciteit en gas** uit hernieuwbare bronnen, **tenzij de lidstaten, teneinde rekening te houden met de marktwaaarde van de garantie van oorsprong, beslissen deze niet af te geven aan een producent die financiële steun van een steunregeling ontvangt.** De lidstaten kunnen maatregelen nemen opdat garanties van oorsprong worden afgegeven voor **verwarming en koeling uit hernieuwbare bronnen en voor elektriciteit, gas, of verwarming en koeling uit** niet-hernieuwbare energiebronnen. De afgifte van garanties van oorsprong kan worden onderworpen aan een minimumcapaciteitslimiet. Een garantie van oorsprong wordt afgegeven voor de standaardhoeveelheid van 1 MWh. Voor elke geproduceerde eenheid energie mag niet meer dan één garantie van oorsprong worden afgegeven.

De lidstaten zien erop toe dat er geen dubbeltellingen zijn voor dezelfde eenheid energie uit hernieuwbare bronnen.

De lidstaten zorgen ervoor dat, **wanneer** [] een producent [] voor [] uit hernieuwbare bronnen geproduceerde energie financiële steun van een steunregeling ontvangt, **in de desbetreffende steunregeling op passende wijze rekening wordt gehouden met de marktwaarde van de garantie van oorsprong voor diezelfde geproduceerde energie. Teneinde rekening te houden met de marktwaarde van de garantie van oorsprong, kunnen de lidstaten [] onder meer besluiten een garantie van oorsprong af te geven aan de producent en deze onmiddellijk te annuleren of [] dergelijke garanties van oorsprong af te geven en [] deze [] aan de markt over te dragen** door ze te veilen. De opbrengst van deze veiling wordt gebruikt om de kosten van de ondersteuning van hernieuwbare energie te compenseren.

De garantie van oorsprong heeft geen functie bij het bepalen of een lidstaat aan artikel 3 voldoet. De overdracht van garanties van oorsprong, afzonderlijk of samen met de fysieke overdracht van energie, heeft geen gevolgen voor het besluit van de lidstaten om voor het halen van de streefcijfers gebruik te maken van statistische overdrachten, gezamenlijke projecten of gezamenlijke steunregelingen, of voor de berekening van het bruto-eindverbruik van energie uit hernieuwbare bronnen overeenkomstig artikel 7.

3. Voor de toepassing van lid 1 zijn garanties van oorsprong geldig [] **gedurende twaalf maanden na de productie van de desbetreffende energie-eenheid**. De lidstaten zorgen ervoor dat alle niet geschrapte garanties van oorsprong [] vervallen. Vervallen garanties van oorsprong worden door de lidstaten opgenomen in de berekening van de restenergiemix.

4. Voor de toepassing van in de leden 8 en 13 bedoelde verstrekking van informatie zorgen de lidstaten ervoor dat de garanties van oorsprong [] **binnen de geldigheidstermijn** door de energiebedrijven worden geschrapt.

5. De lidstaten of de aangewezen bevoegde organen zien toe op de afgifte, overdracht en verval van garanties van oorsprong. De aangewezen bevoegde organen hebben geografische verantwoordelijkheden die elkaar niet overlappen en zijn onafhankelijk van productie-, handels- en leveringsactiviteiten.

6. De lidstaten of de aangewezen bevoegde organen stellen passende mechanismen in die ervoor moeten zorgen dat garanties van oorsprong elektronisch worden afgegeven, overgedragen en geschrapt en nauwkeurig, betrouwbaar en fraudebestendig zijn. []

7. Op een garantie van oorsprong wordt minstens het volgende vermeld:

a) de energiebron waarmee de energie is geproduceerd en de begin- en einddatum van de productie;

b) of de garantie van oorsprong betrekking heeft op:

i) elektriciteit; of

ii) gas; of

iii) verwarming of koeling;

c) de identiteit, de locatie, het type en de capaciteit van de installatie waar de energie is geproduceerd;

d) of de installatie investeringssteun heeft gekregen alsmede of de energie-eenheid op enige andere manier steun heeft gekregen uit een nationale steunregeling, en het type steunregeling;

e) de datum waarop de installatie operationeel is geworden; en

f) de datum en het land van afgifte en een uniek identificatienummer.

Vereenvoudigde informatie kan worden gespecificeerd betreffende garanties van oorsprong uit [] installaties **met een vermogen van minder dan 50 kW**.

8. Een elektriciteitsleverancier die voor de toepassing van artikel 3 van Richtlijn 2009/72/EG het aandeel of de hoeveelheid energie uit hernieuwbare bronnen in zijn energiemix moet aantonen, [] **kan dat doen** door middel van zijn garanties van oorsprong. **Indien lidstaten garanties van oorsprong voor andere soorten energie hebben ingevoerd, gebruiken leveranciers voor informatieverstrekking altijd de soort garanties van oorsprong die bij de geleverde energie passen.** Overeenkomstig artikel 14, lid 10, van Richtlijn 2012/27/EG gecreëerde garanties van oorsprong **kunnen** worden gebruikt om te voldoen aan alle vereisten om de hoeveelheid uit warmtekrachtkoppeling geproduceerde elektriciteit te staven. **Voor de toepassing van lid 2 kan, wanneer elektriciteit wordt geproduceerd uit hoogrenderende warmtekrachtkoppeling met gebruik van hernieuwbare bronnen, slechts één garantie van oorsprong worden afgegeven waarin beide kenmerken worden gespecificeerd.** []

9. De lidstaten erkennen de door andere lidstaten afgegeven garanties van oorsprong overeenkomstig deze richtlijn uitsluitend als bewijs van de in lid 1 en lid 7, onder a) tot en met f), bedoelde elementen. Een lidstaat mag een garantie van oorsprong alleen weigeren te erkennen, als hij gegronde twijfels heeft omtrent de nauwkeurigheid, betrouwbaarheid of waarachtigheid daarvan. De lidstaten stellen de Commissie van deze weigering en de motivering ervan in kennis.

10. Indien de Commissie vaststelt dat een weigering van de erkenning van een garantie van oorsprong ongegrond is, kan zij een besluit vaststellen waarbij de lidstaat in kwestie verplicht wordt de garantie te erkennen.

11. De lidstaten erkennen door derde landen afgegeven garanties van oorsprong niet, behalve wanneer de Commissie met dat derde land een overeenkomst heeft gesloten over de wederzijdse erkenning van in de Unie afgegeven garanties van oorsprong en verenigbare systemen voor garanties van oorsprong die zijn vastgesteld in dat land, [] **en uitsluitend wanneer** energie rechtstreeks wordt ingevoerd of uitgevoerd. De Commissie is bevoegd om overeenkomstig artikel 31 [] **uitvoeringshandelingen** vast te stellen teneinde de naleving van deze overeenkomsten af te dwingen.

12. Een lidstaat kan conform het recht van de Unie objectieve, transparante en niet-discriminerende criteria voor het gebruik van garanties van oorsprong vaststellen bij de naleving van de voorschriften van artikel 3, lid 9, van Richtlijn 2009/72/EG.

[]

Artikel 20

Toegang tot en beheer van de netwerken

1. In voorkomend geval gaan de lidstaten na of de bestaande gasnetinfrastructuur moet worden uitgebreid om de integratie van gas uit hernieuwbare energiebronnen te vergemakkelijken.
2. In voorkomend geval verplichten de lidstaten de transmissie- en distributiesysteembeheerders op hun grondgebied om technische voorschriften bekend te maken overeenkomstig artikel 6 van Richtlijn 2003/55/EG van het Europees Parlement en de Raad²⁷, met name met betrekking tot netwerkconnectieregels die voorschriften voor gaskwaliteit, geurtoevoeging en gasdruk bevatten. De lidstaten verplichten de transmissie- en distributiesysteembeheerders tevens om de connectie-tarieven voor het aansluiten van hernieuwbare gasbronnen bekend te maken; deze tarieven moeten gebaseerd zijn op transparante en niet-discriminerende criteria.
3. Op basis van hun overeenkomstig bijlage I bij Verordening [governance] in de geïntegreerde nationale energie- en klimaatplannen opgenomen evaluatie van de noodzaak om nieuwe infrastructuur te bouwen voor stadsverwarming en -koeling uit hernieuwbare energiebronnen teneinde het in artikel 3, lid 1, van deze richtlijn bedoelde streefdoel van de Unie te halen, nemen de lidstaten waar nodig stappen om een infrastructuur voor stadsverwarming op te zetten teneinde de ontwikkeling van de productie van verwarming en koeling uit grote biomassa-installaties, zonne- [] **en omgevingsenergie-installaties en afvalwarmte en -koude** mogelijk te maken.

²⁷ Richtlijn 2003/55/EG van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2003 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor aardgas en houdende intrekking van Richtlijn 98/30/EG (PB L 176 van 15.7.2003, blz. 57).

Artikel 21

Consumenten van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie

1. De lidstaten zorgen ervoor dat consumenten van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie []:

- a) het recht hebben: [] **hernieuwbare energie te produceren, ook voor eigen verbruik** []; hun overtollige productie van hernieuwbare elektriciteit **op te slaan en** te verkopen, ook via stroom-afnameovereenkomsten, **aggregators en elektriciteitsleveranciers**, zonder dat zij hierbij worden onderworpen aan onevenredige procedures en [] **nettarieven die de kosten niet weerspiegelen, waarbij ervoor wordt gezorgd dat zij op passende en evenwichtige wijze bijdragen aan het delen van de totale kosten van het systeem** []²⁸;
- b) hun rechten **en verplichtingen** als consument behouden;
- c) niet worden beschouwd als [] **elektriciteitsleveranciers overeenkomstig Richtlijn [MDI Directive]** [] met betrekking tot de hernieuwbare elektriciteit die **zij hebben geproduceerd en zelf hebben verbruikt** []; en
- d) voor de zelfgeproduceerde hernieuwbare energie die zij aan het net leveren een **passende** vergoeding **kunnen** ontvangen die een weerspiegeling is van de marktwaarde van de geleverde elektriciteit **en de desbetreffende steunregelingen, indien die er zijn**; en
- e) op **niet-discriminerende wijze** worden behandeld met betrekking tot hun activiteiten, rechten en verplichtingen als eindafnemers, producenten, leveranciers, of in een andere hoedanigheid van marktdeelnemer naargelang van het geval.

[]

²⁸ Noot: zie de in overweging 53 toegevoegde tekst over de evenredigheid van tarieven en het voorstel voor artikel 16 betreffende netwerktarieven van de elektriciteitsverordening (geen wijzigingen).

2. De lidstaten zorgen ervoor dat consumenten van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie die in hetzelfde appartementsgebouw wonen of gevestigd zijn op dezelfde commerciële locatie of locatie met gedeelde diensten of een gesloten distributiesysteem, **onverminderd toepasselijke netkosten en andere relevante tarieven, heffingen en belastingen die [] worden opgelegd, een regeling mogen treffen voor het onderling delen van op hun locatie of locaties geproduceerde hernieuwbare energie. [] De lidstaten mogen in hun nationale wetgeving verschillende bepalingen hebben met betrekking tot individuele en gezamenlijk optredende consumenten van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie.**

3. De installatie van een consument van zelfgeproduceerde hernieuwbare energie kan door een derde partij worden beheerd wat betreft installatie, beheer, met inbegrip van de meteropneming, en onderhoud.

Artikel 22

Hernieuwbare-energiegemeenschappen

1. De lidstaten voorzien in een ondersteunend regelgevingskader voor hernieuwbare-energiegemeenschappen dat garandeert dat:

- a) **hernieuwbare-energiegemeenschappen het recht hebben om hernieuwbare energie te produceren, te verbruiken, op te slaan en te verkopen;**
- b) **hun aandeelhouders of leden natuurlijke personen, lokale overheden, met inbegrip van gemeenten, of kmo's zijn;**
- c) **de deelname aan een hernieuwbare-energiegemeenschap vrijwillig is;**
- d) **het de aandeelhouders of de leden van een hernieuwbare-energiegemeenschap is toegestaan deze te verlaten;**

- e) **hernieuwbare-energiegemeenschappen die energie leveren, voorzien in aggregatie of andere commerciële energiediensten verstrekken, onderworpen zijn aan de bepalingen die gelden voor dergelijke activiteiten;**
 - f) **hernieuwbare-energiegemeenschappen het recht hebben een regeling te treffen voor het delen, binnen de gemeenschap, van hernieuwbare energie die is geproduceerd door de productie-eenheden die eigendom zijn van de gemeenschap, met inachtneming van de bepalingen van dit artikel en met behoud van de rechten en verplichtingen van de leden van de gemeenschap als consumenten;**
 - g) **de relevante distributiesysteembeheerder met hernieuwbare-energiegemeenschappen samenwerkt om overdrachten van energie binnen hernieuwbare-energiegemeenschappen te vergemakkelijken, hetgeen geen gevolgen mag hebben voor de verplichtingen die hernieuwbare-energiegemeenschappen of hun leden als balanceringsverantwoordelijke partijen kunnen hebben, en met name hun financiële verantwoordelijkheid voor de onevenwichtigheden die zij in het systeem veroorzaken;**
 - h) **hernieuwbare-energiegemeenschappen onderworpen zijn aan eerlijke, evenredige en transparante procedures, onder meer voor registratie en vergunningverlening, en netwerktarieven die de kosten weerspiegelen, evenals relevante heffingen en belastingen, waarbij ervoor wordt gezorgd dat zij op passende en evenwichtige wijze bijdragen aan het delen van de totale kosten van het systeem;**
 - i) **hernieuwbare-energiegemeenschappen op niet-discriminerende wijze toegang krijgen tot alle energiemarkten, hetzij rechtstreeks, hetzij door aggregatie;**
 - j) **hernieuwbare-energiegemeenschappen op niet-discriminerende wijze worden behandeld met betrekking tot hun activiteiten, rechten en verplichtingen als eindafnemers, producenten, leveranciers, distributiesysteembeheerders, of in een andere hoedanigheid van marktdeelnemer.**
2. **De lidstaten kunnen in het in lid 1 bedoelde ondersteunend regelgevingskader bepalen dat hernieuwbare-energiegemeenschappen openstaan voor grensoverschrijdende deelname.**
3. **Onverminderd staatssteunregels houden de lidstaten rekening met de specifieke kenmerken van hernieuwbare-energiegemeenschappen bij het ontwerpen van steunregelingen, zodat deze op voet van gelijkheid met andere producenten kunnen meedingen naar steun.**

Artikel 23

Brede integratie van hernieuwbare energie in verwarmings- en koelingsinstallaties

1. Om de penetratie van hernieuwbare energie in de verwarmings- en koelingssector te bevorderen, doen alle lidstaten het nodige om het aandeel voor verwarming en koeling geleverde hernieuwbare energie [] te doen toenemen **met één indicatief procentpunt (pp) als jaarlijks gemiddelde berekend voor de perioden 2012-2025 en 2026-2030²⁹** [] te beginnen vanaf het in 2020 bereikte niveau [], uitgedrukt in nationaal eindenergieverbruik en berekend volgens de in artikel 7 bedoelde methodologie, **onverminderd de hiernavolgende vierde alinea.**

De lidstaten kunnen ook beslissen rekening te houden met een bijdrage uit afvalwarmte en -koude om de efficiëntie in hun systemen verder te stimuleren.

Lidstaten met een aandeel hernieuwbare energie in verwarming en koeling van meer dan 50% mogen ervan uitgaan dat met dat aandeel aan de in de eerste alinea 1 bedoelde voorwaarde betreffende de jaarlijkse toename is voldaan.

[]

De lidstaten kunnen rekening houden met de kosteneffectiviteit bij hun besluiten over maatregelen met het oog op het inzetten van hernieuwbare energiebronnen voor verwarming en koeling, die beïnvloed worden door structurele belemmeringen als gevolg van het hoge aandeel van aardgas, koeling en een bebouwingsstructuur met verspreide bebouwing en een lage bevolkingsdichtheid. Wanneer die maatregelen zouden leiden tot een lager niveau van gemiddelde jaarlijkse toename als bedoeld in de eerste of tweede alinea, verstrekken zij een motivering met verwijzing naar de overeenkomstig artikel 15, lid 8, verrichte beoordeling in hun nationale energie- en klimaatplan.

2. De lidstaten kunnen op basis van objectieve en niet-discriminerende criteria een lijst met maatregelen en uitvoeringsorganen, zoals brandstofleveranciers, **openbare of professionele instanties**, aanwijzen en bekendmaken die moeten bijdragen aan de in lid 1 bedoelde toename.

²⁹ **Noot: Om te zorgen voor een goed tempo bij de ontwikkeling wat betreft verwarming en koeling zou het jaarlijks gemiddelde voor de twee perioden afzonderlijk worden berekend.**

3. De in lid 1 bedoelde toename kan [] worden verwezenlijkt door middel van, **onder andere**, een of meer van de volgende opties:

- a) fysieke vermenging van hernieuwbare energie in de voor verwarming en koeling geleverde energie en brandstof;
- b) directe matigingsmaatregelen, zoals de installatie in gebouwen van hoogrenderende systemen voor hernieuwbare verwarming en koeling of het gebruik van hernieuwbare energie in industriële verwarmings- en koelingsprocessen;
- c) indirecte matigingsmaatregelen die worden gedekt door verhandelbare certificaten waarmee wordt aangetoond dat de verplichting wordt nageleefd door middel van steun aan indirecte matigingsmaatregelen die worden uitgevoerd door een andere marktpeler, zoals een onafhankelijke installateur van technologie op het gebied van hernieuwbare energie of een energiedienstverlener (ESCO) die diensten verleent voor installaties voor hernieuwbare energie.
- d) andere beleidsmaatregelen, waaronder fiscale maatregelen of andere financiële prikkels.**

4. De lidstaten kunnen gebruikmaken van bestaande structuren in het kader van de nationale verplichtingsregeling voor energie-efficiëntie als bedoeld in artikel 7 van Richtlijn 2012/27/EU om de in lid 2 bedoelde maatregelen uit te voeren en te monitoren.

5. **Wanneer** ☐ entiteiten overeenkomstig lid 2 zijn aangewezen, zorgen **de lidstaten** ervoor dat hun bijdrage meetbaar en verifieerbaar is **en dat de aangewezen entiteiten** ☐ jaarlijks verslag ☐ uitbrengen over: a) de totale hoeveelheid voor verwarming en koeling geleverde energie;

b) de totale hoeveelheid voor verwarming en koeling geleverde hernieuwbare energie;

c) het aandeel hernieuwbare energie in de totale hoeveelheid voor verwarming en koeling geleverde energie; en

d) het soort hernieuwbare energiebron.

☐

Artikel 24

Stadsverwarming en -koeling

1. De lidstaten zorgen ervoor dat ☐ aan de ☐ **eindverbruikers** informatie ☐ **wordt verstrekt** over ☐ de energieprestaties van en het aandeel hernieuwbare energie in hun **stadsverwarmings- en koelingssystemen**, **en wel op een vlot toegankelijke wijze, zoals op de websites van leveranciers of op facturen overeenkomstig bijlage VII bis, punt 3, b), van [de richtlijn tot wijziging van Richtlijn 2012/27/EU, COM(2016) 761].**

2. De lidstaten nemen de nodige maatregelen **en stellen de nodige voorwaarden vast** om het afnemers van systemen voor stadsverwarming en -koeling die geen “efficiënte stadsverwarming en -koeling” zijn in de zin van artikel 2, punt 41, van Richtlijn 2012/27/EU, mogelijk te maken:

☐ **hun overeenkomst te beëindigen** teneinde zelf verwarming of koeling uit hernieuwbare energiebronnen te produceren ☐.

De beëindiging van de [] overeenkomst kan afhankelijk worden gesteld van de compensatie voor de rechtstreeks uit de ontkoppeling voortvloeiende kosten en het niet-afgeschreven deel van de activa die nodig zijn om die consument warmte en koude te leveren.

3. De lidstaten kunnen het recht om [] **hun overeenkomst te beëindigen** [] beperken tot afnemers die kunnen bewijzen dat de geplande alternatieve oplossing voor de levering van verwarming of koeling zal leiden tot significant betere energieprestaties. De prestatiebeoordeling van de alternatieve voorzieningsoplossing kan op het in Richtlijn 2010/31/EU gedefinieerde energieprestatiecertificaat worden gebaseerd.

4. De lidstaten nemen de nodige maatregelen **om te waarborgen dat de systemen voor stadsverwarming en -koeling bijdragen tot de in artikel 23, lid 1, bedoelde toename door ten minste een van de volgende opties toe te passen:**

a) **trachten het aandeel hernieuwbare energiebronnen en het aandeel uit bronnen van afvalwarmte en -afvalkoude in stadsverwarming en -koeling ieder jaar te doen toenemen met ten minste één procentpunt (pp), te beginnen vanaf het in 2020 bereikte niveau, uitgedrukt in aandeel eindenergieverbruik voor stadsverwarming en -koeling, door maatregelen uit te voeren waarvan kan worden verwacht dat zij deze jaarlijkse toename op gang zullen brengen in jaren met normale weersomstandigheden.**

Lidstaten met een aandeel hernieuwbare energie en afvalwarmte en -koude in stadsverwarming en -koeling van meer dan 60% mogen ervan uitgaan dat met dat aandeel aan de in lid 1 bedoelde voorwaarde betreffende de jaarlijkse toename is voldaan.

De lidstaten nemen de nodige maatregelen om de in lid 4, onder a), genoemde toename op te nemen in hun nationale energie- en klimaatplannen.

b) ervoor zorgen dat de beheerders van systemen voor stadsverwarming of -koeling verplicht zijn leveranciers van energie uit hernieuwbare energiebronnen en afvalwarmte en -koude aan te sluiten, of aan te bieden te voorzien in aansluiting voor en aankoop van warmte en koude uit hernieuwbare energiebronnen en afvalwarmte en -koude van derde leveranciers als zij het volgende moeten doen:

i) tegemoetkomen aan de vraag van nieuwe klanten en ingaan op verzoeken van afnemers uit hoofde van lid 2, onder b);

ii) de bestaande capaciteit voor de opwekking van warmte en koude vervangen; en

iii) de bestaande capaciteit voor de opwekking van warmte en koude uitbreiden.

5. [] Als de optie van lid 4, onder b), wordt toegepast, kan een beheerder van een systeem voor stadsverwarming of -koeling [] weigeren in een aansluiting te voorzien en warmte of koude te kopen van [] derde leveranciers indien:

a) in het systeem de nodige capaciteit ontbreekt ten gevolge van andere leveringen van afvalwarmte of -koude, van verwarming of koeling uit hernieuwbare energiebronnen, of van verwarming of koeling uit hoogrenderende warmtekrachtkoppelingsinstallaties;

b) de door de derde partij geleverde warmte of koude niet beantwoordt aan de technische parameters die nodig zijn voor de aansluiting en die een betrouwbare en veilige werking van het systeem voor stadsverwarming en -koeling moeten garanderen; of

c) hij kan aantonen dat de totale kosten voor de levering van warmte of koude aan eindafnemers zouden toenemen in vergelijking met de situatie waarin geen door de derde partij geleverde warmte of koude aan het systeem zou worden toegevoegd.

De lidstaten zorgen ervoor dat, **als [] de beheerder van een systeem voor stadsverwarming en -koeling weigert een leverancier van verwarming of koeling aan te sluiten, de beheerder aan de bevoegde instantie overeenkomstig lid 9 [] informatie verstrekt over de redenen van de weigering, en over de voorwaarden en maatregelen die [] in het systeem moeten worden vastgesteld om de aansluiting mogelijk te maken.**

6. Wanneer de optie van lid 4, onder b), wordt toegepast, kunnen de lidstaten van de toepassing van lid 4, onder b), uitsluiten:

a) **systemen** voor stadsverwarming of -koeling **die** een "efficiënte stadsverwarming en -koeling" [] in de zin van artikel 2, punt 41, van Richtlijn 2012/27/EU **zijn**;

b) **bestaande systemen** voor stadsverwarming of -koeling **die uiterlijk in 2025 efficiënt in de zin van artikel 2, punt 41, van Richtlijn 2012/27/EU worden op basis van een door de bevoegde autoriteit goedgekeurd plan**;

c) **systemen voor stadsverwarming en -koeling met een totaal nominaal thermisch ingangsvermogen van minder dan 20 MW [].**

7. Het recht om [] **de overeenkomst te beëindigen** [] [] kan worden uitgeoefend door individuele afnemers, gemeenschappelijke ondernemingen die zijn opgericht door afnemers of door partijen die namens afnemers optreden. In het geval van appartementsgebouwen kan een dergelijke **beëindiging van de overeenkomst** [] uitsluitend worden uitgevoerd op het niveau van het volledige gebouw, **overeenkomstig het toepasselijke woonrecht.**

8. De lidstaten vereisen dat beheerders van elektriciteitsdistributiesystemen ten minste **vierjaarlijks** [], in samenwerking met de beheerders van systemen voor stadsverwarming of -koeling in hun respectieve gebieden, beoordelen wat het potentieel is van systemen voor stadsverwarming of -koeling om balanceringsdiensten en andere systeemgerelateerde diensten te verstrekken, met inbegrip van vraagrespons en opslag van overtollige, uit hernieuwbare bronnen opgewekte elektriciteit, en of het gebruik van het vastgestelde potentieel meer hulpbronnen- en kostenefficiënt zou zijn dan andere mogelijke oplossingen.

9. De lidstaten [] **zorgen ervoor** dat de rechten van de consument en de regels voor het beheer van systemen voor stadsverwarming en -koeling in overeenstemming met dit artikel duidelijk zijn gedefinieerd en worden afgedwongen.

10. De lidstaten kunnen besluiten de leden 2 tot en met 9 van dit artikel niet toe te passen indien:

a) **hun aandeel stadsverwarming en -koeling minder bedraagt dan 2% van het totale energieverbruik voor verwarming en koeling op [inwerkingtreding van deze richtlijn]; of**

b) zij het in punt a) van dit lid bedoelde aandeel verhogen tot meer dan 2 % door de ontwikkeling van nieuwe efficiënte systemen voor stadsverwarming en -koeling als bedoeld in artikel 2, punt 41, van Richtlijn 2012/27/EU op basis van hun geïntegreerde nationale energie- en klimaatplannen of de in artikel 15, lid 8, bedoelde beoordeling; of

c) het aandeel van de in lid 6 van dit artikel bedoelde systemen meer dan 90% uitmaakt van de totale verkoop van stadsverwarming en -koeling in een lidstaat.

Artikel 25

Brede integratie van hernieuwbare energie in de vervoersector

1. [] Om het gebruik van hernieuwbare energie in de vervoersector te integreren, legt elke lidstaat [] brandstofleveranciers de verplichting op ervoor te zorgen dat het aandeel hernieuwbare energie dat zij voor eindverbruik in de vervoersector leveren, in 2030 ten minste **14 %** bedraagt, waarbij zij een indicatieve koers volgen die door de lidstaat wordt vastgesteld en volgens de in dit artikel bepaalde methode wordt berekend. De lidstaten kunnen beslissen in dat minimumaandeel ook de bijdrage uit brandstoffen op basis van gerecycleerde koolstof op te nemen. De lidstaten kunnen bij het vaststellen van deze verplichting overgaan tot vrijstelling van of een onderscheid maken tussen verschillende brandstofleveranciers en energiedragers, waarbij zij ervoor zorgen dat rekening wordt gehouden met de verschillende mate van rijpheid en de kosten van technologieën.

[] Binnen dit totale aandeel bedraagt de bijdrage van [] biobrandstoffen en biogassen die worden geproduceerd uit in bijlage IX, deel A, vermelde grondstoffen [] **1 % in 2025 en stijgt ze** tot minstens [] 3 % in 2030 [].

Binnen dit totale aandeel wordt de bijdrage van hernieuwbare elektriciteit geacht 5 maal haar energie-inhoud te zijn in het geval van levering aan wegvoertuigen.

Bij de vaststelling van de verplichting uit hoofde van de eerste en tweede alinea om te garanderen dat het daarin vastgestelde aandeel wordt gehaald, kunnen de lidstaten onder andere verplichtingen inzake hernieuwbare energie of andere maatregelen opleggen met betrekking tot hoeveelheden, energie-inhoud of broeikasgasemissiereducties, mits wordt aangetoond dat de in de eerste en tweede alinea opgenomen aandelen zijn gehaald.

Bij het aantonen dat aan de verplichting van de eerste en de tweede alinea is voldaan, mogen [] lidstaten ervan uitgaan dat de bijdrage van biobrandstoffen en biogassen die uit in bijlage IX vermelde grondstoffen worden geproduceerd, het dubbele van hun energie-inhoud is.

De broeikasgasemissiereducties ten gevolge van het gebruik van hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong en brandstoffen op basis van gerecycleerde koolstof bedraagt vanaf 1 januari 2021 ten minste 70%.

Voor de in artikel 7 bedoelde berekening van het bruto-eindverbruik van een lidstaat van energie uit hernieuwbare bronnen en het in de eerste alinea van dit artikel bepaalde aandeel, zorgt elke lidstaat ervoor dat het aandeel energie uit hernieuwbare brandstoffen die worden geproduceerd uit voedsel- of voedergewassen, niet meer bedraagt dan 7% van het energie-verbruik in het vervoer over de weg en per spoor. [] De lidstaten kunnen een lagere drempel vaststellen en voor de toepassing van artikel 26, lid 1, een onderscheid maken tussen soorten biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen die worden geproduceerd uit voedsel- en voedergewassen, gebaseerd op in bijlage VIII opgenomen categorieën, bijvoorbeeld door een lagere drempel vast te stellen voor de bijdrage van uit oliegewassen geproduceerde vloeibare biomassa op basis van voedsel- of voedergewassen, rekening houdend met het effect van indirecte veranderingen in het landgebruik. Indien een lidstaat besluit om de bijdrage van uit voedsel- en voedergewassen geproduceerde biobrandstoffen te beperken tot een aandeel van minder dan 7 %, kan die lidstaten het in de eerste alinea bedoelde totale aandeel dienovereenkomstig verminderen.

Voor de berekening van de in de eerste en tweede alinea bedoelde aandelen gelden de volgende bepalingen:

- a) voor de berekening van de noemer, zijnde de energie-inhoud van de in het vervoer over de weg of per spoor verbruikte transportbrandstoffen die worden geleverd voor consumptie of gebruik op de markt, wordt rekening gehouden met benzine, diesel, aardgas, biobrandstoffen, biogas, [] hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong, [] en **aan vervoer over de weg of per spoor geleverde elektriciteit;**

- b) voor de berekening van de teller, **zijnde de hoeveelheid energie uit hernieuwbare bronnen die voor de toepassing van de eerste alinea in het vervoer wordt verbruikt**, wordt rekening gehouden met de energie-inhoud van **alle soorten energie uit hernieuwbare bronnen** [] die aan alle vervoersectoren worden geleverd, en met de aan [] **vervoer over de weg of per spoor** geleverde hernieuwbare elektriciteit. **Indien een lidstaat daartoe besluit, wordt ook rekening gehouden met brandstoffen op basis van gerecycleerde koolstof.**

Voor de berekening van de teller **kunnen de lidstaten** de bijdrage van biobrandstoffen en biogassen die worden geproduceerd uit in deel B van bijlage IX vermelde grondstoffen [] **beperken, rekening houdend met de beschikbaarheid van de in deel B van bijlage IX vermelde grondstoffen** []. De bijdrage van in de lucht- en zeevaartsector geleverde brandstoffen **wordt** geacht 1,2 maal hun energie-inhoud te zijn.

[]

- c) Voor de berekening van zowel de teller als de noemer worden de waarden met betrekking tot de energie-inhoud van transportbrandstoffen gebruikt als bepaald in bijlage III. Voor het bepalen van de energie-inhoud van transportbrandstoffen die niet in bijlage III zijn opgenomen, gebruiken de lidstaten de respectieve ENO-normen voor de bepaling van de calorische waarden van brandstoffen. Indien voor deze toepassing geen ENO-norm is vastgesteld, worden de respectieve ISO-normen gebruikt.

De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 32 gedelegeerde handelingen vast te stellen met betrekking tot de aanpassing aan de technische en wetenschappelijke vooruitgang van de energie-inhoud van transportbrandstoffen zoals vermeld in bijlage III.

[]

3. Om het aandeel hernieuwbare elektriciteit te bepalen voor de toepassing van lid 1 kan of het gemiddelde aandeel elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen in de Unie, of het aandeel elektriciteit uit hernieuwbare bronnen in de lidstaat waar de elektriciteit wordt geleverd, gemeten twee jaar vóór het jaar in kwestie, worden gebruikt. []

Het aandeel hernieuwbare energie in vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen wordt bepaald op basis van het aandeel hernieuwbare energie in de totale energie-input die wordt gebruikt voor de productie van de brandstof.

Voor de toepassing van dit lid gelden de volgende bepalingen:

a) Wanneer elektriciteit wordt gebruikt voor de productie van hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong, hetzij rechtstreeks of voor de productie van tussenproducten, kan of het gemiddelde aandeel elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen in de Unie of het aandeel elektriciteit uit hernieuwbare bronnen in het land van productie, gemeten twee jaar vóór het jaar in kwestie, worden gebruikt om het aandeel hernieuwbare energie te bepalen. []

Elektriciteit die wordt verkregen uit een directe verbinding met een installatie die hernieuwbare **elektriciteit** opwekt, die **i)** in werking treedt na of tegelijkertijd met de installatie die hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong produceert en **ii)** niet op het net is aangesloten **of op het net is aangesloten maar waarvoor kan worden bewezen dat de desbetreffende elektriciteit is verstrekt zonder dat elektriciteit uit het net wordt ingevoerd**, kan evenwel volledig worden meegeteld als hernieuwbare elektriciteit voor de productie van **die** hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong.

Bovendien [] kan elektriciteit die uit het net wordt ingevoerd, als volledig hernieuwbare elektriciteit worden meegeteld indien die elektriciteit uitsluitend uit hernieuwbare energiebronnen is geproduceerd [] en:

a) de opwekking van hernieuwbare elektriciteit zou zijn ingeperkt indien ze niet door de installatie werd verbruikt, of

b) de hernieuwbare kenmerken en eventuele andere relevante criteria [] zijn aangetoond, waarbij ervoor wordt gezorgd dat de hernieuwbare kenmerken van deze elektriciteit slechts één keer worden geclaimd, en slechts in één sector van eindgebruik.

De Commissie stelt overeenkomstig artikel 31 een uitvoeringshandeling vast met het oog op de vaststelling van een gemeenschappelijke Europese methodologie, waarin is voorzien in gedetailleerde regels voor marktpartijen opdat deze uiterlijk in december 2021 aan de vereisten van deze alinea zouden voldoen.

[]

3 bis. Om het risico dat afzonderlijke leveringen in de Unie meer dan eens worden geclaimd, tot een minimum te beperken, versterken de Commissie en de lidstaten de samenwerking tussen de nationale systemen onderling en tussen de nationale systemen en de vrijwillige systemen en certificeringsorganen die zijn ingevoerd overeenkomstig artikel 27, waarbij in voorkomend geval ook gegevens worden uitgewisseld. Indien een instantie een geval van bedrog vermoedt of constateert, brengt zij, waar passend, andere lidstaten daarvan op de hoogte.

4. De Commissie zorgt ervoor dat [] een databank wordt opgezet [] die het mogelijk maakt vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen te volgen die in aanmerking komen om te worden meegeteld bij de berekening van de in lid 1, onder b), bedoelde teller of om te worden meegenomen voor de in artikel 26, lid 1, onder a), b) en c), genoemde doeleinden, en de lidstaten eisen dat de betrokken marktpartijen informatie invoeren over de transacties en de duurzaamheidskenmerken van deze [] brandstoffen, met inbegrip van hun broeikasgasemissies gedurende de levenscyclus, van hun plaats van productie tot aan de brandstofleverancier die de brandstof op de markt brengt. De lidstaten kunnen een nationale databank opzetten die aan de door de Commissie opgezette databank wordt gekoppeld, waarbij ervoor wordt gezorgd dat de ingevoerde informatie onmiddellijk wordt doorgegeven.

De brandstofleveranciers voeren de informatie in die nodig is om na te gaan of is voldaan aan de voorschriften van lid 1, eerste alinea.

[]

5. De lidstaten hebben toegang tot de databank en nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat in elke lidstaat de marktpartijen de juiste informatie invoeren. De Commissie verlangt dat de systemen waarvoor overeenkomstig artikel 27, lid 4, een besluit wordt genomen verifiëren of aan dit voorschrift is voldaan wanneer voor biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassa-brandstoffen wordt nagegaan of zij aan de duurzaamheidscriteria beantwoorden.

De Commissie stelt met betrekking tot marktpartijen gedetailleerde regels vast voor de naleving van het voorschrift in lid 4 en in dit lid, met inbegrip van onafhankelijke auditing en technische details voor informatieoverdracht van nationale databanken naar de databank van de Commissie als bedoeld in lid 4, door middel van uitvoeringshandelingen die zijn vastgesteld overeenkomstig de in artikel 31 bedoelde onderzoeksprocedure.

6. De Commissie is bevoegd om overeenkomstig artikel **31 uitvoeringshandelingen** [] vast te stellen **met het oog op het nader specificeren van de [] methodologie voor het bepalen [] van het aandeel biobrandstoffen uit biomassa die in een gezamenlijk proces met fossiele brandstoffen worden verwerkt en [] van de methodologie voor de beoordeling van broeikasgasemissiereducties door hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong en [] brandstoffen op basis van gerecycleerde koolstof. De Commissie stelt die methodologieën uiterlijk in december 2021 vast.**

6bis. De Commissie is bevoegd om de lijst van grondstoffen in de delen A en B van bijlage IX te wijzigen met het oog op het toevoegen, maar niet het schrappen van grondstoffen. Grondstoffen die alleen door middel van geavanceerde technologie kunnen worden verwerkt, worden toegevoegd aan deel A van bijlage IX en grondstoffen die kunnen worden verwerkt in biobrandstoffen door middel van rijpe technologieën, worden toegevoegd aan deel B van bijlage IX.

Elke uitvoeringshandeling waarbij de lijst van grondstoffen in deel A en deel B wordt gewijzigd, is gebaseerd op een analyse van het potentieel van de grondstof om als grondstof voor de productie van biobrandstoffen te dienen, rekening houdend met:

- i) de beginselen van de afvalhiërarchie als neergelegd in Richtlijn 2008/89/EG;
- ii) de duurzaamheidscriteria van de Unie in artikel 27;
- iii) [] significante verstorende effecten op markten voor (bij)producten, afvalstoffen of residuen;
- iv) het potentieel om, vergeleken met fossiele brandstoffen, substantiële broeikasgas-emissiereducties op te leveren; en
- v) het risico van negatieve gevolgen voor het milieu en de biodiversiteit.

Om de twee jaar evalueert de Commissie de lijst van grondstoffen in de delen A en B van bijlage IX met het oog op het toevoegen van grondstoffen in overeenstemming met de in dit lid vastgestelde beginselen. De eerste evaluatie wordt uiterlijk zes maanden na [de datum van inwerkingtreding van deze richtlijn] uitgevoerd.

7. Uiterlijk op 31 december 2025 beoordeelt de Commissie, in de context van de tweejaarlijkse beoordeling van de in het kader van Verordening [governance] geboekte voortgang, of de in lid 1 bedoelde verplichting daadwerkelijk innovatie stimuleert en de reductie van broeikasgasemissies in de vervoersector bevordert en of de toepasselijke vereisten inzake broeikasgasemissiereductie voor biobrandstoffen en biogassen passend zijn. Indien nodig dient de Commissie een voorstel in tot wijziging van de in lid 1 bedoelde verplichting.

Artikel 26

Duurzaamheidscriteria en criteria inzake broeikasgasemissiereductie voor biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen

1. Energie uit biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen wordt enkel in aanmerking genomen voor de doeleinden genoemd onder a), b) en c) van dit lid hieronder, indien ze voldoen aan de duurzaamheidscriteria van de leden 2 tot en met 6 en aan de criteria inzake broeikasgasemissiereductie van lid 7 :

- a) het bijdragen aan het streefcijfer van de Unie en het aandeel van hernieuwbare energie van de lidstaten ;
- b) het meten van de naleving van de verplichtingen tot het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen , met inbegrip van de **verplichting**[] van []artikel [] 25 ;
- c) het in aanmerking komen voor financiële steun voor het verbruik van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen.

Biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen die vervaardigd zijn uit niet van landbouw, aquacultuur, visserij of bosbouw afkomstige afvalstoffen en residuen hoeven, om in aanmerking te worden genomen voor de doeleinden genoemd onder a), b) en c) van dit lid, alleen te voldoen aan de criteria inzake broeikasgasemissiereductie van lid 7. Deze bepaling is ook van toepassing op afvalstoffen en residuen die in een product zijn verwerkt alvorens zij verder worden verwerkt in biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen. **De criteria inzake broeikasgasemissiereductie van lid 7 gelden niet voor elektriciteit, verwarming en koeling die worden geproduceerd uit vast stedelijk afval.**

Biomassabrandstoffen moeten voldoen aan de duurzaamheidscriteria en de criteria inzake broeikasgasemissiereductie van de leden 2 tot en met 7 [] indien zij worden gebruikt in installaties voor de productie van elektriciteit, verwarming en koeling of brandstoffen, met een [] **totaal nominaal thermisch ingangsvermogen** van 20 MW of meer in het geval van vaste biomassabrandstoffen, of met een [] **totaal nominaal thermisch ingangsvermogen** van [] 2 MW of meer in het geval van gasvormige biomassabrandstoffen. [] **De lidstaten kunnen de duurzaamheidscriteria en de criteria inzake broeikasgasemissiereductie toepassen op installaties met een lagere brandstofcapaciteit.**

De duurzaamheidscriteria van de leden 2 tot en met 6 en de criteria inzake broeikasgasemissiereductie van lid 7 gelden ongeacht de geografische herkomst van de biomassa.

2. De biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen uit agrarische biomassa die in aanmerking worden genomen voor de doeleinden van lid 1, onder a), b) en c), mogen niet geproduceerd zijn uit grondstoffen verkregen van land met een grote biodiversiteit, d.w.z. land dat in of na januari 2008 een van de hierna vermelde statussen had, ongeacht of het die status nog steeds heeft:

(a) oerbos en andere beboste gronden, d.w.z. bos en andere beboste gronden met inheemse soorten, waar geen duidelijk zichtbare tekenen van menselijke activiteiten zijn en de ecologische processen niet in significante mate zijn verstoord;

(b) gebieden die:

(i) bij wet of door de relevante bevoegde autoriteiten voor natuurbeschermingsdoeleinden zijn aangewezen; of

(ii) voor de bescherming van zeldzame, kwetsbare of bedreigde ecosystemen of soorten die bij internationale overeenkomst zijn erkend of opgenomen zijn op lijsten van intergouvernementele organisaties of van de International Union for the Conservation of Nature, zijn aangewezen, mits deze gebieden zijn erkend overeenkomstig artikel 27, lid 4, eerste alinea;

tenzij wordt aangetoond dat de productie van de grondstof in kwestie geen invloed heeft op die natuurbeschermingsdoeleinden;

(c) grasland met grote biodiversiteit [] dat:

(i) natuurlijk is, d.w.z. grasland dat zonder menselijk ingrijpen grasland zou blijven en dat zijn natuurlijke soortensamenstelling en ecologische kenmerken en processen behoudt; of

(ii) niet-natuurlijk is, d.w.z. grasland dat zonder menselijk ingrijpen zou ophouden grasland te zijn en dat rijk is aan soorten en niet is aangetast en door de relevante bevoegde autoriteit is aangemerkt als grasland met grote biodiversiteit, tenzij is aangetoond dat de oogst van de grondstoffen noodzakelijk is voor het behoud van de status van grasland met grote biodiversiteit .

De Commissie kan, door middel van uitvoeringshandelingen die worden vastgesteld volgens de in artikel 31, lid 2, bedoelde onderzoeksprocedure, de criteria **nader specificeren** [] om te bepalen welke graslanden onder punt c) vallen.

3. De biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen uit agrarische biomassa die in aanmerking worden genomen voor de doeleinden genoemd in lid 1, onder a), b) en c), mogen niet geproduceerd zijn uit grondstoffen verkregen van land met hoge koolstofvoorraden, d.w.z. land dat in januari 2008 een van de hierna vermelde statussen had maar deze status niet langer heeft:

a) waterrijke gebieden, d.w.z. land dat permanent of tijdens een groot gedeelte van het jaar onder water staat of verzadigd is met water;

b) permanent beboste gebieden, d.w.z. gebieden van meer dan een hectare met bomen van hoger dan vijf meter en een bedekkingsgraad van meer dan 30 %, of bomen die deze drempels ter plaatse kunnen bereiken;

c) gebieden van meer dan een hectare met bomen van hoger dan vijf meter en een bedekkingsgraad van 10 tot 30 %, of bomen die deze drempels ter plaatse kunnen bereiken, tenzij aangetoond wordt dat de voor en na omschakeling aanwezige koolstofvoorraden van een zodanige omvang zijn dat bij toepassing van de in bijlage V, deel C, vastgestelde methode aan de voorwaarden van lid 7 van dit artikel zou zijn voldaan.

De bepalingen van dit lid zijn niet van toepassing op land dat, op het tijdstip dat de grondstof werd verkregen, dezelfde status had als in januari 2008.

4. Biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassa-brandstoffen uit agrarische biomassa die in aanmerking worden genomen voor de doeleinden, genoemd in lid 1, onder a), b) en c), mogen niet geproduceerd zijn uit grondstoffen verkregen van land dat in januari 2008 veengebied was, **tenzij wordt aangetoond dat de teelt en oogst van die grondstof geen ontwatering van een voorheen niet-ontwaterde bodem met zich meebrengen.**

5. De biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassa-brandstoffen uit bosbiomassa die in aanmerking worden genomen voor de doeleinden genoemd in lid 1, onder a), b) en c), voldoen aan de volgende eisen om het risico op het gebruik van [] bosbiomassa **uit niet-duurzame productie** tot een minimum te beperken:

(a) in het land waar de bosbiomassa is geoogst, is nationale en/of subnationale wetgeving van kracht die van toepassing is op de oogst, alsmede monitoring- en handhavingssystemen die ervoor zorgen dat:

i) [] **de activiteiten met betrekking tot het oogsten wettig zijn;**

ii) de gebieden waar is geoogst, worden herbebost [];

iii) gebieden **die bij de wet of door de desbetreffende bevoegde autoriteit zijn aangewezen voor natuurbeschermingsdoeleinden** [], met inbegrip van waterrijke gebieden en veengebieden, [] worden beschermd;

iv) **rekening wordt gehouden** met de gevolgen van de activiteiten met betrekking tot het oogsten van bossen voor de bodemkwaliteit en de biodiversiteit.

[]

(b) wanneer geen bewijs beschikbaar is met betrekking tot het bepaalde in de eerste alinea, worden biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen uit bosbiomassa in aanmerking genomen voor de doeleinden genoemd in lid 1, onder a), b) en c), indien op het niveau **van het oorsprongsgebied van het bos** [] beheersystemen voorhanden zijn om ervoor te zorgen dat []:

i) [] **de activiteiten met betrekking tot het oogsten wettig zijn;**

ii) de gebieden waar is geoogst, worden herbebost [];

iii) gebieden **die bij de wet of door de desbetreffende bevoegde autoriteit zijn aangewezen voor natuurbeschermingsdoeleinden** [], met inbegrip van waterrijke gebieden en veengebieden, worden beschermd, **tenzij wordt aangetoond dat de oogst van die grondstof geen invloed heeft op die natuurbeschermingsdoeleinden;**

iv) **rekening wordt gehouden** met de gevolgen van de activiteiten met betrekking tot het oogsten van bossen voor de bodemkwaliteit en de biodiversiteit.

[]

6. De biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen uit bosbiomassa [] die in aanmerking worden genomen voor de doeleinden genoemd in lid 1, onder a), b) en c), [] **voldoen** aan de volgende eisen in het kader van LULUCF:

a) het land waaruit de bosbiomassa afkomstig is of de regionale organisatie voor economische integratie waaronder de bosbiomassa valt moet:

i) een partij zijn bij de overeenkomst van Parijs en die overeenkomst geratificeerd hebben;

ii) een nationaal vastgestelde bijdrage (Nationally Determined Contribution of NDC) voor het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering (UNFCCC) hebben ingediend, die betrekking heeft op emissies en verwijderingen van landbouw, bosbouw en landgebruik om ervoor te zorgen dat wijzigingen in de koolstofvoorraad die verband houden met de oogst van biomassa worden verrekend in het in de NDC gespecificeerde streefcijfer van het land voor het terugdringen of beperken van broeikasgasemissies, of dat er nationale of subnationale wetgeving van kracht is, overeenkomstig artikel 5 van de Overeenkomst van Parijs, die van toepassing is op het oogsten, met het oog op de instandhouding en de uitbreiding van koolstofvoorraden en -putten;

iii) beschikken over een nationaal systeem voor de rapportage van broeikasgasemissies en -verwijderingen door landgebruik, met inbegrip van bosbouw en landbouw, dat in overeenstemming is met de vereisten in de besluiten die zijn aangenomen in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering (UNFCCC) en de Overeenkomst van Parijs;

(b) wanneer geen bewijs beschikbaar is met betrekking tot het bepaalde **onder a)** [], worden biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen uit bosbiomassa in aanmerking genomen voor de doeleinden genoemd in lid 1, onder a), b) en c), indien op het niveau van het **oorsprongsgebied van het bos** [] beheersystemen voorhanden zijn om ervoor te zorgen dat de niveaus van de koolstofvoorraden en -putten in het bos **op lange termijn** worden gehandhaafd.

De Commissie kan, door middel van uitvoeringshandelingen die worden vastgesteld volgens de in artikel 31, lid 2, bedoelde onderzoeksprocedure, operationele **richtsnoeren vaststellen over** [] hoe wordt aangetoond dat is voldaan aan de eisen van de leden 5 en 6.

Uiterlijk op 31 december **2026** [] beoordeelt de Commissie op basis van de beschikbare gegevens of de in de leden 5 en 6 bedoelde criteria op doeltreffende wijze het risico op het gebruik van [] **bosbiomassa uit niet-duurzame productie** tot een minimum beperken en voldoen aan de eisen in het kader van LULUCF. Indien nodig dient de Commissie een voorstel in tot wijziging van de eisen van de leden 5 en 6.

7. Om voor de in lid 1 bedoelde doeleinden in aanmerking te worden genomen, bedraagt de broeikasgasemissiereductie ten gevolge van het gebruik van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen :

- (a) ten minste 50 % voor biobrandstoffen, **biogas dat wordt verbruikt in het vervoer** en vloeibare biomassa die worden geproduceerd in installaties die operationeel waren op of vóór 5 oktober 2015;
- (b) ten minste 60 % voor biobrandstoffen, **biogas dat wordt verbruikt in het vervoer** en vloeibare biomassa die worden geproduceerd in installaties die operationeel werden vanaf 5 oktober 2015;
- (c) ten minste 70 % voor biobrandstoffen, **biogas dat wordt verbruikt in het vervoer** en vloeibare biomassa die worden geproduceerd in installaties die operationeel worden na 1 januari 2021;
- (d) ten minste [] **70 %** voor de productie van elektriciteit, verwarming en koeling uit biomassa-brandstoffen die worden gebruikt in installaties die operationeel worden na 1 januari 2021, en ten minste [] **75 %** voor installaties die operationeel worden na 1 januari 2026.

Een installatie wordt geacht operationeel te zijn zodra de fysieke productie van biobrandstoffen of vloeibare biomassa, en van verwarming en koeling en elektriciteit voor biomassa-brandstoffen, is gestart.

De broeikasgasemissiereductie door het gebruik van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassa-brandstoffen die worden gebruikt in installaties die verwarming, koeling en elektriciteit produceren, wordt berekend overeenkomstig artikel 28, lid 1.

8. Elektriciteit uit de **meestook** van biomassa-brandstoffen die wordt geproduceerd in installaties met een [] **totaal nominaal thermisch ingangsvermogen van 75 [] MW** of meer, wordt alleen in aanmerking genomen voor de doeleinden genoemd in lid 1, onder a), b) en c) indien zij is geproduceerd aan de hand van hoogrenderende warmtekrachtkoppelingstechnologie als omschreven in artikel 2, lid 34, van Richtlijn 2012/27/EU, **uit biomassa gecombineerd met afvang en opslag van koolstof of andere inspanningen voor het ontwikkelen van negatieve emissies die substantiële broeikasgasemissiereducties opleveren.**

Voor de toepassing van lid 1, onder a) en b), is deze bepaling alleen van toepassing op installaties die na [3 jaar na de datum van aanneming van deze richtlijn] van start gaan. Voor de toepassing van lid 1, onder c), laat deze bepaling de overheidssteun die wordt verleend in het kader van regelingen die uiterlijk op [3 jaar na de datum van aanneming van deze richtlijn] worden goedgekeurd, onverlet.

De eerste alinea is niet van toepassing op elektriciteit van installaties die het onderwerp zijn van een specifieke kennisgeving door een lidstaat aan de Commissie in verband met een naar behoren gemotiveerd bestaan van risico's voor de voorzieningszekerheid voor elektriciteit. De Commissie beoordeelt de kennisgeving en neemt een besluit met inachtneming van de daarin opgenomen elementen.

9. Voor de doeleinden genoemd in lid 1, onder a), b) en c), **en onverminderd artikel 25, lid 1**, weigeren de lidstaten niet [] overeenkomstig dit artikel verkregen biobrandstoffen, [] **vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen** in aanmerking te nemen **om andere duurzaamheidsredenen. Deze bepaling doet geen afbreuk aan de overheidssteun die is toegekend krachtens regelingen die zijn goedgekeurd vóór [datum van inwerkingtreding van deze richtlijn].**

9 bis. Met het oog op de doelstelling in lid 1, onder (c), mogen lidstaten afwijken van de duurzaamheidscriteria en de criteria inzake broeikasgasemissiereductie in de punten 1 tot en met 7 van dit artikel, en van de eisen inzake energie-efficiëntie in lid 8 van dit artikel, door het vaststellen van verschillende duurzaamheidscriteria, criteria inzake broeikasgasemissie-reductie en eisen voor energie-efficiëntie die gelden voor:

(a) installaties in de ultraperifere gebieden als bedoeld in artikel 349 VWEU voor zover dergelijke installaties elektriciteit, verwarming of koeling uit biomassabrandstoffen produceren; en

(b) biomassabrandstoffen in de installaties bedoeld onder (a), ongeacht waar die biomassa haar oorsprong vindt, op voorwaarde dat die criteria objectief gerechtvaardigd zijn om redenen van de geleidelijke invoering van de duurzaamheidscriteria, criteria voor broeikasgasemissiereductie en voorschriften inzake energie-efficiëntie bedoeld in de punten 1 tot en met 8 van dit artikel, en dat daardoor de overgang van fossiele brandstoffen naar duurzame biomassabrandstoffen wordt gestimuleerd.

[]

Artikel 27

Verificatie van de naleving van de duurzaamheidscriteria en van de criteria inzake broeikasgasemissiereductie []

1. Wanneer biobrandstoffen, vloeibare biomassa, biomassabrandstoffen **en/of andere brandstoffen die in aanmerking komen om te worden meegeteld bij de berekening van de in artikel 25, lid 1, onder b) bedoelde teller**, in aanmerking moeten worden genomen voor de doeleinden, genoemd in de artikelen 23 en 25 en in artikel 26, lid 1, onder a), b) en c), verplichten de lidstaten de marktpartijen om aan te tonen dat voldaan is aan de duurzaamheidscriteria en de criteria inzake broeikasgasemissiereductie van artikel 26, leden 2 tot en met 7. Zij verplichten de marktpartijen daartoe gebruik te maken van een massabalanssysteem dat:

- a) toelaat leveringen van grondstoffen of [] brandstoffen met verschillende duurzaamheidskenmerken en verschillende kenmerken met betrekking tot de broeikasgasemissiereductie te mengen, bijvoorbeeld in een container, verwerkings- of logistiekfaciliteit of transmissie- en distributie-infrastructuur of -locatie;
- b) toelaat leveringen van grondstoffen met verschillende energie-inhoud te mengen met het oog op de verdere verwerking, mits de omvang van de leveringen aan de energie-inhoud ervan is aangepast;
- c) vereist dat informatie over de duurzaamheidskenmerken en de kenmerken met betrekking tot de broeikasgasemissiereductie en de omvang van de onder a) bedoelde leveringen aan het mengsel toegewezen blijven; en

d) voorziet dat de som van alle leveringen die uit het mengsel zijn gehaald dezelfde duurzaamheidscriteria heeft, in dezelfde hoeveelheden, als de som van alle leveringen die aan het mengsel worden toegevoegd en vereist dat die balans binnen een passende tijdsduur wordt bereikt.

Het massabalanssysteem zorgt er eveneens voor dat elke levering [] slechts een maal onder a), b) of c) van de eerste alinea van artikel 7, lid 1, in aanmerking wordt genomen bij het berekenen van het bruto-eindverbruik van energie uit hernieuwbare bronnen, en dat informatie wordt verstrekt over de al dan niet geboden ondersteuning voor de productie van die levering en over het type steunverlening.

2. Wanneer een levering wordt verwerkt, wordt de informatie over de duurzaamheidskenmerken en de kenmerken met betrekking tot broeikasgasemissiereductie aangepast en toegewezen aan de verkregen output overeenkomstig de volgende regels:

(a) als de verwerking van een levering grondstoffen slechts leidt tot één output die bedoeld is voor de productie van biobrandstoffen, vloeibare biomassa, [] biomassabrandstoffen, **hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong of [] brandstoffen op basis van gerecycleerde koolstof**, worden de omvang van de levering en de desbetreffende duurzaamheidskenmerken en kenmerken met betrekking tot de broeikasgasemissiereductie aangepast door toepassing van een omzettingsfactor die de verhouding weergeeft tussen de massa van de output die bestemd is voor de productie van biobrandstoffen, vloeibare biomassa of biomassabrandstoffen, en de massa van de grondstof vóór verwerking;

(b) als de verwerking van een levering grondstoffen leidt tot meer dan één output die bedoeld is voor de productie van biobrandstoffen, vloeibare biomassa, [] biomassabrandstoffen, **hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong of [] brandstoffen op basis van gerecycleerde koolstof**, wordt voor elke output een afzonderlijke omzettingsfactor toegepast en een afzonderlijke massabalans gebruikt.

3. De lidstaten nemen maatregelen om ervoor te zorgen dat de marktpartijen betrouwbare informatie over de naleving van de duurzaamheidscriteria en de criteria inzake broeikasgasemissiereductie van artikel 25, lid 6, en artikel 26, leden 2 tot en met 7, indienen en de gegevens die gebruikt zijn om die informatie op te stellen, op verzoek ter beschikking van de lidstaat stellen. De lidstaten verplichten de marktpartijen om een passende norm op te stellen voor onafhankelijke audits van de door hen ingediende informatie, en om aan te tonen dat dit gebeurd is. **Voor de naleving van artikel 26, lid 5, onder a) en artikel 26, lid 6, onder a), over bosbiomassa, mag gebruik worden gemaakt van audits door eerste of door tweede partijen tot aan het eerste verzamelpunt van de biomassa.** Tijdens de audits moet worden nagegaan of de door de marktpartijen gebruikte systemen nauwkeurig en betrouwbaar zijn en bestand zijn tegen fraude. Voorts wordt ook de frequentie en de methode van de monsterneming gecontroleerd en wordt de robuustheid van de gegevens beoordeeld.

De in dit lid neergelegde verplichtingen zijn van toepassing ongeacht of de biobrandstoffen, vloeibare biomassa, [] biomassabrandstoffen, **hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong, en brandstoffen op basis van gerecycleerde koolstof in de Unie** geproduceerd dan wel ingevoerd zijn.

De lidstaten dienen de in de eerste alinea van dit lid bedoelde informatie in geaggregeerde vorm in bij de Commissie, die deze informatie bekend zal maken op het elektronisch rapporteringsplatform bedoeld in artikel 24 van Verordening [governance], en wel in samengevatte vorm en met behoud van de vertrouwelijkheid van commercieel gevoelige informatie.

4. De Commissie kan besluiten dat vrijwillige nationale of internationale systemen waarbij normen worden bepaald voor de productie van [] **biobrandstoffen, vloeibare biomassa, biomassabrandstoffen en/of andere brandstoffen die in aanmerking komen om te worden meegeteld bij de berekening van de in artikel 25, lid 1, onder b) bedoelde teller**, accurate gegevens over **broeikasgasemissiereducties verschaffen** met het oog op de toepassing van **artikel 25 en artikel 26, lid 7, en/of aantonen dat de bepalingen van artikel 25, leden 3, 4 en 5, zijn nageleefd** en/of aantonen dat leveringen van biobrandstoffen, [] vloeibare biomassa of biomassabrandstoffen voldoen aan de duurzaamheidscriteria van artikel 26, leden 2, 3, 4, 5 en 6 []. Om aan te tonen dat is voldaan aan de eisen van artikel 26, leden 5 en 6, voor bosbiomassa, kunnen de marktpartijen beslissen het vereiste bewijs rechtstreeks op het niveau **van het oorsprongsgebied** [] te verstrekken. Voor de toepassing van artikel 26, lid 2, onder b), ii), kan de Commissie tevens gebieden voor de bescherming van zeldzame, kwetsbare of bedreigde ecosystemen of soorten erkennen die bij internationale overeenkomsten zijn erkend of die zijn opgenomen in lijsten van intergouvernementele organisaties of de International Union for the Conservation of Nature.

De Commissie kan besluiten dat die systemen accurate informatie bevatten over de maatregelen die zijn genomen voor de bescherming van bodem, water en lucht, het herstel van aangetast land en het vermijden van overmatig watergebruik in gebieden waar water schaars is, alsmede voor de certificering van biobrandstoffen en vloeibare biomassa met een laag risico op indirecte veranderingen in het landgebruik.

5. De Commissie neemt de in lid 4 vermelde besluiten alleen als het systeem in kwestie voldoet aan passende normen inzake betrouwbaarheid, transparantie en onafhankelijke auditing **en passende garanties biedt dat geen materialen doelbewust zijn gewijzigd of verwijderd opdat de levering of een deel ervan onder bijlage IX zou vallen**. Systemen voor het meten van broeikasgasemissiereducties voldoen ook aan de methodologische eisen van bijlage V of VI. De lijsten van gebieden met een grote biodiversiteit als bedoeld in artikel 26, lid 2, onder b), ii), voldoen aan passende normen inzake objectiviteit en coherentie met op internationaal niveau erkende standaarden en voorzien in beroepsprocedures.

De vrijwillige systemen, als bedoeld in lid 4 ("de vrijwillige systemen") maken op gezette tijden, en ten minste jaarlijks een lijst van hun voor onafhankelijke audits gebruikte certificeringsorganen bekend en vermelden daarbij voor elk certificeringsorgaan door welke entiteit of nationale overheidsinstantie het is erkend, en onder het toezicht van welke entiteit of nationale overheidsinstantie het staat.

Om ervoor te zorgen dat op een efficiënte en geharmoniseerde manier wordt gecontroleerd of de duurzaamheidscriteria en de criteria inzake broeikasgasemissiereductie worden nageleefd, en met name ten behoeve van fraudepreventie kan de Commissie uitvoeringsbepalingen, met inbegrip van passende normen voor betrouwbaarheid, transparantie en onafhankelijke auditing, vaststellen en alle vrijwillige systemen ertoe verplichten die normen toe te passen. Bij het bepalen van die normen besteedt de Commissie bijzondere aandacht aan de noodzaak om de administratieve lasten tot een minimum te beperken. Dat geschiedt door middel van uitvoeringshandelingen die worden vastgesteld volgens de in artikel 31, **lid 2**, bedoelde onderzoeksprocedure. In dergelijke uitvoeringshandelingen wordt een termijn gesteld waarbinnen de vrijwillige systemen de normen geïmplementeerd moeten hebben. De Commissie kan besluiten tot erkenning van vrijwillige systemen intrekken indien zij die normen niet binnen de daarvoor gestelde termijn hebben geïmplementeerd. **Indien een lidstaat bezorgdheid uit dat een systeem niet functioneert overeenkomstig de normen voor betrouwbaarheid, transparantie en onafhankelijke auditing die de basis vormen voor het besluit uit hoofde van lid 4, onderzoekt de Commissie deze aangelegenheid en treedt zij op passende wijze op.**

6. De uit hoofde van lid 4 van dit artikel genomen besluiten worden vastgesteld volgens de in artikel 31, **lid 2**, bedoelde onderzoeksprocedure. Dergelijke besluiten blijven hoogstens vijf jaar geldig.

De Commissie verlangt dat van elk vrijwillig systeem met betrekking waartoe een besluit krachtens lid 4 is vastgesteld, [] elk jaar uiterlijk op 30 april, bij haar een verslag wordt ingediend over elk van **de in bijlage IX van Verordening [governance]** [] vermelde punten. [] Het verslag heeft betrekking op het voorafgaande kalenderjaar. [] Het vereiste om een verslag in te dienen geldt uitsluitend voor vrijwillige systemen die gedurende ten minste twaalf maanden hebben gewerkt.

De Commissie stelt de in het kader van de vrijwillige systemen opgestelde verslagen in geaggregeerde of, waar dienstig, volledige vorm beschikbaar op het in artikel 24 van Verordening [governance] bedoelde elektronisch rapporteringsplatform .

De lidstaten kunnen nationale systemen instellen waarbinnen de naleving van de in artikel 26, leden 2 tot en met 7, vermelde duurzaamheidscriteria en criteria inzake broeikasgasemissiereductie, en de in artikel 25, lid 1, vermelde eisen voor broeikasgasemissiereductie voor hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong, en brandstoffen op basis van gerecycleerde koolstof, worden gecontroleerd in de gehele bewakingsketen, met inbegrip van de bevoegde nationale instanties.

Een lidstaat kan zijn nationale systeem aanmelden bij de Commissie. De Commissie geeft voorrang aan de beoordeling van een zodanig aangemeld systeem. Een besluit over de conformiteit van een zodanig aangemeld nationaal systeem met de voorwaarden vermeld in deze richtlijn, wordt vastgesteld overeenkomstig de in artikel 31, **lid 2**, bedoelde onderzoeksprocedure, teneinde de wederzijdse bilaterale en multilaterale erkenning van systemen voor de controle van de naleving van de duurzaamheidscriteria en de criteria inzake broeikasgasemissiereductie voor biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen te vergemakkelijken. Als het besluit positief is, kunnen overeenkomstig dit artikel ingestelde systemen de wederzijdse erkenning van het systeem van die lidstaat met betrekking tot de controle van de naleving van de in artikel 26, leden 2 tot en met 7, vermelde duurzaamheidscriteria en de criteria inzake broeikasgasemissiereductie niet weigeren.

7. Als een marktpartij bewijsmiddelen of gegevens indient die zijn verkregen overeenkomstig een systeem waarvoor een in lid 4 of lid 6 bedoeld besluit is genomen, mag een lidstaat de leverancier, voor zover dat besluit van toepassing is, niet verplichten om verder aan te tonen dat hij voldoet aan de duurzaamheidscriteria en de criteria inzake broeikasgasemissiereductie van artikel 26, leden 2 tot en met 7.

De bevoegde instanties van de lidstaten [] houden toezicht op de werking van de certificeringsorganen die [] in het kader van een vrijwillig systeem onafhankelijke audits uitvoeren **overeenkomstig Verordening (EG) nr. 765/2008. Op verzoek van de bevoegde instanties leggen de certificeringsorganen alle relevante informatie voor die noodzakelijk is voor het toezicht op de werking, met inbegrip van de precieze datum, tijdstip en locatie van de audits. Indien de lidstaten problemen in verband met niet-conformiteit constateren, brengen zij het vrijwillig systeem en het accrediteringsorgaan daarvan onmiddellijk op de hoogte.**

7 bis. Op verzoek van een lidstaat onderzoekt de Commissie, op basis van het beschikbare bewijs, of is voldaan aan de criteria inzake duurzaamheid en inzake broeikasgasemissiereductie van artikel 26 met betrekking tot een bron van biobrandstoffen, vloeibare biomassa of biomassabrandstoffen. Binnen zes maanden vanaf de ontvangst van dat verzoek en overeenkomstig de in artikel 31 bedoelde onderzoeksprocedure, besluit de Commissie of de betrokken lidstaat biobrandstoffen of vloeibare biomassa van die bron in aanmerking mag nemen voor de in artikel 25, lid 1, onder a), b) en c) genoemde doeleinden, dan wel of de lidstaat, in afwijking van lid 7, van de leverancier van de bron van biobrandstoffen, vloeibare biomassa of biomassabrandstoffen mag verlangen dat hij verder aantoont dat hij voldoet aan de duurzaamheidscriteria en de criteria inzake broeikasgasemissiereductie.

Artikel 28

Berekening van het effect van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen op de broeikasgasemissies

1. Met het oog op de toepassing van artikel 26, lid 7, wordt de broeikasgasemissiereductie door het gebruik van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen als volgt berekend:

a) indien een standaardwaarde voor de broeikasgasemissiereductie met betrekking tot de productieketen is vastgesteld in deel A of B van bijlage V voor biobrandstoffen en vloeibare biomassa of in deel A van bijlage VI voor biomassabrandstoffen **en** indien de e_f -waarde voor deze biobrandstoffen of vloeibare biomassa berekend overeenkomstig punt 7 van deel C van bijlage V of voor deze biomassabrandstoffen berekend overeenkomstig punt 7 van deel B van bijlage VI, gelijk is aan of lager is dan nul, wordt die standaardwaarde gebruikt;

b) de werkelijke waarde, berekend overeenkomstig de in bijlage V, deel C, voor biobrandstoffen en vloeibare biomassa en in bijlage VI, deel B, voor biomassabrandstoffen vastgestelde methode, wordt gebruikt;

(c) er wordt een waarde gebruikt die wordt berekend als de som van de factoren van de formules in punt 1 van deel C van bijlage V, waarbij gedesaggregeerde standaardwaarden in bijlage V, deel D of E, kunnen worden gebruikt voor een aantal factoren, en de feitelijke waarden, berekend volgens de methode van bijlage V, deel C, voor alle andere factoren; of

(d) er wordt een waarde gebruikt die wordt berekend als de som van de factoren van de formules in punt 1 van deel B van bijlage VI, waarbij gedesaggregeerde standaardwaarden in deel C van bijlage VI kunnen worden gebruikt voor een aantal factoren, en de feitelijke waarden, berekend volgens de methode van bijlage VI, deel B, voor alle andere factoren.

2. De lidstaten kunnen bij de Commissie verslagen indienen met informatie over de typische broeikasgasemissies ten gevolge van de teelt van landbouwgrondstoffen van de gebieden op hun grondgebied die volgens Verordening (EG) nr. 1059/2003 van het Europees Parlement en de Raad³⁰ als niveau 2 in de gemeenschappelijke nomenclatuur van territoriale eenheden voor de statistiek ("NUTS") dan wel als een meer gedesaggregeerd NUTS-niveau zijn ingedeeld. De verslagen gaan vergezeld van een beschrijving van de methode en de gegevensbronnen die zijn gebruikt om het niveau van de emissies te berekenen. Die methode houdt rekening met de bodemkenmerken, het klimaat en de verwachte opbrengst aan grondstoffen.

3. Indien het buiten de Unie gelegen gebieden betreft, kunnen door bevoegde organen opgestelde verslagen die gelijkwaardig zijn aan die als bedoeld in lid 2, aan de Commissie worden voorgelegd.

4. De Commissie kan door middel van een volgens de in artikel 31, lid 2, bedoelde onderzoeksprocedure vast te stellen uitvoeringshandeling besluiten dat de in de leden 2 en 3 van dit artikel bedoelde verslagen nauwkeurige gegevens bevatten ten behoeve van de meting van broeikasgasemissies gerelateerd aan de verbouwing van landbouwgrondstoffen voor biomassa-brandstoffen die in de in die verslagen opgenomen gebieden wordt geproduceerd voor de doeleinden van artikel 26, lid 7. Die gegevens mogen dan ook worden gebruikt in de plaats van de gedesaggregeerde standaardwaarden voor de teelt als vastgelegd in deel D of E van bijlage V voor biobrandstoffen en vloeibare biomassa en in deel C van bijlage VI voor biomassa-brandstoffen.

³⁰ Verordening (EG) nr. 1059/2003 van het Europees Parlement en de Raad van 26 mei 2003 betreffende de opstelling van een gemeenschappelijke nomenclatuur van territoriale eenheden voor de statistiek (NUTS) (PB L 154 van 21.6.2003, blz. 1).

5. De Commissie evalueert regelmatig de bijlagen V en VI , met het oog op de toevoeging of de herziening van waarden voor productieketens voor biobrandstoffen , vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen . Tijdens die evaluatie wordt tevens de wijziging van de in bijlage V, deel C, en in bijlage VI, deel B, vastgestelde methode in overweging genomen.

Indien uit de evaluatie door de Commissie blijkt dat bijlage V of VI moet worden gewijzigd , is de Commissie bevoegd om overeenkomstig artikel 32 gedelegeerde handelingen vast te stellen.

In het geval van een aanpassing van of toevoeging aan de lijst van standaardwaarden in bijlage V of VI:

a) waarbij een factor in geringe mate bijdraagt tot de totale emissies, de variatie beperkt is of de kosten of moeilijkheden voor het vaststellen van feitelijke waarden groot zijn, worden standaardwaarden gebruikt die typisch zijn voor normale productieprocessen;

b) moeten in alle andere gevallen standaardwaarden worden gebruikt die conservatief zijn voor normale productieprocessen.

6. Voor zover de uniforme toepassing van bijlage V, deel C, en bijlage VI, deel B, dit vereist, kan de Commissie uitvoeringshandelingen vaststellen ter bepaling van gedetailleerde technische specificaties waaronder definities , omzettingsfactoren, de berekening van jaarlijkse teeltgebonden emissies en/of emissiereducties door wijzigingen van boven- en ondergrondse koolstofvoorraden in reeds bebouwde grond en de berekening van emissiereducties door het afvangen, vervangen en geologisch opslaan van koolstof . Die uitvoeringshandelingen worden vastgesteld volgens de in artikel 31 , lid 2, bedoelde onderzoeksprocedure.

Artikel 29

Uitvoeringsmaatregelen

De in de artikel 26, lid 2, tweede alinea, en lid 6, tweede alinea, artikel 27, lid 6, en artikel 28, lid 5, eerste alinea, en lid 6, bedoelde uitvoeringsmaatregelen houden ten volle rekening met de toepassing van artikel 7 bis van Richtlijn 98/70/EG³¹.

Artikel 30

Monitoring door de Commissie

1. De Commissie houdt toezicht op de oorsprong van de in de Unie verbruikte biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen en analyseert de gevolgen van de productie ervan, met inbegrip van de gevolgen van verdringingseffecten, voor het landgebruik in de Unie en de belangrijkste derde landen die dergelijke biobrandstoffen en vloeibare biomassa leveren. Dit toezicht is gebaseerd op de geïntegreerde nationale energie- en klimaatplannen en de bijbehorende voortgangsverslagen van de lidstaten, zoals vereist in de artikelen 3, 15 en 18 van Verordening [governance], en van de relevante derde landen en intergouvernementele organisaties en op wetenschappelijke studies en andere relevante informatie. De Commissie houdt ook toezicht op de wijzigingen van de grondstoffenprijzen ten gevolge van het gebruik van biomassa voor energie en op de daarmee verband houdende positieve en negatieve gevolgen voor de voedselvoorzieningszekerheid.
2. De Commissie pleegt overleg en wisselt informatie uit met derde landen, organisaties van producenten en consumenten van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen en maatschappelijke organisaties over de algemene toepassing van de in deze richtlijn vastgestelde maatregelen met betrekking tot biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen. Zij heeft in dat verband bijzondere aandacht voor het effect dat de productie van die biobrandstoffen en vloeibare biomassa op de prijs van levensmiddelen kan hebben.

³¹ Richtlijn 98/70/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 oktober 1998 betreffende de kwaliteit van benzine en van dieselbrandstof en tot wijziging van Richtlijn 93/12/EEG van de Raad (PB L 350 van 28.12.1998, blz. 58).

3. In 2026 presenteert de Commissie een wetgevingsvoorstel over het regelgevingskader voor de bevordering van hernieuwbare energie voor de periode na 2030 .

In dit voorstel wordt rekening gehouden met de ervaringen bij de uitvoering van deze richtlijn , met inbegrip van de erin opgenomen duurzaamheidscriteria en criteria inzake broeikasgasemissie-reductie, en de technologische ontwikkelingen op het gebied van energie uit hernieuwbare bronnen.

4. In 2032 dient de Commissie een verslag in waarin de toepassing van deze richtlijn wordt geëvalueerd.

Artikel 31

Comitéprocedure

1. De Commissie wordt bijgestaan door het Comité voor de energie-unie . Dat comité is een comité in de zin van Verordening (EU) nr. 182/2011 en is werkzaam in de respectieve sectorale samenstellingen die relevant zijn voor deze verordening .

1 bis. Voor aangelegenheden die verband houden met de duurzaamheid van biobrandstoffen, [] vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen wordt de Commissie bijgestaan door het Comité voor de duurzaamheid van biobrandstoffen, vloeibare biomassa en biomassabrandstoffen. Dat comité is een comité in de zin van Verordening (EU) nr. 182/2011.

2. Wanneer naar dit lid wordt verwezen, is artikel 5 van Verordening (EU) nr. 182/2011 van toepassing.

Als het comité geen advies uitbrengt, stelt de Commissie de ontwerputvoeringshandeling niet vast en is artikel 5, lid 4, derde alinea, van Verordening (EU) nr. 182/2011 van toepassing.

Artikel 32

Uitoefening van de bevoegdheidsdelegatie

1. De bevoegdheid om gedelegeerde handelingen vast te stellen, wordt aan de Commissie toegekend onder de in dit artikel neergelegde voorwaarden.
2. De bevoegdheid om gedelegeerde handelingen vast te stellen als bedoeld in artikel 7, leden 5 en 6; artikel 19, leden 11 en 14, artikel 25, lid 6, en artikel 28, lid 5, wordt aan de Commissie toegekend voor een periode van vijf jaar met ingang van 1 januari 2021.

2 bis. De in artikel 7, lid 3, bedoelde bevoegdheid om gedelegeerde handelingen vast te stellen, wordt aan de Commissie toegekend voor een periode van vijf jaar met ingang van 1 januari 2021.

3. Het Europees Parlement of de Raad kan de in artikel 7, leden 3, 5, 6 en 7, artikel 19, leden 11 en 14, artikel 25, lid 6, en artikel 28, lid 5, bedoelde bevoegdheidsdelegatie te allen tijde intrekken. Het besluit tot intrekking beëindigt de delegatie van de in dat besluit genoemde bevoegdheid. Het wordt van kracht op de dag na die van de bekendmaking ervan in het Publicatieblad van de Europese Unie of op een daarin genoemde latere datum. Het laat de geldigheid van de reeds van kracht zijnde gedelegeerde handelingen onverlet.
4. Vóór de vaststelling van een gedelegeerde handeling raadpleegt de Commissie de door elke lidstaat aangewezen deskundigen overeenkomstig de beginselen die zijn vastgesteld in het interinstitutioneel akkoord van 13 april 2016 over beter wetgeven.
5. Zodra de Commissie een gedelegeerde handeling heeft vastgesteld, doet zij daarvan gelijktijdig kennisgeving aan het Europees Parlement en de Raad.

6. Een overeenkomstig artikel 7, leden 5 en 6, artikel 19, leden 11 en 14, artikel 25, lid 6, en artikel 28, lid 5, vastgestelde gedelegeerde handeling treedt alleen in werking indien het Europees Parlement noch de Raad daartegen binnen een termijn van twee maanden na de kennisgeving van de handeling aan het Europees Parlement en de Raad bezwaar heeft gemaakt, of indien zowel het Europees Parlement als de Raad voor het verstrijken van genoemde termijn de Commissie hebben medegedeeld dat zij daartegen geen bezwaar zullen maken. Die termijn wordt op initiatief van het Europees Parlement of van de Raad met twee maanden verlengd.

Artikel 33

Omzetting

1. De lidstaten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om uiterlijk op 30 juni 2021 aan de richtlijn te voldoen. Zij delen de Commissie de tekst van die bepalingen onmiddellijk mee.

Wanneer de lidstaten die bepalingen vaststellen, wordt in de bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking daarvan naar deze richtlijn verwezen. In de bepalingen wordt tevens vermeld dat verwijzingen in bestaande wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen naar de bij deze richtlijn ingetrokken richtlijn gelden als verwijzingen naar de onderhavige richtlijn. De regels voor die verwijzing en de formulering van die vermelding worden vastgesteld door de lidstaten.

2. De lidstaten stellen de Commissie in kennis van de tekst van de belangrijke bepalingen van nationaal recht die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

Artikel 34

Intrekking

Richtlijn 2009/28/EG, zoals gewijzigd bij de in bijlage XI, deel A, genoemde richtlijnen, wordt met ingang van 1 januari 2021 ingetrokken, onverminderd de verplichtingen van de lidstaten met betrekking tot de termijnen voor omzetting in nationaal recht van de in bijlage XI, deel B, genoemde richtlijnen, **en onverminderd de verplichtingen van de lidstaten in 2020 als neergelegd in artikel 3, lid 1 en deel A van bijlage I van Richtlijn 2009/28/EG.**

Verwijzingen naar de ingetrokken richtlijn gelden als verwijzingen naar de onderhavige richtlijn en worden gelezen volgens de concordantietabel in bijlage XII.

Artikel 35

Inwerkingtreding

Deze richtlijn treedt in werking op 1 januari 2021.

Bij wijze van afwijking van de eerste alinea van dit artikel, treden artikel 7, lid 3, vijfde alinea, en artikel 31 in werking op de twintigste dag na de bekendmaking van deze richtlijn in het Publicatieblad van de Europese Unie.

Artikel 36

Adressaten

Deze richtlijn is gericht tot de lidstaten.

Gedaan te Brussel,

Voor het Europees Parlement
De voorzitter

Voor de Raad
De voorzitter
